

19097

İSTANBUL YILDIZ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME BÖLÜMÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK İŞLETMELERİNİN İRAN'A İHRACAT OLANAKLARINI

ARTIRABİLMEK İÇİN GEREKLİ KOŞULLAR

Yöneten : Prof.Dr.İlker BİRDAL

Hazırlayan : Petrol Mühendisi Daver RAZZAGHİ ASL

No: 867701

Y. E.
Yükseköğretim Kurulu
Bekümantasyon Merkezi

HAZİRAN 1990

İSTANBUL

Ö N S Ö Z

"Türk İşletmelerinin İran'a İhracat Olanaklarını Artırabilmek İçin Gerekli Koşullar" isimli bu tez üç bölümden oluşmaktadır. İran hakkında genel bilgiler başlığı taşıyan 1. Bölümde, İran'ın demografik ve ekonomik yapısına ilişkin sayısal bilgiler bulunmaktadır. İran'ın üretim, ihracat ve ithalat potansiyeli belirtilmektedir.

"İran'ın Türkiye ile Ekonomik İlişkileri" adını taşıyan ikinci bölümde ise Türkiye ile İran arasındaki mevcut Dış Ticaret ilişkileri miktar, değer ve mal gruplarına itibariyle analiz edilmekte, Türkiye ile İran arasında yazılı Ticaret anlaşmaları, iki ülke arasındaki sorunlar belirtilmekte, Türkiye'nin İran'a ihracat potansiyelini vurgulamaktadır.

"Sonuç ve Değerlendirme" adlı üçüncü bölümde ise, 1. ve 2.ci bölümdeki verilerden hareketle Türkiye ile İran arasındaki ekonomik ilişkilerin bu gününü ve geleceği değerlendirmektedir.

Çalışmalarımda bilgi, eleştiri ve önerileriyle bana yardımcı olan saygıdeğer Hocam Prof.Dr.İlker BİRDAL'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca ailem ve Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü'nün saygı değer hocalarına ve bu konuda bana kaynak açısından yardımda bulunan tüm kuruluşlara teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İ Ç İ N D E K İ L E R

	SAYFA
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II- V
KISALTMALAR.....	VI
GRAFİK-ŞEKİL-TABLolar LİSTESİ.....	VII-IX
GİRİŞ.....	X -XIII

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

1- İRAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	1
A. DEMOGRAFİK VE MAKRO EKONOMİK YAPIYA İLİŞKİN BİLGİLER.....	1
1- Demografik Yapıya İlişkin Bilgiler.....	1
a. Coğrafi Durum.....	1
b. Yüzölçümü.....	1
c. Nüfus.....	1
d. Köken.....	2
e. Dil, Din.....	2
f. Başken ve Önemli Şehirler.....	2
g. İklim.....	2
h. Para Birimi.....	3
i. Takvim, Saat.....	3
j. Yöneim Şekli.....	3
k. Partiler.....	4
1. Öğrenim Durumu.....	4
m. Haberleşme.....	4
n. Türkiye Elçiliğinin Adresi.....	5
o. Ülkeye Giriş ve Birkaç Tarihi Yerler..	5

2- MAKRO EKONOMİK YAPIYA İLİŞKİN BİLGİLER.....	7
B- İRAN'IN GENEL EKONOMİK DURUMU VE DIŞ TİCARET..	9
1- İran'ın Genel Ekonomik Durumu.....	9
a. İktisadi Performans ve Temel İktisadi	
Hedefler.....	19
i- İktisadi Performans.....	19
ii- Temel İktisadi Hedefler.....	26
C- İRAN'DA ÜRETİM VE BELLİ BAŞLI İKTİSADI FAALİYET	
KOLLARI.....	30
1- Sanayi	30
a. Gıda Sanayi.....	32
i. Tarım.....	34
b. Tekstil Sanayi.....	39
c. İnşaat ve İnşaat Sanayi.....	41
i. İnşaat Yatırımları.....	42
ii. Beklentiler ve İnşaat Malzemeleri	44
iii. Çimento, Düz Cam, Armatürler, Diğer	
İnşaat Malzemeleri.....	44
iiii. İnşaat Malzeme İthalatı.....	47
iiiii. İnşaat Sanayiinde İran'da En Son	
Araştırma Yöntemleri.....	48
2- İç Ticaret.....	49
3- Turizm.....	52
4- Ulaştırma.....	55
D- İRAN'IN DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	55
1- İran'ın İthalatı.....	56
a. Genel Olarak.....	56
b. Belli Başlı Gruplara Göre.....	58

2- İran'ın İhracatı.....	62
i. Genel Olarak.....	63
ii. Petrol, Halı ve Halıcılık	66-68
3- İran'ın Dış Ticaretin Ödeme Sistemleri ve Ülkelere Göre Dağıtım.....	70
4- İran'ın Uluslararası Ticaret Anlaşması Yap- tığı Ülkeler ve Anlaşmalar İçeriği.....	72
E- İRAN'IN TİCARETİ VE ÖDEMELER DENGESİ.....	76
1- Ticaret Dengesi.....	76
a. Ülke Gruplarına Göre.....	77
2- Ödemeler Dengesi.....	80
3- Dış Borç ve Rezervler.....	82
4- Para ve Sermaye Hareketleri.....	83

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

İRAN TÜRKİYE EKONOMİ İLİŞKİLER.....	86
A- TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRACATI VE İRAN'DAN İTHALATI	88
1- İhracatı.....	89
a. İhracat Sözcüğü.....	89
b. "International Incoterms İdiyoms" Ulus- lararası İnkotermz Terimler.....	91
2- Türkiye'nin İran'a İhracatı ve İran'dan İt- halatı Mal Grupları, İtibariyle.....	92
a. Miktar Değer Olarak İhracat, İthalat...	92
b. Mal ve Mamul Gruplarına göre İhracatı İthalatı.....	93

ç? İran ile Türkiye Arasında Yazılmış	
Olan Anlaşmalar.....	97
3- İran'a İthalat Koşulları ve Potansiyeli	106
a. İran'ın Dış Ülkelerden Talep Ettiği	
Mallar.....	108
b. İthalat ile İlgili Yönetmenlikler.....	109
c. İran'daki Devlet Tedarik ve Dağıtım Kuru-	
luşları.....	109
4- İran'a İhracat İçin Türk İşletmelerine (İh-	
racat başvuru formu, vize vb) Kolaylıklar...	110
5- Türkiye'nin ihracatı ile İlgili, Durum Eko-	
nomik 1987-88 Aylık Yayınlarından Başlıklar	113

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	116
ÖNERİLER.....	120
EKLER.....	124-158
EKLER LİSTESİ.....	159
KAYNAKÇA.....	160-163

Kısaltmalar Listesi

Y.A.G.M.	Yukarıda Adı Geçen Metin.
G.S.M.H.	Gayrı Safı Milli Hasılat.
G.S.M.G.	Gayrı Safı Milli Gelir.
G.S.Y.İ.H.	Gayrı Safı Yurt İçi Hasılat.
N.İ.İ.O.	Natinal Iranian Industries Organization.
I.D.R.O.	Industrial Developmentand Renovation Organization.
B.I.M.	Bank of Industry and Mine.
I.M.D.B.I.	Investors Credit Bank, Development Invesment Bank of İran
G.T.C.	Government Trading Corporation.
F.P.D.C.	Food Procurement and Distribution Center
I.M.C.P.D.C.	Industrial Machineryand Components Procurement and Dictribution Center
O.P.E.C.	Oil Petroleum Industrial Country
P.W.P.D.C.	Paper and Wood Procurement and Dustribution Center.
K.E.K.	Karma Ekonomik Konseyi
A.E.T.	Avrupa Ekonomik Toplantısı
I.M.F.	International Monetary Fund.
M.İ.O,M.İ.N.	Milyon
\$.	Dolar
v.	Varil
D.	Day
q.	Üretim.

GRAFİK-ŞEKİL-TABLolar LİSTESİ

Sayfa

GRAFİK

- 1- İranda 1978-1982 Yılları Özel Sektörün Yatırım,
"Tahran İran'ın bütün kentleri, Büyük Kentler,
Küçük ve Diğer Şehirlerin" payları % olarak 43

ŞEKİL

- 1- İnşaatta Şehir Kalkınma Planı Amaçlara Göre..... 43

TABLolar

- 1- G.S.M.H. ve Milli Gelir "1980,1981,1982" 20
- 2- 1981-1985 Bütçelerinde Gelir ve Gider Kalemlerinin
Toplam Oranları İtibariyle Görünümleri..... 21
- 3- İran'ın 1979-1983 İthalat Miktarı, Değer ve Birim
Olarak..... 26
- 4- 1984-1985 Yılı İranda Üretilen Ürünlerin Kapasitesi
Miktarı..... 37
- 5- İran Gıda ve Tarım Ürünleri İthalatının, son 4 Yıl-
daki Gelişimi, Başlıca Ürün Grupları İtibarıyla.... 38
- 6- İran'da 1978-1982 Yılları Özel Sektörün Yatırımı
"Tahran İranın Bütün Şehirleri, Büyük Şehirler,
Küçük ve Diğer Şehirler"için Payları..... 42

VIII

	Sayfa
7- İran'da 1980-1985 Yılları Çimento ve Düz cam.....	46
8- 1974-1984 Yılları Arasında İran'ın İthalat Tutarı(\$) Değişimi (%).....	57
9- İran'ın İthalatında Önemli Payı Olan 15 Ülke Dev- rimden sonra.....	58
10- İran'ın İthalatında en Büyük Yer Tutan 5. Grup Malın İthalat Tutarı ve Toplam İthalattaki Payları..	59
11- İran'ın Seneler İtibariyle İthalat Yaptığı 16. Ülke Devrimden Öncesi (Milyon \$).....	60
12- İran'ın Seneler İtibariyle İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (milyon ABD \$).....	64
13- İran'ın Seneler İtibariyle Petrol İhracatı (milyar\$) ve (milyon varil/gün).....	65
14- İran'ın Ürünlere Göre İhracatı (milyon \$).....	66
15- İran'ın 8. Yıllık "1976 ile 1983" Ticaret Dengesine İlişkin bir Gösterge.....	76
16- 1985 Yılına Ait ve Ülke Gruplarına Göre Ticaret Dengesi.....	77
17- 1986-1987 Yılları ile İlgili 6. Ülke "Grup 1" Yaptığı İthalat.....	78
18- İran'ın Batılı Ülkelerle "1978,1981,1982" Yılları Devrimden Sonra Dış Ticaretindeki Düşüşler (milyon\$) İthalat-İhracat.....	79
19- 1982 ile 1988 Yılları Arası İran'ın İthalat,İhracat Dengesi.....	79

20- İran-Türkiye Arasındaki Dış Ticarete İlişkin "1982 ile 1989" 5 Yıllık Göstergeler.....	88
21- Seneler İtibariyle Türkiye-İran Dış Ticaretinde Türkiye'nin % Yüzdelik Payı.....	89
22- Türkiye ve İran'ın "1938, 1985" Yılları İtibariyle Dünya Dış Ticaretinde "İhracat İthalattaki" payı, Miktarı, Sırası.....	96

G İ R İ Ş

Tez çalışmam üç bölümden oluşmaktadır. 1.ci bölümdeki ağırlık yorumlar, istatistik şeklinde İran'ın Demografik ve Makro ekonomik yapısına ilişkin özel bilgilerdir. Ve eğer bir bütün olarak düşünürsek, İran'ın genel ekonomik durumudur. 2.ci bölüm ise komşu ülkelerin (İran-Türkiye) ekonomik ilişkilerini seneler boyunca geliştirerek göstermektedir. 3.cü bölümde ise, 1.ci ve 2.ci bölümleri detaylı bir şekilde araştırıp birleştirerek sonuç ve değerlendirilmesiyle bitirilmektedir.

Tez konusunu seçme ve temel amacına gelince şöyle özetlemek mümkündür. İki komşu ülke olan İran-Türkiye arasında geçmişteki ve şimdiki ilişkileri birbirleriyle dolaylı veya dolaysız herhangi bir alanda örneğin; sosyal ve ekonomik olarak yardımlaşp, geliştirmeleri amaçlanmasıdır. Bunun yanı sıra kültürel, dini inanç, iktisadi ve bölgesel konulardaki bulundukları ortak odak noktaların mevcut olması bu amacın varmasına neden ve yol açmaktadır. Ancak kendimi söz konusu ülkenin bir üyesi olarak hissetmekle birlikte, bunların gelişmelerini ve sonuca daha büyük boyutta ve kısa zamanda ulaşmaları için Türkiye-İran ihracatını içeren konuları yapısal ve sayısal gelişimi ekonometrik analizlerle inceledim. Sonuçta elde ettiğim verilerle İran-Türkiye arasındaki ihracat ve sorular hakkında yeni bir ufuk açıldı karşımda. Amacım ulaştığım noktada bilgi ve önerilerimi sizlere sunmak ve gelecekteki çalışmalara ışık tutabilmektir

Bu alışmalarımda İran'dan ve 1980 yılından bu yana yaşadığım Türkiye'de, bilgilerimi, yerli ve yabancı kaynaklardan (Farsça, Türkçe, İngilizce kitaplar, dergiler ve seminerler) faydalanıp, bunları kaynaştırarak derleyip yorumlayarak özellikle iki ülke arasındaki ihracatta bulunan sorunlar ve bu sorunların nasıl, ne gibi koşullarla, önerilerle ve çözümünü iletmeyi sayın okuyuculara Türk işletmecilere borç bildim.

Umarım az yeterli olsa bile , değerli okuyuculara ihracat konusunda faydalı olup yarar sağlayabilecektir.

Sırasıyla 1.ci bölümde Demografik ve makro boyutlara ulaşacak (İran İçin son sayısal ve genel ekonomik durumunu açıkladım. Ve bunun içinde iktisadi performans temel iktisadi performans hedefleri, belli başlı üretim ürünlerini, iktisadi faaliyet kollarında mevcut sektörler, teknolojikler rneğin; Sanayi, İnşaat, Tekstil vb sektörlerle kapasite miktarı olarak belirtilmiştir. Yine de İran'a ait iç ticaret dış ekonomik ve anlaşma yaptığı ülkeler, demeler dengesini tablolar, grafik yorumlarla anlatılmıştır.

İkinci bölümde İran-Türkiye ekonomik ilişkilerini, ihracat, ithalatları, ister mal gruplarına göre ister miktar olarak, payları belirtilmiştir. Ayrıca "İnternational Incotermes Idiyoms In Export, Inport" kaynağından uluslararası dış ticarettde sık sık anlaşmalar ierliğinde (14

terim 3 "idiyom" baş harflerinden oluşmaktadırlar) kullanılan ingilizce deyimler veya terimleri yazdım.

Son yıllara ait iki ülke arasında yetkililer tarafından anlaşılan ve imzalanan protokol kapsamlı verilmektedir. Ayrıca İran'a ithalat koşulları, potansiyeli, Türk ihracatçılarının İran'dan talep edilen malların girişinde yönetmenlik vize, form vb. problemlerde kolaylıklar adı altında örneğin, İran'da belli başlı dağıtım merkezleri, kurallar hukuku içeren maddeler halinde görülmektedir. Veya diğer açıdan Türk ihracatçıları İran'a ihracat potansiyelini yükseltebilmek için Türk devletinden bekledikleri Teşvik kolaylıkları üzerinde durulmaktadır.

3.üncü bölüm sonuç ve değerlendirme adı altında görülmektedir. 1.ci ve 2.ci bölümlerin kapsamı ile birlikte Türkiye ile İran arasındaki ilişkilerinin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan dış ticaret konularını nasıl ve ne ölçüde etkilediğini dikkate alarak iki ülke arasındaki sorunlar ve anlaşmazlıkları 2 ana grupta görülmüştür. 1.ci grup sorunlar İran ihracatçıları artışı, Türkiye-İran arasındaki geçmiş ve fiili yıllarda karşılaşılan sorunlarıdır. 2.ci grupta ise Türk ihracatçılarının sektörel bazı olmak üzere kendileri veya devletten kaynaklanan sorunlardır. Ancak İran'ın en son ekonomik durumu gözönüne alınarak, bazı öneriler, çözümler getirilmiştir.

XIII

Oysa bu sorunların aşılması halinde mevcut ihracat miktarındañ daha yüksek potansiyelle İran'a ihracat yapması tahmin edilmektedir. Dolayısıyla bunun gerçekleşmesi halinde Türkiye halkının yaşam standartlarının iyileşmesi ve toplumun daha refahlı, sağlıklı yaşaması beklenilmektedir.

Çalışmam her ne kadar az ise de, saygı değer okuyuculara özverici ve yararlı olmasını temenni edip saygılarımı sunarım.

Daver RAZZAGHİ ASL

Haziran: 1990

BİRİNCİ BÖLÜM

İRAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A- DEMOGRAFİK VE MAKRO EKONOMİK YAPIYA İLİŞKİN BİLGİLER

1. Demografik Yapıya İlişkin Bilgiler:

a. Coğrafi Durumu

İran İslam Cumhuriyeti'nin Kuzeyinde Rusya, doğusunda Afganistan ve Pakistan, batısında Türkiye, güneyinde ise Basra Körfezi ve Umman Denizi bulunmaktadır. Ayrıca İran asya bölgesine aittir.(1).

b. Yüzölçümü

1.648.000 Km²'dir. İran'ın orta kısımları çöl şeklinde bir plato ile kapalıdır. Platonun etrafı dağlıktır (2). Hazar Denizi kıyısı ve Basra Körfezi kenarı düzlüktür. Alanın 1/4'ü zirayî alan, 1/4'ü dağlar ve etekler oluşturur. Zirve noktası Demavend ve Yüksekliği h: 5.671 metredir (3).

c. Nüfus

1986 Yılı itibariyle 49.7 milyon'dur. Nüfus artışı % 4, % 3.1, % 2.7 olarak senelere göre değişim göstermektedir. 1989 yılı sayıma göre 55.77 milyon bilinmektedir (4).

(1) İnci Hot, "İran Dış Pazar Araştırması", İGEME İstanbul, Daire Başkanlığı, Araş. ve Proje Gru., s.1

(2) Hot, y.a.g.m., s.1

(3) Said Bahtiyarî, Atlas'ekamel Gitaşınası, Tahran: 5.b. 1986 s.78.

(4) Hot, y.a.g.m., s. 1.

d. Kökeni

Aynı kabilesinden ve yaklaşık 3500 sene evvel İran'a gelmişler. Farslar, (bazen acem diye geçer) Azerbaycanlılar, Kürtler, kafkas Türkemen, Beluç Arap ve Ermeni kesimleri oluşturmaktadır. Ağırlık Farslar v.b. (5).

e. Dil, Din

Resmi dini islamdır. % 89.8'i müslüman, % 91'i şii, % 0.5'i Krikari, % 0.2'si Aramene, % 0.3'ü Mesihi, % 0.1'i Kelimi, % 0.1'i zertoşti değerlerini oluşturur. Resmi dili Farsça'dır. Ancak Türki, Kürdi, Arapça, Loça, Beluç, Lazca-da tekellüm ederler(6).

f. Başkent ve Önemli Şehirleri

Başkenti Tahran, nüfusu 5.770.000 denilir, gerçekte 8.5, 9,5 milyon yaşamaktadır. Önemli şehirleri Meşhed, İsfahan, Tebriz, Şiraz, Ahvaz, Abadan(7)

g. İklimi

Orta platoda iklim aşırı farklılıklar gösterir. Yaz ayları (güneyinde) 54 c^o kadar varan sıcaklıkları, kuraklık ve 120 gün rüzgarları ile özelliğini gösterir. Hazar kıyısındaki düzlükler ılık ve nemlidir. (Kuzeye doğru nem derecesi fazladır) Tahran'da en sıcak ay Temmuz (22°, 37°), en soğuk ay Ocak (-3°, 7°), ortalama iklim sıcaklığı ise 18° dir(8).

(5) Hot, y.a.g.m., s. 1.

(6) Bahtiyarı, y.a.g.m., s. 78.

(7) Hot, y.a.g.m., s. 1-2.

(8) Hot, y.a.g.m., s. 1-2.

h. Para Birimi

İran'ın para birimi Riyal'dir.(IR), 10 (IR)= 1 tümen-
dir. Madeni paraları, (2,5,10,20,50) Riyal'dir. Kağıt parala-
rı ise, (5,10,20,20,100,500,1000,10000) Tümandır. Para birimi
ve dolar karşılığı 1\$= 135 ile 150 Tümen arasında değişmek-
tedir (Karaborsa). Banka'da ise 1 \$= 71.46 Riyal Banka
Resmi Kur fiyatıdır (9).

i. Takvim, Saat

İran yılı, bahar girerken başlar. Yılbaşı 21 Mart'tır
(Nevruz bayramı ve töreni en büyük Bayram). İlk 6 ayı 31
gün sürer. Sonraki 5 ay 30 gün, 12. ay 29 gündür. 4 sene
de bir 30 gün çeker (periyod değişimi ve farklılıklar göste-
rir) İran yılı Hicir tarihe göre (10.1368 = 2.1989) yıl
21 Mart ile 20 Mart arasındadır. Türkiye İran arasında
saat farkı 0.5 saattir. Green Wich'e göre zaman+31.2 saat,
NewYork'a göre+81/2 saattir (10).

j. Yönetim Şekli

1979 Şubat'ında yapılan devrimle İslam Cumhuriyeti
kurulmuştur. İran İslam Cumhuriyeti'nde yetkili organlar
yasama, yürütme ve yargıdan ibarettir. Bu organlar arasında
başkanlık etmek devletin en önemli ve yüksek makamı olan
Cumhurbaşkanının görevidir.

(9) Hot, y.a.g.m., s. 1-2.

(10) Hot, y.a.g.m., s. 2.

Cumhurbaşkanı ve İslam Danışma Meclisi 4 yıl'da bir halkın oyları ile seçilir. İslam Danışma Meclisi 270 üye'dir (11).

k. Partiler

İran'da 1978 yılından sonra İslam Cumhuriyeti tarafından bütün partilerin faaliyetlerine son verilmiştir. Ancak yeni alınan bir kararla İran'ın ülke bütünlüğünü tehdit etmeme şartıyla siyasi partilerin faaaliyetlerine başlama izini verilmiştir. Bazı partilerin isimleri şunlardır:

İslam Cumhuriyetçi Partisi, İran Kürdistan Demokratik Partisi, İran Komünist Partisi, Halkın Mücahitleri Partisi, İslam Gerilla Grubu Kurtuluş Hareket Partisi gibi... (12).

1. Öğrenim Durumu

Lise bitirme dönemi 11 yıldır. (5 yıl ilkokul süresi, orta okul "Rahnomayi", 3 yıl lise), 22 tane resmi Üniversite vardır. 8'i Tahran'dadır (13).

m. Haberleşme

Türkiye ile İran arasında telefon, telgraf, telex, fax bağlantıları vardır. Türkiye'de telefonla İran otomatik olarak konuşması 9.998 ve şehir kodu ilave edilerek sağlanır

(11) Hot, y.a.g.m., s. 3.

(12) Hot, y.a.g.m., s. 4.

(13) Hot, y.a.g.m., s. 4.

İran'dan Türkiye ile konuşmak için (00)+Türkiye kodu+Şehir kodu+abone numarası şeklinde aranır. Türkiye'den İran'a telex'le 088, İran'dan Türkiye'ye ise 0607 kodu ile aranır.

Televizyon; 625 line, "B" sistem, Secam, renkli 28 bölgesel TV istasyonu mevcuttur.

Basın Ajansı; İran İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı 873 valı ASR AVC, P.O.B "764" TAHRAN Tel: 892050 Teleks: 212827 (14).

n. Türkiye Elçiliğinin Adresi

Ferdowsi AVE No: 314 Tahran,
Tel: 31 52 99
31 89 97 (15).

o. Ülkeye Giriş ve Birkaç Tarihi Yerler

Ülkeye giriş ve ihracatçılara (Türk ihracatçılarına) İran konusundaki (Vize, Acenta açma, İran'a giriş, Dış Ticaret, Kambiyo ve Gümrük rejimi, İhracatçılara tavsiyeler, ulaşım, Gümrük komisyoncuları, Yükleme ve Bankerler) işlem veya adresler, gereken konular "Başlıbaşına Konular" içeriği adı altında açıklanacaktır.

Gezi ve Tarihi yerlerin önemlilerinden birkaç örnek:

- Şiraz, Sour-Orange gardın (Şiraz Narencistan)
- İsfahan, Şah Mosguel İsfahan, Mesced Şah

(14) Hot, y.a.g.m., s. 5.

(15) Hot, y.a.g.m., s. 6.

- Neshaboort, Tomb of Omar Hayyam (Nişabur, Makbareye Ömer Hayyam)
- Tehran, Golestan Palace (Tahran, Golestan Köşkü)
- Rameser, Casina (Rameser Gazino)
- Şiraz, Vekil Bazar (Şiraz, vekil çarşısı)
- İsfahan, Çehil Sutun (İsfahan Kırk Direk)
- Tebriz, Erk Eli Şah
- Ardebil, Şih sefevi Binası (16).

İRAN: Şiraz-Sour-Orange Garden
(Narencistan)

(16) Debirkhane'ye Şuray'e İhemahengi'ye Tebilkat'e Dolet'e
İslami'ye İran, 1984 Tahran, s. 693.

2. MAKRO EKONOMİK YAPIYA İLİŞKİN BİLGİLER

1. Nüfus artış hızı	: % 4 - % 2.9
2. G.S.M.H. (Genel)	: 147 Milyar\$ (1985-1986)
3. Milli gelir kaynağı	: % 31-% 44, Petrol ve Yan Ürünleri : % 9.1 - % 7.3 Zirai : % 21.9 - % 17.9 Sanayi Maden. : % 38 - % 20.3 Vergi Kurumları.
4. G.S.M.H (Fert başına)	: 3.062 \$
5. Sanayi üretim indeksi	: Veri bulunamamıştır.
6. Kalkınma hızı (G.S.M.H. Artış Hızı)	: -8.0 (1986), - 2.5 (1987)
7. Elek.Üretimi, Elek.Bir.	: 39 Milyar Kw/saat (1986) A.C 50 Cycles, 220/380 V
8. Otomobil Adedi (binek)	: 1.000.000 (1983)
9. Televizyon Adedi	: 1.7 milyon (1976)
10. Gelen Turist	: 170.000 (1986)
11. Giden turist	: 800.000 (1986)
12. Turizm gelirleri	: v.b *
13. Turizm giderleri	: V.b *
14. İthalat	: 12.7 Milyar\$ (1987)
15. İhracat	: 11 Milyar\$ (1987)
16. Dış Ticaret hacmi	: 23.7 Milyar\$ (1987)
17. Bütçe Gelirleri	: 4.026 Milyar Riyal(1988)
18. Bütçe giderleri	: 4.026 Milyar Riyal (1988) : 9.219 m.n\$ (1983), 4.852 m.n. (1986)
20. Faiz oranları	: Faiz sistemi uygulanmamaktadır(Krediler ve faiz oranları % 2.5- % 6)
21. Reskont haddi	: v.b. *

(*) veri bulunamadı.

22. Döviz rezervi	: 2.0 - 2.5 Milyar \$(1987)
23. Altın mevcudu	: 2.0 milyar \$ (Altın ve likte kolay çevrilmeyen bazı varlıklar)
24. Ticaret hacmi	: v.b.
25. Ödemeler dengesi	: 2.0 Milyar \$
26. İç borçlar	: v.b.
27. Dış borçlar	: 0.8 Milyar \$
28. Yatırımlar	: v.b.
29. Dış rezervler	: 7.078 Milyar \$ (1986)
30. Gerçek büyüme : GDP	: "13.1, (1983)", "(0.2, (1984)", "2.5, (1987)"
31. Petrol üretimi mn b/d	: "2.44, (1983)", " 2.03, (1984)", "2.0, (1987)"
32. Döviz kuru IR/\$	: "86.36, (1983)", "90.03, (1984)", "72.21, (1987)".
33. Cari hesap \$, bn.	: "0.36, (1983)", "-0.41, (1984)", "-, (1987)".

(17)

(17) Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müşavirliği,
"İran Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ticaret İlişki-
leri 1988 Yılı Raporu", Haziran 1988, s. 2.

B. İRAN'IN GENEL EKONOMİK DURUMU VE DIŞ TİCARETİ

1. İran'ın Genel Ekonomik Durumu

1979 Yılı şubat ayındaki rejim değişikliğine müteakip sermayedarların ve teknokratların bir kısmı ile yabancı uzmanlar ülkeyi terketmişlerdir. (Yabancı uzmanların sayısı 350.000 kişi olarak tahmin edilmekteydi). Daha sonraki yıllarda da ülkeden ayrılmalar devam etmiştir.

Rejim değişikliği ile birlikte ithalatta aksama ve yedek parça sıkıntısı görülmüştür. Bankalardan mevduat çekilişleri; likidite sıkıntısına sebep olmuştur. Bu sorunlara ek olarak 1980 yılı eylül ayında başlıyan ve halen devam eden sorunları daha da artmış ve ülkeyi çözümü güç bir dizi sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır.

Böylece, yapılan kalkınma planları da uygulamaya konulamamış, yeni yatırım projeleri yerine evvelce başlatılmış ve tamamlanamamış yatırım projelerine öncelik verilmiştir. Ağır sanayi tesislerinin bir bölümü hava saldırılan sonucu büyük ölçüde zarar görmüş, bir bölüm sanayi tesisleri de hammadde yetersizliği, yedek parça sıkıntısı, kalifiye eleman yokluğu ve mevcut makinaların eskimesi nedenleriyle düşük kapasitelerle çalışmak zorunda kalmışlardır.

Bir yandan savaşın getirdiği mali külfet, diğer yandan petrolden sağlanan gelirin azlığı ve enflasyonun

% 60 civarında seyretmesi sonucunda ortaya çıkan hammadde eksiklikleri sebebiyle ancak % 30'u kullanılabilen sanayi kapasitesi ve genel olarak ekonomi politikasındaki belirsizlikler, İran'ı içinden çıkılması güç bir duruma sokmuştur.

Bunun yanında, içinde bulunduğu mevcut şartlar ve ayrıca petrol gelirinin azalması nedeniyle İran, savaş ekonomisine yönelmek zorunda olduğundan, petrol sanayi dışındaki diğer bütün alanlarındaki yatırımlarını durdurmuş bulunmaktadır.

Kamu harcamalarının kısıtlanması petrol dışı ürün ihracının artmasına azami gayret gösterilmesi ve teşvik edilmesi, ithalat ve ihracatın yeni bir düzene kavuşturulması yolunda hükümetçe alınma istenen tedbirlerde günlük şartların baskısı ile bir netice vermemektedir.

Bunun yanında, yeni yönetim bankaların tamamını ve dış ticaret ve sanayinin % 80'ni devletleştirmiştir. Kurumsal yapının islami esaslara göre örgütlenmesi temel alınarak bu yönde ülke genelinde gerekli değişiklikler yapılmıştır.

İran İslam Cumhuriyetinin ekonomik hedefleri, devrimden bu yana zaman zaman bazı değişiklikler göstermesine rağmen gelen olarak başlangıçtaki ana hatlarını korumaktadır

Ekonomide "kendi kendine yeterlilik" hedefi benimsenmiş olup, bu hedef çerçevesinde sanayide üretkenliği artırmak ve tam kapasiteden yararlanmak, ara malı ve makina sanayilerini geliştirmek, sanayi ve tarım arasında dengeli bir gelişme sağlamak, ihmal edilmiş bulunan tarım sektörünü geliştirmek, (10 yıl içinde kendi kendine yeterlilik hedef alınmıştır) korumacılık önlemlerini artırmak, ekonomide bağımsızlığı sağlamak, özellikle petrol dışı malların ihracını arttırmak gibi konulara önem verilmektedir (18).

"İran Gıda Sektörü" adlı raporda İran'ın bugünkü görünümünü yönetimin oturmuş olduğuna, ama bürokratik karışıklığın sürdüğüne işaret etmektedir. Yine o günlerde, yönetim devletin ana ilkesini, petrol zengönliğini tabana yayan, geniş kitlenin sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmeyi amaçlayan bir "refah devleti", olarak tanımlıyordu. Halende uygulanmakta olan 1984-1988 dönemi kalkınma planı 182 milyar dolar \$ yatırım ve yılda ortalama % 8.9 oranında kalkınma hızını ön görmekteydi. Üsteki paragrafta söylediğimiz gibi "kendi kendine yeterlilik" hedefi benimsenmiş ve plan'da ekonomik öncelikler şöyle sıralanmıştır.

- Sanayide mevcut kapasiteden tam yararlanma artırmak,
- Ara ve yatırım malı sanayilerini geliştirmek,
- Petrol dışı ihracatı artırmak,
- Petrol sanayinin milli ekonominin yapısına daha yakından uyumunu sağlamak,

(19) T.C. Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müşavirliği
y.a.g.m., s. 2-3.

- Eğitim harcamalarına öncelik vererek vasıflı işgücünü ihtiyaç düzeyine çıkarmak (20).

1985 Yılına değin petrol fiyatlarında sağlanan istikrarın 1986 yılı başlarında bozularak fiyatların düşmesi, geniş ölçüde petrole bağımlı ülke ekonomisini sarsmış ve bunun sonucu olarak ithalata bağımlı sanayi sektörü durma noktasına gelmiştir.

Öte yandan savaş, işsizlik baskısını bir miktar azaltmış olmakla birlikte, kronik işsizlik sorunun devam ettiği gözlenmektedir. Genç dinamik müteşebbisler, işportacılık, kaçakçılık, yabancı para alım ve satımı gibi alanlara yönelmiştir.

İstatistiki verilerin yok denecek kadar az olması, fiyat artışları konusunda sağlıklı bilgiler sağlanmasını güçleştirmektedir. Bazı temel mallarda ve ana gıda maddelerinde fiyat artışlarını önlemek üzere devlet kurumları aracılığıyla ithal edilen mallar ihtiyaç sahiplerine doğrudan tahsis edilmekte ve fiyatların % 25- % 70 arasında artış kaydettiği gözlenmektedir.

Son yıllarda kaynaklar savaş sanayine ve savaş araç ve gereçlerinin sağlanmasına yönelttilmiştir. Ayrıca, içinde bulunduğumuz yıl Mart ve Nisan aylarında gittikçe artan şehirler savaşı sırasında, bazı önemli şehirlerin yoğun füze saldırılarına uğraması (bu süre zarfında Tahran'a

145 adet, İran'ın diğer şehirlerine toplam 200'e yakın füze atılmıştır). Önemli maddi hasarlara yol açmış, halkı ciddi şekilde rahatsız ve tedirgin etmiş olup anılan süre içersinde halkın bir kısmı geçici olarak bu şehirleri terk ettiğinden, mağazaların ve satış yerlerinin büyük bir bölümü kapalı kalmıştır.

Savaşın uzaması ile kaynakların giderek daha fazla savaş harcamalarına tahsisi, ekonomi üzerinde tahripkâr bir etki yapmaktadır. Mevcut şartlarda uzun vadeli program imkanlarından yoksun görünen hükümetin sıklık ve günlük ihtiyaçlara göre değişen politikası, ekonomideki istikrarsızlığı artırmakta ve piyasadaki fiyat hareketlerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Geniş ihtiyaçları kıt kaynaklarla karşılamak durumunda olan hükümet ekonomide giderek daha müdahaleci bir rol oynamaktadır (20).

- Dış Siyaset

Daha önceleri, dış siyasetine ilişkin ana ilkesini "ne doğu, ne batı", biçiminde özetlemekte ve gayretini üçüncü dünya ülkeleri ile olan ilişkilerini geliştirmeye yoğunlaştırmaktaydı. Bu ilke halen geçerliliğini korumaktadır. Ancak dış ilkelere bir esneklik başlamıştır. Çeşitli konuşma ve anlaşmalarda bu esnekliği görmek mümkündür. Cumhurbaşkanı Hümeyny, partisinin "ulama Kolu"nda yaptığı bir konuşmada İran'ın "Açık kapı" politikası birkaç ay önce İmam (Hümeyni) tarafından ortaya konulduğunu ve İran'ın

(20) T.C. Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müşavirliği, y.a.g.m., s. 4-5.

kesin politikası olduğunu söylemiştir (21).

Anayasa Mahkemesi Başkanı (Chief Justice) Ardebili, Dışişleri Bakanlığı Akademisi mezunlarına yaptığı bir konuşmada "İran'ın kendini dünyadan tecrit etmek istemediğini ve varlığını aktif biçimde duyurmak eğiliminde olduğunu" belirtmiştir (22).

Devletin ileri gelenleri tarafından ifade edilen bu politikaların yanısıra, Sovyetler Birliği ile ilişkilerdeki düzelme dış politikanın daha esnek, pragmatik ve çok yönlü bir mihvere oturmakta olduğunu göstergesidir.

Savaş sadece dış politikasının en önde gelen belirleyicisi olmakla kalmayıp, aynı zamanda İran ekonomisinin performansının en önemli kısıtlayıcısıdır. Çok çeşitli tahminler olmasına karşın savaşın, ortalama ayda 300 milyon \$ lık dış harcama gerektirdiği öne sürülmektedir (23). Bu miktar taarruz sırasında ayda 500 milyon dolara varmıştır.

-Dış Ticaret Politikası

İran'ın dış ticaret politikası, genel hatlarıyla temel gıda maddeleri yanısıra, iç üretimi artırmaya yarayan ara ve yatırım malların ithalatına ağırlık vermek, "Kendi kendine Yeterlilik" ve ekonomik bağımsızlık hedeflerine yaklaşmak döviz rezervlerini korumak olarak belirlenmektedir. Döviz

(21) Tahran Times, Feb. 23, 1985, Tahran, s. 8.

(22) Tahran Times, Feb. 21, 1985, Tahran s. 5.

(23) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası, y.a.g.m., s. 6-7.

konusundaki politikalar ise, dış ödemeler dengesinde eşitliğin muhafaza edilmesi ve petrol dışı ihracatın artırılması amaçtır.

Dış ticaret politikası konusunda diğer bir gelişmede İran'ın 50 yıllık dış ticaret tarihinde ilk defa 1985 için bir ithalat-ihracat rejim hazırlamış olmasıdır. Meclis bu kararla, hükümete "yıllık ithalat-ihracat toplam döviz ihtiyacını ve ithal edilecek malların" ağırlık ve değerini bildirmiştir.

Dış ticaret politikasının kısa vadeli uygulamaları arasında şu sıralarda en önemli gelişme, petrol satışları karşılığı ithalat (Counterpurchase, reciprocal trade) olmuştur. Bu uygulamaya göre İran hükümetler arasında bir yıllık ikili anlaşmalar imzalamayı tercih etmektedir. Anlaşmaların amacı, ikili dış ticarete denge aramaktır. Bugüne kadar bu anlaşmalar, daha çok üçüncü dünya ülkeleri ve doğu bloku ülkeleriyle imzalanırken bugünlerde gelişmiş ülkelerle yapılan ticarete de benzer kriterler ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Petrol Bakanlığı'nın bir teklifine göre, endüstrileşmiş ülkelerden yapılan ithalat, söz konusu ülkenin İran'dan aldığı petrolün yarısıyla sınırlandırılmak istenmektedir. Böyle bir uygulama karşısında en fazla etkilenecek olan Batı ülkeleri, İran'ın bir numaralı ticaret ortağı Almanya ile İngiltere olacaktır. 1984'te İngiltere % 267 artışla 405 milyon \$'a ulaşmış, İsveç 1985'te 250

milyon \$, Japonya, Avusturya.... benzer bir uygulamayla artış göstermektedir (24).

- Dış Ticaret

İran dış ticaretinde, yeniliklerin yanı sıra eski politikaları uygulamaya devam etmektedir. Tercihli ülkeler sırasında değişiklik yoktur. Bu politikaların somut sonucu ithalatın ülke kompozisyonuna yansımıştır. Örneğin İran ithalatının 1977-1978'de % 85'i Batı ülkeleri ve Japonya'dan % 8'i üçüncü dünya ülkelerinden, % 7'si doğu blokundan kaynaklanırken 1982-1983'te oranlar sırasıyla % 70, % 20, % 10 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, doğal olarak kendisi gelişmekte olan İran ekonomisinin ihtiyaçlarına, Batı ülkeleri üretim yetenekleri (capability) daha uymaktadır. Bu gerçek karşısında İran politikasının pragmatik çözümü, yüksek teknoloji ürünleri ve yatırım mallarının alımının Batılı ülkeleri ve Japonya'dan; yiyecek, bazı ara mallar ve hammaddeleri alımının üçüncü dünya ülkelerinden sağlanması olmaktadır (25).

Ayrıca hükümet, ihracatçılara ihraç mallarının cinslerine ve ihraç edildikleri ülkelere göre değişik oranlarda prim ödeyerek ihracat döviz kurunu ayarlamaktadır.

(24) Ekonomik Reportanel Balance Sheet; The Central Bank of the Islamic Republic of Iran, 1983, s. 7.

(25) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s. 9.

Şöyleki; İran'ın ihracatında

Türkiye'ye ihracatta : 1 \$ 270-280 Riyal
 Serbest döviz ülkelere : 1 \$= 350-380 Riyal
 Sosyalist ülkeler ise : 1 \$= 300 Riyal(yaklaşık)

uygulanmaktadır.

İhracaçılar, ithalat kullanılmak üzere kendilerine bırakılan bakiye dövizleri diğer ihracatçı ve ithalatçı firmalara devredebilmektedirler.

- Ekonomiye tesir eden başlıca olaylar:

Ekonomiye tesir eden başlıca en büyük faktör, ülkenin 9 yıl savaş ortamı içinde olması ve bu neden ile kaynaklarını savaş ekonomisine yöneltmesidir.

- Ekonomik ve ticari hayatı etkileyen tedbirler:

Gittikçe şiddetlenen savaşın beraberinde getirdiği ekonomideki olumsuz gidişi olumlu bir yöne dönüştürmek için resmi makamlarca aşağıda belirtilen tedbirlerin alındığı belirtilmektedir.

- 1) İhmal edilmiş bulunan tarım sektörünün geliştirilmesi (çiftçiye uzun vadeli kredi verilmesi vs)
- 2) Atıl kapasiteyi harekete geçirmek için diğer ülkelerle yapılan ancak her seferinde büyük ölçüde kağıt üzerinde kalan, sanayi ve teknik alanlarda işbirliği önerilerini de içeren protokollar,
- 3) Petrol ağırlıklı ekonominin petrol dışı ürünler ihracatının özendirilmesi suretiyle dengelenmeye çalışılması,

- 4) Dağıtım kanallarının disipline edilmesi,
- 5) Büyük boyutlara varan yılda 150-160 milyar Riyal civarındaki sübvansiyonların uygulanması,
- 6) Korumacılık önlemleri,
- 7) Ekonomideki bağımsızlık ve kendi kendine yeterlilik gibi konularda yeni politikalar izlenmesi,
- 8) Lüks tüketim malları ithalatının önlenmesi,
- 9) Tasarruf alışkanlığının artırılması,
- 10) Vergi reformu,
- 11) Yatırımların gözden geçirilmesi ve savaş sanayi, savaş araç ve gereçlerinin temini ile petrol sektörüne öncelik verilmesi,
- 12) İthalatta konu olan malların ülke içindeki üretiminin teşvik edilmesi (26).

İran ekonomisinde nispi bir düzelme olabilmesi için her şeyden önce savaşın sona ermesi gerekir. Petrol fiyatları bir ölçüde yükselse bile devam edecek olan savaş harcamaları nedeniyle ekonomik ferahlık mümkün olamayacaktır. Nitekim, İran'ın sadece silah ve mühimmat olarak yıllık harcamalarının asgari 2-3 milyar doları bulduğu belirtilmektedir. Savaşın sona ermesi ile asgari 20-22 dolar'lık varil başına petrol ihracatından hareketle İran ekonomisi için bir düzelme süreci başlayabilecektir. Ancak bu düzelmenin nispi bir ferahlığa dönüştürülebilmesi için, hükümetin izlediği politikada radikal değişiklikler yapılması ve mevcut dış ticaret, para-kredi, fiyat ve kontrol sisteminin yeni baştan düzenlenmesi gerekmektedir (27).

(26) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s.,9.

(27) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s.,10.

a. İktisadi Performans ve Temel İktisadi Hedefler

1. İktisadi Performans:

- Bütçe ve Maliye
- Döviz Rezervleri
- İthalat Hacmi.

İran'ın genel iktisadi performansına bakıldığında, 1978-1980 döneminde kaydedilen düşüşün tersine, 1980'den itibaren G.S.M.H (Piyasa fiyatlarıyla) bir artışın başladığı görülmektedir. Örneğin G.S.M.H 1979-1980 arasında % 14.6'lık düşümü, 1980-1981'de % 2.2, 1981-1982'de % 14.2 oranında artmıştır. Aynı dönemlerdeki milli gelir aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi yıllar sırasına göre % (-13.5), % 2.4 ve % 15.1'dir. Tablo da görülebileceği gibi, 1982'deki artış, petrol ve tabii gaz kesiminden kaynaklanmıştır.

Tabloya göre 1980'den sonra İran ekonomisinde genel bir iyileşme görülmektedir. Bu iyileşmenin arkasındaki en önemli etken petrol sanayindeki düzelmedir. Ayrıca tarım ve sanayi kesiminde de düzelmeye katkısı olmuştur. 1982 en yüksek artış, petrolden sonra imalat sanayinde kaydedilmiştir. Bu canlanma yarı mamul ve ara mal ithalatını artırmıştır. Bu canlanma sonucunda, devletleştirilmiş sanayilerin bazı kollarında, 1982 yılında K.K.O., kapumlu dışında 1977 yılı K.K.O'na eşit veya onun üzerindedir(28)

(28) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s. 11.

Tablo 1: G.S.M.H. ve MİLLÎ GELİR (1353 (1974)=100)

	Değişme (%)			G.S.Y.İ.H. (%)		
	1980	1981	1982	1980	1981	1982
G.S.Y.İ.H.** (A)	-16.4	2.8	15.2	-	-	-
PETROL DIŞI G.S.Y.İ.H.**	- 2.8	5.7	6.2	-	-	-
G.S.M.G ***	-13.5	2.4	15.1	-	-	-
G.S.M.H. ***	-14.6	2.2	14.2	-	-	-
TARIM	1.9	11.3	7.9	16.0	18.6	18.0
PETROL - GAZ	-56.9	-17.2	92.5	14.5	11.3	16.7
SANAYİ - MADEN	1.6	2.7	10.5	19.2	18.3	17.3
(İMALAT S.)	1.9	6.6	12.0	8.9	8.9	8.4
HİZMET	- 5.5	1.9	2.8	50.4	51.8	48.0
İNŞAAT	(7.0)	-(12.2)	(4.4)	7.8	6.7	6.5

Kaynak: İran Dış Pazar Etüdü (Gıda Tekstil.....sektörleri) Haziran 1985
Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası, s. 10.

-Bütçe ve Maliye

İran'da bütçe, döviz ve riyal cinsinden olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir.

Bununla beraber, İran'ın özel durumu nedeniyle ayrıca bir "gölge Bütçe"nin mevcut olduğu güvenilir kaynaklarca ifade edilmektedir.

İran'ın 1981-1985 dönemi gerçekleşen ve tahmini, bütçelerindeki gelirleri sırasıyla, 20 milyar \$, 29 milyar \$, 31 milyar \$, 35 milyar \$, 35 milyar \$, Tahmini giderleri;

(**) Faktör fiyatlarıyla

(***) Piyasa fiyatlarıyla

(A) G.S.Y.İ.H. 1983-1984'te % 12.4 artmıştır.

33 milyar \$, 40 milyar \$, 42 milyar \$, 41 milyar \$ ve 39 milyar \$'dır. Açık büyük ölçüde bankacılık sisteminden borçlanma ile kapatılmıştır (29).

1981-1985 bütçelerine, gelir ve gider kalemlerinin toplam olan oranları itibarıyla görünüşleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: 1981-85 Bütçelerinin gelir ve gider kalemleri

Yıllar	1981	1982	1983	1984	1985
<u>GELİRLER</u>	100	100	100	100	100
VERGİ (%)	34	26	29	26	31
PETROL (%)	57	66	64	51	54
DİĞER (%)	9	8	7	20	15
<u>GİDERLER</u>	100	100	100	100	100
CARİ (%)	75	70	68	69	71
YATIRIM (%)	25	29	31	31	29
DİĞER (%)	-	-	-	-	-

Kaynak: İran Dış Pazar Etüdü (Gıda, Tekstil,...Sektörleri), Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş. Haziran 1985, s. 11.

Beş yıllık dönemi kapsayan bütçelerin en dikkat çekici özelliği cari harcamalar oranıdır. Cari harcamalar tutarı her yıl petrol gelirlerinden daha yüksek olmuştur. (Ancak belirtmek gerekirken, kamuya ait kuruluşların bütçeleri ayrıdır. Ve yukarıdaki toplamalara dahil değildir. Bu kuruluşların 1986 için önerilen bütçesi 28 milyar \$ tutarındadır). Petrol geliri ise her yıl bütçe gelirinin yarısından fazlasını oluşturmuştur.

(29) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s.,11-12

Bütçe de dikkati çeken önemli bir konu denk bütçenin hedef olmasıdır. Ve bu konuda gelecek denk bütçe konusunda üzerinde durulacaktır. İran'ın 1985 bütçesinin ana politikaları ve onlarla ilişkin uygulamaları aşağıda 6 madde halinde verilmiştir.

1- Savaş ve savaşa ilişkin giderler toplam gelirlerin % 35'i 4 milyar \$, Askeri ve Emniyet kuvvetlerine 7 milyar \$ ve diğerleri savaş göçmenleri, şehit fonu ve indirekt kalemleri 1 milyar \$.

2- Vergi gelirlerinin, toplam gelirlere göre 1984'de % 25 olan oranının % 31'e çıkarılmasıdır. Bu yolla hükümet vergi gelirini 871 milyar Riyal'den 1064 milyar Riyal'a çıkarması ile petrol gelirinden bağımsız gelir yükseltme amaçlanmıştır.

3- Mali politikalarla enflasyonun kontrol altına alınması enflasyon oranı resmi olarak Başbakan Musevi tarafından % 11.9 olarak açıklanmıştır. Ancak gerçek bir değerde bu değer daha yüksek görülmektedir. % 22 para politikası da söz konusudur.

4- Bütçe açığının azaltılması amaçtır. Örneğin, 1985 bütçesinde ön görülen bütçe açığı, 395 milyon Riyal= 4 milyon \$'dır.

5- Tarım sektöründe istihdamın artırılması ve tarımsal gelirin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

6- Yatırımlarda özel sektöre gittikçe artan bir pay verilmektedir. Bu konu İran'ın ekonomik gündemindedir. Ayrıca dış ticarete özelleştirme politikası, yatırımlara uygulanmaktadır (30).

En son elde edilebilen bilgilere göre, İran'ın 1988-1989 yılı bütçe gelirleri 4.027 milyar Riyal, harcamalarının ise yine aynı meblağ 4.027 milyar riyal olarak belirlenmiştir.

Buna göre dağılım: = Milyar Riyal			
<u>Gelirler</u>	<u>1988-1989</u>	<u>Giderler</u>	<u>1988-1989</u>
- Vergi Gelirleri	1.171	-Yatırım Harca.	827
- Petrol "	844	- Cari "	3.200
- Diğer "	843	- Ödemeler "	2.548
- İç borçlanma	1.169	- Dış Borç Öde.	640
T O P L A M	4.027	Savaş Harcama.	12
		TOPLAM: 7.227-3.200=	4.027

Uzmanlar, hazırlanan bu bütçenin gerçekçi bir bütçe olmadığını, gelir kalemlerinin hemen tümünün yüksek gösterildiğini, anılan bu bütçenin enflasyonu daha da artıracığını belirtmektedirler.

1988-1989 yılı döviz bütçesi ise 12.022 milyon \$ dolar olarak kabul edilmiştir. Alınan meblağı ile ilgili belli başlı rakamlar aşağıda gösterilmiştir.

<u>Gelirler</u>	<u>Meblağ (MİO.\$)</u>
- Petrol Gelirleri	9.000
- Petrol ve gaz projeleri için ayrılan tahsisattan artan kısım	263
- Hizmetler	155
- Sermaye Gelirleri	372
- Yatırım malları ile ilgili savaş araç ve gereçlerinin kredili ithalatı	2.232

<u>Giderler</u>	
- Savaş giderleri	3.300
- Hizmet Sektörü	850
- Temel malları	2.000
- Bazı nihai ürünlerin, gübrelerin, makina ve parçalarının, veteriner ilaçları vs. ithali	(900)
- Tüketim malları	1.100
- Döviz taahhütleri	1.600
- Gelişme ve üretim projeleri	1.730
- Diğer	2.020
- Rezervler	522

Ayrıca petrol ürünleri ve rafineri ihtiyaçları ithalatında kullanılmak üzere günlük 370000 b/d petrol ihracatı ön görülmüştür (31).

- Döviz Rezervleri

İran'ın döviz girdileri büyük ölçüde petrol satışlarına bağlıdır. Bugünkü döviz rezervleri 8 milyar \$ düzeyinde 1985 yılı için tahmin edilmektedir. Rezervler ortalama

(31) T.C. Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müş. y.a.g.m., s. 14-15.

tutarlarla, İran'ın 6, 7 aylık ithalatını karşılayabilecek düzeydedir (32).

En son elde edilebilen bilgilere göre (1988-1989) İran'ın borç yükü 4.1 milyar \$'dan ibarettir. Faiz günah sayıldığı için burdan kurtarmak gayreti ile İran Şah döneminden kalan 6.5 milyar \$ borcun büyük bir kısmını ödemiştir. Ödemeler dengesinde açığı sadece 1.7 milyar'dır. Senelik borç ödemeleri 249 \$ milyondur. Buna karşılık uluslararası ödemeler bankasında 5.9 milyar \$ rezerv yatırımına sahiptir (33).

- İthalat Hacmi

İran'ın 1979-1983 ithalat miktarı, değer ve birim olarak (fiyat) aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: İran'ın 1979-83 ithalat miktarı.

Yıl	Miktar (bin/ton)	Hammadde Yarı Mamul (%)	Yatırım Mallar (%)	Tüketim Mallar (%)	Değer Milyon \$	Fiyat (\$/Kgr)
1979	10.370	53	21	26	9.641	0.92
1980	9.734	57	16	27	10.941	1.012
1981	13.952	61	16	23	13.357	0.96
1982	15.002	58	19	23	12.134	0.81
1983	20.019	-	-	-	17.985	0.90

Kaynak: İran Dış Pazar Etüdü (Gıda,... İnşaat) sektörleri, s. 14.

(32) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s. 14.

(33) Hot, "İGEME", 'nin ek bölümünden y.a.g.m., s. 2.

Ancak genelde İran'ın tüketim malları ithalatının 2,5 \$-3,5 \$ milyar dolar olduğunu söylemek mümkündür. Bu ithalattan kamu kesimi % 81.2 oranında, kooperatifler %1.2, özel sektörler % 17.6 oranında (özel sektörün elindeki fabrikaların hammadde, yarımamul ihtiyacı için) pay almaktadır.

ii- Temel İktisadi Hedefler:

Son yıllarda geçirdiği değişikliklere ve savaştan doğan olağanüstü durumlara rağmen İran yönetimi, ekonomiye ilişkin orta-uzun vadeli amaçlarının da ortaya koymaya başlamıştır. Amaçların bazıları, henüz "istek" görünümündedir. Ancak mevcut durumdaki kaydedilmesi muhtemel düzeltilmeler sonucunda daha somutlaşmalar beklenmelidir. Bu esasa göre bakıldığında İran'ın gündemindeki ana ve temel hedefler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir.

- Enflasyonun kontrole alınması
- Denk bütçe
- Özelleştirme/özelleşme

- Enflasyonun Kontrole Alınması: Enflasyonu % 11.9 olarak daha önce söylemiştik. Enflasyonun matematik ifadesi ne olursa olsun, yönetim, rakkamı indirmeyi amaçlamaktadır. İran'daki ilgililere göre enflasyonun ana sebepleri arasında "üretimdeki aksaklıklar, fiyat kontrolünün eksik olması, isabetli yatırım eksikliği ve dağıtım sistemindeki etkinsizlik" sayılmaktadır. Sanayi Bakanlığı İktisat Bölümü Müdürü

Ahmet Kasımı'ye göre "Enflasyonun devam etmesinin sebebi tarım sektörüne uzun vadeli çözümlerin getirilmesini sağlamaya yönelik önlemlerdeki eksiklikler ve sanayi üretimindeki kargaşadır".

Doğal olarak savaş ve ona ilişkin devlet harcamaları enflasyonu körükleyen en büyük faktördür. Savaşın direkt etkisi harcamalarla, indirekt etkisi ise, savaş dışı işlerin yürütülmesine ilişkin zamandan yaptığı taleple hissedilmektedir.

Enflasyonun kontrolü için sayılan önlemler, bütçe açığının kapatılması, para arzının sınırlanması, mevcut sanayi kapasitesinden artan ölçüde yararlanılması, kamu kuruluşlarının bütçelerinin daha etkin biçimde denklenmesi, dağıtım kanallarındaki spekülative faaliyetin kontrolü ve özel sektörde birikmiş fonların verimli yatırımlara yönlendirilmesi olarak bilinmektedir. Bütün bu önlemlerin aktive edilmesi halinde İran'la ticari ilişkiler içinde bulunan ülkelerin gelişmekte olan ortamı değerlendirmek için, doğal olarak kendi politika ve uygulamalarında bazı değişiklikler yapması gerekmektedir (34).

- Denk Bütçe: Denk bütçeye ulaşmayı, İran kısa ve uzun vadeli tedbirlere bağlamıştır. Kısa vadede, kamu harcamalarının kısılması vergi gelirlerinin artırılması, para arzının daraltılması hedeflenmiştir.

Uzun vade de, tarım ve sanayi sektörlerinde üretim ve üretkenlik artışları amaçlanmaktadır (35).

(34) Türkiye Sınayî Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s. 16.

(35) Tahran Times Feb. 20, 1986 s. 12.

-Özelleştirme/Özelleşme: İran imalat sanayiinde özel sektöre, iki yolla daha geniş bir rol vermiştir. Özelleştirme ve 'özelleşme. Özelleştirme devrim sonrasında devletleştirilen sanayi işlemleriyle ilgilidir. Bu amaca yönelik olarak Bank of Industry and Mine özel sektöre satılması düşünülen sanayi ve maden kuruluşlarının bir listesini hazırlamaktadır. Şubat ortasında, yüksek ekonomi konseyin Başbakan Musavi başkanlığında yaptığı toplantıda alınan bu kararın yanı sıra, toplam yatırım tutarı 1.8 milyar,\$ olan ve özel sektör'le bankasının ortaklaşa gerçekleştireceği 35 adet projenin son durumu görüşülmüştür. Özelleştirmenin başka bir parçası olarak devletleştirilmiş sanayilerin hisselerinin çalışanlara satılması planıda, yüksek sanayi konseyi tarafından 27 şubat 1985'te çalışan temsilcilerine açıklanmıştır.

Özelleşme konusunda da İran daha aktif politikalara başlamıştır. Başbakan Musavi, özel sektörün yatırımlar konusunda giderek artan bir biçimde teşvik edileceğini söylemiştir. Sanayi Bakanlığı, hafif sanayi konusunda özel sektöre önemli sayıda teşvik belgesi vermiştir ve vermektedir. Gerçekleşme, bakanlık yetkilerinin ifadesine göre % 25'tir. Yatırım ortamının düzelmesi ve finansman planının daha gerçekçi biçimde ortaya konması halinde müracaat ve gerçekleştirmelerde artış beklenmelidir. İran'ın kurulu sanayinin rehabilitasyonuna ilişkin girişimlerde mevcuttur. Bu konuda İtalyan'ların Endüstriyel Rehabilitasyon Enstitüsü ile ortak çalışmalar yapmaktadırlar. Ancak bu konuda bilgi henüz kısıtlıdır.

Tüm bu olgular, devletin güdümünde gelişmekte olan İran ekonomisi konusunda, İran'la orta vadeli ekonomik ilişkilere girmek isteyen kişi, kurum ve ülkelerin izlemesi gereken yeni gelişmelerdir. İran'ın harcamalarında ve yatırımlarındaki değişmeler sanayi faaliyetlerine özel sektörün artan ölçülerde ortak edilmesi yeni ilişkilerin ortaya çıkmasına zemin oluşturacaktır (36).

(36) Tahran Times, Mart, Feb. (2,25) 1986, s. 7, 15.

C. İRAN'DA ÜRETİM VE BELLİBAŞLI FAALİYET KOLLARI

1. Sanayii

İran'da sanayileşmenin başlangıcı 1930-1940 yıllarına gitmektedir. Özel sektörün sanayi'ye ilgi duyması 1960'larda ucuz kredi ile teşvik edilmesiyle başlamıştır. Sanayi kalkınmanın, hızlı gelişmesi 1970'lerde gerçekleşmiştir. 1977'lerde fiziki ve beşeri girdilerdeki yetersizliğin sonucu zorluklarla karşılaşmıştır. Nihayet, devrimi takiben sermaye, sanayici ve yetişmiş elemanların yurtdışına kaçmasıyla fabrikalar çalışamaz hale gelmiştir. Aynı dönemde de sanayi büyük ölçüde devletleştirilmiştir (37).

Ülkedeki sanayi sektörü dışa bağımlı olarak çalıştığı için devrimi takiben, gerek personel gerekse hammadde ve malzeme yönünden sıkıntı içine girmiştir. Bir bölümü çalışmayan fabrikaların diğer bölümde çok düşük kapasitelerle faaliyetini sürdürme gayreti içindedirler (38).

İran'ın otomotiv ve petro-kimya sanayiinde oldukça gelişmiş olduğu görülmüştür.

İsfanda pamuk, hazar kıyılarında ipek işleyen tesisler hem sayı hem kapasite olarak artmıştır. Ayrıca şeker, paketlenmiş meyve, un, çimento, inşaat malzemeleri ve sigara üretiminde artış vardır. Doğal gaz karşılığı olarak SSCB

(37) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s. 19.

(38) İskender Şengezer, İhracatçılar, "İran Hakkında Bilgiler" İGEME, Ocak 1985, s. 1.

bu ülkede çelik tesisleri (Isfahan), Makina fabrikası (Arak) ve bir de Makina parçaları fabrikası kurulmuştur. Başlıca sanayi bölgeleri, Tahran, Isfahan, Tebriz, Arak, Meşhed ve Şiraz'dır. Ülkenin her yerinde yaygın olan el sanatlarının başlıcaları çömlekçilik, metal işlemeciliği, kuyumculuk, saraçlık ve halıcılık olarak sıralanabilir.

Hatırı sayılır miktarda bakır ve demir cevheri stoğu vardır. Kömül elborz dağları'ndan çıkartılır. Küm kenti ile hafk yakınlarında kurşun, çinko ... madenleri vardır. Krom ve turkuvaz dışsatım amacıyla işletilen madenlerin bir kısmıdır. Öteki yeraltı zenginlikleri sülfür, tuz, kireçtaşı ve kaolindir. İran ayrıca güneyde ve Elborz dağlarındaki zengin yatak sayesinde dünyanın büyük gaz rezervine sahiptir. Doğal gazın bir bölümü boru hattı aracılığıyla Rusya'ya gönderilir. Bu boru hattı "TCAT" adıyla bilinir. İran sanayileşme halmesinin gereksinmelerini karşılayabilecek miktarda enerji potansiyeline sahiptir (39).

Ülkenin sanayi politikası, en kısa sürede uygun şartlarda teknoloji transferi sağlayarak sanayinin her dalında kendi kendine yeterliliği sağlamaktır. Diğer petrol üreticisi ortadoğu ülkeleri ile kıyaslandığında İran'da sanayinin özellikle petro-kimya sanayinin oldukça gelişmiş olduğu görülmektedir.

(39) Hot, y.a.g.m., s. 11.

Ancak dışa bağımlılık, Sanayinin en belirgin özelliği olup, bu neden ile önemli mali ve teknik sorunlarla karşılaşmaktadır.

Abadan'da Isfahan'da kurulmuş bulunan de petro-Kimya rafinerisi, Zobahen (Metal, Çelik eğritme kaynak üreticisi) tesisleri savaş dolayısıyla çalışamaz halde bulunmakta, diğer sanayi dalları ise dışa bağımlılığın çıkardığı sorunlar nedeniyle düşük kapasite ile çalışmakta, bazı tesisler ise bombardıman sonucunda yıkılmış veya faaliyetine ara verilmiş durumdadır. İran'da bir kaç tesisin isimleri ise bu tesislerden Bronze Gruhe, Seramik Alburz Co, Kablo Alburz Co, Persit Co, İran Poptin Co, Guilan Elektrik Co, Kalkınma Bankası "Bank of Industry and Mine"'a aittir.

İran'daki sanayi kollarını şöyle özetlemek mümkündür.

- a) Gıda Sanayi; tarım (örneğin food, Hygienic and pharmaceutical)
- b) Tekstil Sanayi; (Textile industries, wearing, shoes and leather).
- c) İnşaat, inşaat malzemeleri,
- d) Demirçelik ve Ağır Sanayi (Heavy industries).
- e) Petrol; (petrolcum and perto-kimya industries)(40).

a) Gıda Sanayi

Gıda sanayinde devrimden önce yüksek kapasitelere erişilmiştir. Fakat tarım ihmal edilmiş ve ülke temel gıda maddeleri ve gıda sanayi hammaddesi ithalatçısı durumuna gelmiştir.

(40) Türkiye Sınayi ve Kalkınma Bankası, y.a.g.m., s. 23.

Gıda sanayinin % 60 kapasite kullanımıyla çalıştığı tahmin edilmektedir. Kapasite kullanımının düşük olmasından dolayı, kurulu kapasitenin yeterli olduğu ürünlerde bile (hammadde,) ithalatı gerekebilmektedir (41).

İran gıda sektörü, İran'da 18 Kamıs-9 Aralık 1983, ve 6.5.1988 (İran-Türkiye Karma ekonomi) tarihleri arasında T.S.K.B. uzmanlarından oluşan bir ekip tarafından araştırılmıştır. Seminerin amacı, İran'da gıda sektörünün bugünkü ekonomik durumunu ve geleceğini tespit etmek ve konunun daha ziyade Türkiye gıda sektörüne muhtemel etkileri hakkın- üretim ve hizmet sektörlerine bir fikir verebilmek, Türkiye ihracaçıları için muhtemel olanaklara ve bu olanaklardan nasıl yararlanılacağını ışık tutmaktır.

İran'ın bugünkü temel gıda ürünleri (makarna, bisküvi, konserve, tahıl, et, tavuk, yumurta, yağı, süt ürünleri, şeker,) ithalatı 2,5 milyar \$'ı aşmaktadır.

Devletleştirilmiş olan dış ticaret, gıda konusunda Ticaret Bakanlığına bağlı 2 merkezi alım ve dağıtım örgütü GTC (*) ve FDPC^{**} tarafından yürütülmektedir. İran yönetiminin dış ilişkilerinde öncelik, müslüman ve üçüncü dünya ülkele-ridir. Temel gıda ürünlerinde de en önemli arz kaynakları, dünyada en büyük üreticileridir.

Önümüzdeki 5 yılda da bir miktar ortarak süreceği tahmin edilen gıda ithalatından Türkiye % 7 dolayında pay almaktadır. Türkiye ihracatında genişlik (çeşitlilik) açısından zenginlik gösteriyorsa da ürün bazında derinlik

(41) Türkiye Sınayi ve Kalkınma Bankası, y.a.g.m., s. 23.

(*) Government Trading Corporation,

(**) Food Procurement and Distribution Center.

(üretim) yetersizliği ile karşı karşıyadır. Pazarlamada ise ürün, fiyat, dağıtım ve..... tanıtma sorunları vardır. Türkiye bu sorunlarını çözebildiği ve siyasal-ekonomik yakınlaşmayı sürdürdüğü oranda İran'da yatırım, ara ve tüketim malı, vasıfı işgücü ve nakliye piyasalarında daha etkin bir taraf oluşturma şansına sahiptir. Gıda sektörü tüketim malı ithal talebi uzun dönem en az 3 milyar dolar düzeyindedir. İran'ın 100'er bin ton beyaz peynir, yumurta, tavuk süt ürünleri vs. ithal talebi, Türkiye üretici ve ihracatçısı tarafından değerlendirilmelidir.

İran 5 yıl içinde çok sayıda soğuk hava deposu, un fabrikası, meyva suyu işleme tesisi vs. kurmak 290 milyon dolarlık yatırım öngörmüştür. Bu makina ve ekipmanın önemli bir bölümü bugün Türkiye'de üretilebilmektedir.

Gıda sanayinin en büyük boyutunu Tarım ve tarım sektörü oluşturmaktadır. Oysa, tarımdan bağımsız gıda sanayi ilerlemesi bir miktar güçtür. Bu nedenle gıda sanayinin tarımla birlikte tartışması söz konusudur (42).

1- Tarım

İran'ın 165 milyon hektar olan toprak varlığının 50 milyon hektarı ekilebilir olduğu belirtilmektedir. Bunun 19 milyon hektarının ekildiği, Tarım Bakanlığı tarafından tespit edilmiştir. Sulanabilir alan ise 15 milyon hektar ve fiilen sulanan alanın ise yıldan yıla 5-6 milyon hektar arasında değiştiği tahmin edilmektedir. 1982-1983 döneminde toplam nüfusun % 47.3'ünü kırsal kesimin oluşturmalarına

(42)"İran-Türkiye 9 Aralık 1983,1988 Masa toplantısı Semineri (karma ekonomi) özeti, Tahran, s. 1-2.

rağmen tarım sektörünün dönem reel GSMH'daki payı % 14.3 - tür (43).

Her yıl nüfusu % 3.9 - 4 oranında artan 55 milyon nüfuslu İran'ın tarım alanlarında kendi kendine yetersiz oluşu ve ekilebilir arazinin yüzölçümüne göre azlığı, halkın asgari ihtilacını karşılayabilmek için yılda en azından 2-3 milyar dolarlık tarım ürün ve girdisi ithal edilmesini gerektirmektedir (44).

İran'da yapılan devrimden önce büyük ölçüde ihmal edilmiş olan tarım sektöründe, devrime müteakip büyük bir hareket göze çarpmaktadır. Başta traktör, pulluk, romörkler ve su pompaları olmak üzere, tarım makina ve aletlerinin ithalatına ağırlık verilmiştir. Ayrıca Romenler tarafından kurulan, ancak çalıştırılmayan Tebriz'deki traktör fabrikalarının faaliyete geçirilmesi için gayret sarf dilmektedir. Bu hamlelere paralel olarak yaş ve kuru meyve ve sebze ithalatı da durdurulmuştur (45)

Öte yandan büyük önem verildiği vurgulanmakla birlikte, bir yandan para-Kredisi politikasının olumsuz etkileri diğer yandan toprak reformunun yapılmamış olması sebebiyle tarım üretiminin artırılması mümkün olmamaktadır. Ancak devrimden sonra, hafif sanayide 600 dolayındaki tesisin yönetim ve denetiminden sorumlu olan (NIIO)'nun bünyesinde gıda ve tarım maddeleri üretimi ile ilgili 62 tesis mevcuttur. Devrim sonrası kurulan ve 130 tesis, 230 ticari firma,

(43) Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. y.a.g.m., s. 27.

(44) TC Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Tic.Müşa. y.a.g.m.,s.11.

(45) Şengezer, y.a.g.m., s. 2.

7800 hektar tarım arazisi, 12 geniş tavuk çiftliği ve 270 bağ ve bahçe yönetiminden sorumlu bulunan Bonyde-Mustazafandır.

- Tarımın örgütsel yapısı ve yatırımları ise;

Başta Tarım Bakanlığı olmak üzere tahıl, et, çay, şeker, tohum, gübre, tarımsal ilaç, tarımsal gereçler vb. çeşitli ürün girdi ve araç konusunda ihtisaslaşmış dağıtım satınalma, teknik yardım, geliştirme araştırma faaliyetlerinde bulunan kuruluşlar ile tarım kooperatifleri, Tarım bankası ve jihade Sazendegi (inşa-seferberliği) örgütlü tarımsal aktivitede önemli rol oynayan kuruluşlardır.

Tarım bankası, Jihade Sazendegi, kırsal kooperatifler en büyük payı cari tarım işleri ile, hayvancılıkla uğraşanlar almışlardır. 1982-1983'te kırsal kooperatif sayısı 3038'e ulaşmıştır. Kooperatiflerin aynı dönemde dağıttığı kredilerde % 8 artarak 4 milyar Riyal'a çıkmıştır. 1981'de çiftçilere dağıtılan kredi 10 milyar Riyal, Hüzestan eyaletinde 800.000 çeşitli bankalardan finanse edilmiş (amaç şeker kamışı yetiştirmek). 1983-1984/1987-1988 dönemi için 5 yıllık plan sonunda kendi-kendine yeterlilik hedefinin büyük ölçüde gerçekleşmesi, 10 yılda ise ulaşması amaçlanmaktadır (46).

(46) Tablo 4'teki kaynakla birlikte gösterilmiştir.

Tablo 4: 1984-1985 yılı İran'da Üretilen Ürünlerin Kapasitesi, Miktarı

Üretilen Ürünlerin İsimleri	Miktarı/Ton	Yeterlilik %
Un	6.900.000	% 80
Bitkisel Yağ	460.000	% 59
Şeker	787.000	% 66
Pastörize Süt, Yoğurt, Peynir	398.000	% 40
Hayvan Yemi	2.200.000	% 73
Salam, Sosis, Sucuk	70.000	-
Glikoz - Nişasta	20.000	% 53
Bisküvi ve Şekerleme	238.000	% 61
Çeşitli Tip Konserve	430.000	-
Alkolsüz İçecekler	825	-
Buğday	2.500.000	Yetersiz

(46) ve Kaynak: İran Dış Pazar Etüdü (Gıda....) ; Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., Haziran 1985, s. 33,34,35, 36,37.

Tarımda toplam işgücü en büyük yeri işgal etmektedir. Tahıl ürünleri olan buğday ve arpa Körfez kıyısındaki düzlüklerde ve Elborz dağlarının güney eteklerinde ekilir. Hazar kıyılarındaki düzlükler ise pirinç alanlarıdır. Pamuk ve şeker pancarı bol miktarda ekilir. Tütün ekimi Hazar yöresinde yetiştirilir. Gelir getiren öteki ürünler çay, zeytin, fındık, üzüm, turunçgiller, karpuz, kayısı ve en güneyde yetiştirilen hurma sayılabilir. Ekili alanların 1/4'ü sulanabilmektedir. Sulama işlerinde geleneksel yöntemlerin yanı sıra modern yöntemlerle ilgili uygulamalarda başlamıştır İran'da hayvancılıkta önemlidir. Çoğu Zagros dağlarında beslenen 30 milyon koyunun yünü halıcılık endüstrisinin temelidir.

İran topraklarının % 11'i ormanlarla kaplıdır. Gerek Hazar denizi gerekse Basra Körfezi'nde yapılan balıkçılığın önemi giderek artmaktadır. Hazar kıyıları havyar üretimi ile ünlüdür (47).

Tablo 5: İran gıda ve tarım ürünleri ithalatının, son 4 yıldaki gelişimi, başlıca ürün grupları itibarıyla şöyledir.

	1980-1981		1981-1982		1982-1983		1983-84	
	Bin Ton Milyon \$		Bin Ton Milyon \$		Bin Ton Milyon \$		Bin Ton Mil \$	
Hububat	2300	546	3029	868	3525	695	4739	4988
Etler	102	195	195	389	204	536	277	509
Süt, Süt Ürünleri	190	361	233	469	178	360	242	447
Hayvansal ve Bitkisel yağlar	89	118	357	304	337	204	603	350
Hayvan Yemleri	239	105	351	160	360	119	371	127
Şeker ve şeker ür.	382	141	112	31	814	270	291	86
Diğer Ürünler	528	220	565	268	148	334	148	222
TOPLAM	3830	1686	4923	2489	5566	2518	6671	2729

Kaynak: İran Dış Pazar Etüdü (Gıda,....) Sınayi ve Kalkınma Bankası A.Ş., s. 29

İran'ın 1987 yılı Tarım ile ilgili ithalatı şöyledir.

Mısır	832.000 Ton	-Tereyağ	12.000 Ton
Buğday	2.500.000 Ton	- Şeker	800.000 Ton
Sanayi Yemi	340.000 Ton	- Ham Yağ	500.000 Ton
Arpa	540.000 Ton	- Gübre	1.000.000 Ton
Pirinç	500.000 Ton	- Peynir	118.000 Ton
Dondurulmuş Et	300.000 Ton		

Kaynak: İran'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ticari İlişkileri; 1988 Yılı Raporu, Haziran 1988, s. 11-12.

(47) Hot, y.a.g.m., s. 12.

üsteki durumda ithalatı yapmış olmasına rağmen tüm bu maddelere karşı büyük bir talep vardır (48).

- Gıda İthalat Merkezleri

Gıda ithalatında yönetim ve denetim iki devlet örgütünün elindedir. 1. (G.T.C.), 2. (F.P.D.C.). 1. örgütün ithalat hacmi 2 Milyar \$'dır ve Ticaret Bakanlığına bağlıdır F.P.D.C. ise devrimden sonra kurulan 13 Merkezi ithalatçı birimden biridir. (500-600) Milyon \$ ithal ve dağıtımını sürdürmektedir. Kuruluş, önce 13 merkezin başkanlığına ve bu başkanlığın aracılığıyla Ticaret Bakanlığı'na bağlıdır (49).

b. Tekstil Sanayii

İran Tekstil Sanayi, Petrol, Petro-Kimya Sanayi-inden sonra ülkenin en gelişmiş ikinci endüstri koludur. Ve önemli kapasiteler oluşturmuştur. Ancak bu kapasiteler İran'ın bugünkü ihtiyacını tam karşılamaktan uzaktır. Üretim ise elyaftan, konfeksiyon'a kadar mevcuttur. Bütün sanayi'de olduğu gibi tekstil sanayisinde savaştan olumsuz yönde etkilenmiştir. Devrimden sonra yeniden örgütlenme ve kadrolaşma ile genel üretim düzeyini artırmıştır. İran tekstil sanayiinde bazı üretilen ürün grupları ise şöyledir:

- Sentetikler: (akrilik elyaf, tops, polyester elyaf ve iplik) üreten tek tesis Isfahan kentinde polyacryl, 41700 ton kapasite ile 1983-84 yılı 23373 ton % 56 oranında üretim sağlamıştır.

(48) TC Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Tic. Müş. y.a.g.m. s. 11-12.

(49) Türkiye Sın.Kal.Bank. A.Ş., y.a.g.m., s. 43.

- Polyamid = Naylon-6: Üreten iki tesis, Elyaf 12000 ton, pürsilon 16000 tan kapasitelidir. Polyester ve Naylon,6 (polyamid), tekstüre iplik tesisleri 30000 ton kapasite ile mevcuttur. (25000 tonu polyester, 5000 tonu naylon) gidrideli ise poy iplik (preoriented yarn), düz iplik kullan maktadırlar. NIIO'ya bağlı 7 tekstüre iplik tesisinin naylon ve polyester 1983-1984 üretimi 14000 tondur. Moul, Moget iki tesis Aror kentinde non-woven tipi halıda kullanılan polipropilen elyap toplam 4000 ton kapasite ile çalışmakta- dır. Öte yandan İran Sentetik ve kırıışımllı örme kapasiteli 320 milyon metre = 85000 ton dolayındaki tesis iplik üreti- minde % 50 ihtiyacı karşılamakta mevcut tesisler vardır,(50)

- Pamuk İpliği ve Dokuma: Pamuklu, alt sektörü yalnız pamuk ve pamuk-yapay kırıışımllı (polyester, viskoz,vb.) iplik ile pamuk, sentetik pamuk kırıışımı ve sentetik dokuma, terbiye tesisleri 1984-1985 yılı tahmini 200.000 ton= 875 milyon metre kapasite ve 125000 ton = 580x10 milyon metre iplik ve dokuma olarak (% 63, % 66) verilmekte ve mevcut- turlar.

- Yün İpliği ve Dokuma: Moghaddam, İran Merinos gibi eski ve büyük firmaların, kamgarn iplik ve yünlü dokuma (elbiselik) üreten 16 tesis bulunmaktadır. İthal edilen iplik (kamgarn) toplam ihtiyacın yaklaşık % 50'sini oluşturu- maktadır. Genellikle 45-55 yün-polyester kırıışımllı olan 40/2 kamgarn iplik ithalatının dışında İran'ın bir miktar

yünlü kumaş ithalatı vardır. Battaniye ipliği üretiminde tesislerin önemli bir kısmının eski olması dolayısıyla üretim ülke ihtiyacının bir kısmını karşılamaktadır (51). Tekstil ithalatıyla ilgili ek bölümünde (sayfa) bir tablo vardır.

- Halı ve Halıcılık: İran'ın dış ticareti konusunda ihracat bölümünde bilgi verilmiştir.

c. İnşaat ve İnşaat Sanayi

İran Merkez Bankası İnşaat istatistik yayınlarına göre İran'da inşaatla ilgili çalışmalar ilk kez 1963 sene-sinde örgütleri tarafından Tahran'da, ve 18 diğer büyük kentlerde, 54 Küçük kentlerde başlamıştır. İnşaat sanayii deyince hemen binalar, yollar, köprüler, caddeler, caddele-rin cetvelleri, kanalizasyon, demiryolları vb. ve bunlara ait finanse edici yatırımları hatırlamamız gerekir (52).

i. İnşaat Yatırımları,

ii. Beklentiler ve İnşaat malzemeleri,

iii. Çimento, düz cam, armatürler, diğer inşaat malzemeleri,

iiii. İnşaat malzeme ithalatı,

iiiii. İnşaat Sanayi ile ilgili en son araştırma ve yönetmelikler.

(51) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş. y.a.g.m., s. 51-52.

(52) Ekonomik Repot and Balance Sheet of the Islamic Republic of Tahran Times, The Central Bank İran, s. 19.

i. İnşaat Yatırımları

İran'da özellikle konut inşaatlarının büyük bir bölümü özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak 1978-1983 döneminde sabit fiyatlarla sürekli olarak düşüş göstermiştir. 1980-1981 döneminde 175073 olan yeni başlayan inşaat sayısı 1982-1983'de 104925'e düşmüştür. Yapımı tamamlanan bina sayısı bu dönem içinde 141631'den 104725'e düşmüştür (53)

6

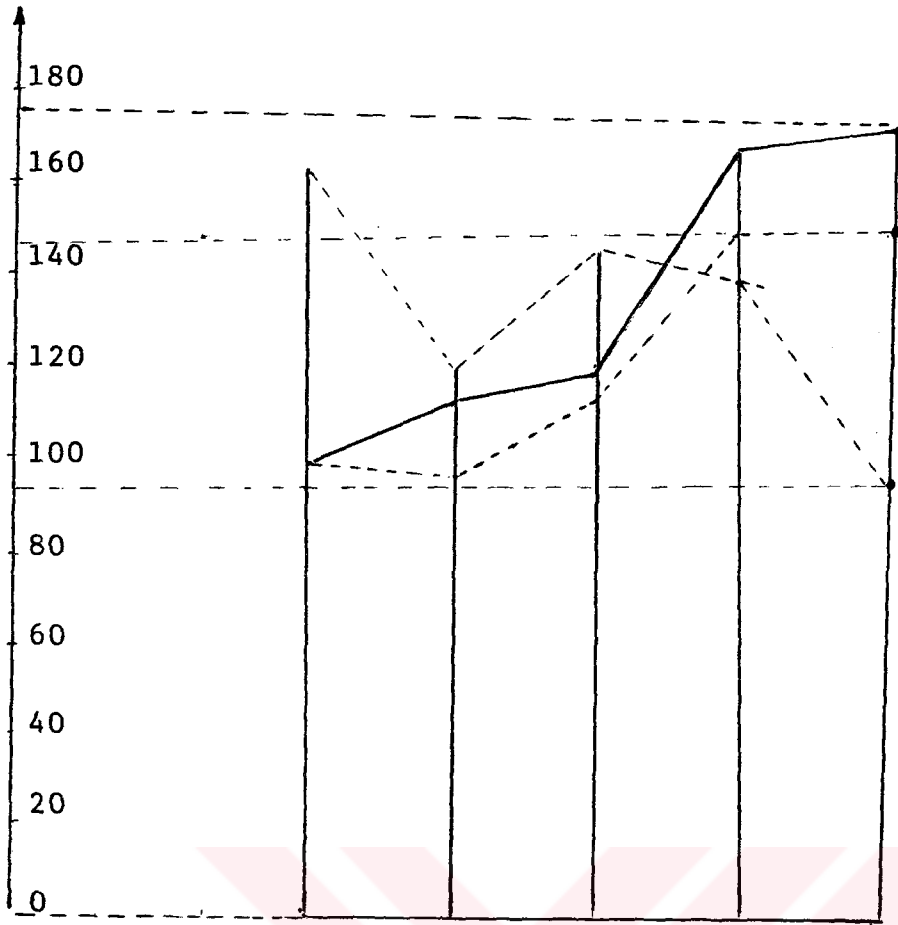
Tablo 6: İran'da 1978-1982 yılları özel sektörün, yatırımı; "Tahran, İran'ın bütün kentleri, Büyük Kentler, Küçük ve diğer şehirler için payları:

Miktar: Milyon Riyal

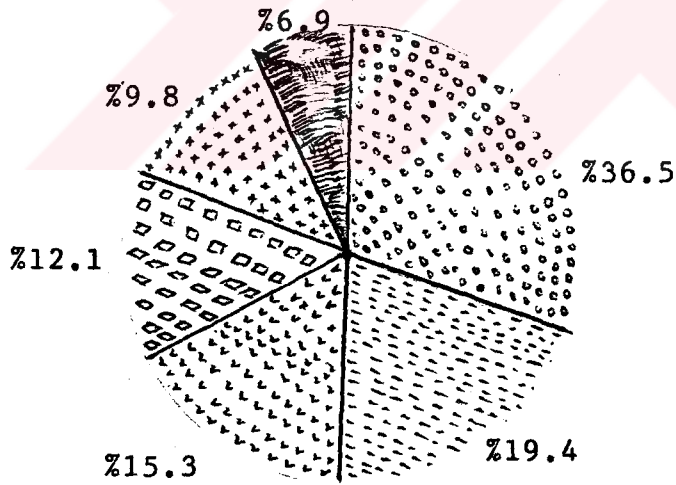
YIL	BÜTÜN KENT	TAHRAN	BÜYÜK KENT	DİĞER KÜÇÜK KENT
-	Miktar %	Miktar %	Miktar %	Miktar %
1982	386671 100	87596 22.7	137805 35.6	161270 41.7
1981	425573 100	127736 30.0	140232 33.0	157604 37.0
1980	338773 100	130002 38.4	103384 30.5	105387 31.1
1979	308681 100	114135 37.0	87018 28.2	107527 38.8
1978	344032 100	156162 45.4	93846 27.3	94034 27.3

Kaynak: Destaverdha, Tehvlat ve Pisaverdha "İdareye Umure Tebligat İslami İran", Eylül 1983, s. 293.

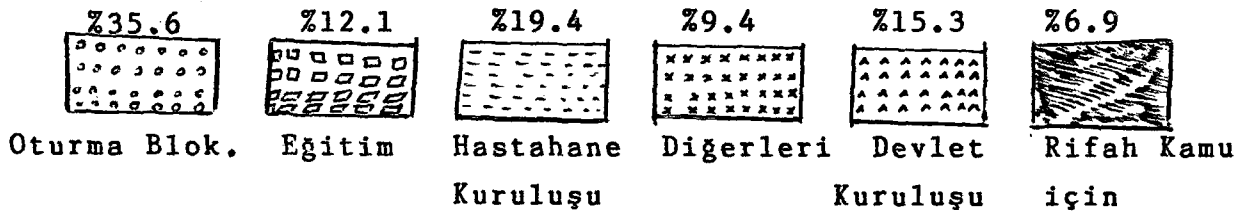
(53) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s. 67.

Tablo 6'nın grafiksel görünümü

Şekil 1: İnşaat Şehir Kalkınma Planı % olarak (amaçlara göre)

ii. Beklentiler ve İnşaat Malzemeleri

. İnşaat malzemelerinin temininde çekilen zorluklar ve hükümetin kentsel alanlarda arsa alım satımını kısıtlayıcı politikasının etkisiyle konut inşaatlarının azalması inşaat sektöründe fiyatların artmasına neden olmuştur. Zira 1982-1983 yıllarında "Kentsel alanlar Kanunu" tamamlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı kentlerde gerçek ve tüzel kişilere ucuz arsa temin ederek konut yapımını hazırlamaktır. Halen kamuya ait olup kullanılmayan arsalar konut bakanlığının çerçevesini çizeceği kurallar dahilinde gerçek ve tüzel kişilere dağıtılacaktır. Kanuni yürürlüğe paralel olarak 14 milyon m² tutarında arsa "Kentsel Alanlar Kurul" (Urban, Land Organization) tarafından rayiç fiyatlarla kamulaştırılacaktır. Hükümet ucuz arsa temini, yapı malzemeleri üretiminin artırılması ve bunların dağıtımını daha sıkı kontrol altına alarak konut yapımını canlandırma politikasını gütmektedir. Yürürlüğe girmesi 1 yıl geciken 5 yıllık planda sabit fiyatlarla konut yatırımlarında %11.5, konut dışı yatırımlarda ise %3.1'lik artış ön görülmektedir. Böylelikle inşaat yatırımlarının toplam yatırımlar içinde % 28'lik bir paya ulaşması planlanmaktadır (55).

İnşaat malzemeleri üretiminde seçilmiş ürünlerin detaylı incelenmesi aşağıda açıklanmaktadır. Ürünler ise,

iii. Çimento, Düz cam, Armatürler, Diğer İnşaat, Malzemeleri (Ahşap ürünler, asbestli çimento, boru levha, tuğla, yer,.....döşemeleri).

(55) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş., y.a.g.m., s.67-

- Kapasite, Üretim, Örgütsel Yapı:

İran'da kurulu çimento sektörünün 50 yıllık bir geçmişle ilk faaliyeti Ray Çimento fabrikasıdır. Tüm tesis sayılı 15 kurulu kapasite 15930000 Ton/Yıl, son 10 yılda en yüksek kapasiteli 5 tesisin katkısıyla kurulu kapasiteler % 46 artış göstermiştir. Düz ve Buzlu cam, üretim kapasitesi 185000 Ton/Yıl tahmin edilir. Sektörde 3 firma faaliyette, en yüksek kapasiteli firma 135000 Ton/Yıl "Gazvin Glass", 23000 Ton/Yıl buz camdır. Tahran Glass 10000 Ton/Yıl'dır.

Armatürler: Armatür ürünlerinde 20 tesis projesi halen yatırım safhasına gelmiştir. Kromajlı Malzeme üretim 2 firma vardır 1'inci 1000 Ton/Yıl, 2'inci tesis "Iranvalve" nin 600 Ton/Yıl'dır. Pirinçli malzeme üretimi ise 1 adet büyük tesis "Samin" ve çok sayıda atölye tarafından yürütülmektedir. Ahşap Ürünleri: İran'ın %11'e varan bölümü ormanlarla kaplıdır. Devrim'den sonra faydalanılacak orman sayısı da sahalarda % 40'lara varan azalma olmuştur. Ahşap ürünler arasında atıl kapasite olan ve ithaline müsaade edilmeyen tek ürün yonga levha'dır. Kurulu tesis sayısı 14 kapasitesi ise 650000 m3/yıldır. Buna karşın üretimi 350000 ile 360000 m3/yıldır. Ayrıca "Kontor plak" sektöründe kurulu kapasite 37000 m3/yıl, üretimi ise 30000 m3/yıl'dır. Asbestli Çimento

Boru ve Levha: üretimi için 7 tesis mevcuttur. Kurulu Kapasite boruda 200000 Ton/yıl, levhada 248000 Ton/yıl'dır. 1982-1983 döneminde 146.000 tonluk boru, 172900 tonluk levha üretimi yapılmıştır. İç tüketim yeterlidir. Ve en

büyük ölçüdedir. Tuğla, yer, duvar döşemeleri: İran'da(56) tuğla gerek geleneksel, gerekse modern teknoloji gücü ile üretilmektedir. Kurulu kapasite ve üretimi ile ilgili olarak kesin bir tahmin yoktur. Ancak tüketimine dengidir. Bakanlığın tarafından her biri 60 milyon adet/yıl kapasiteli 50 tesis kurulması için mücadele verilmiştir. Yatırımların gerçekleşmesi oranı % (40-45) civarındadır.

Tablo 7 : İran'da 1980-1985 Yılları Çimento ve Düz Cam Üretimi

Yıl	Çimento	Düz Cam	%	Artış,%
	Üretim	Ton		
1980-1981	8.124.550	169.949	51.0	-
1981-1982	9.537.405	148.500	60.0	17.3
1982-1983	10.344.048	160.000	65.0	8.4
1983-1984	11.179.500	158.000	70.0	8.0
1984-1985	11.800.000	-	74.0	5.5

Kaynak: İran Dış Pazar Etüdü; Sınayi Kalkınma Bank, s. 69,74.

Çimento ve düz camın örgütsel yapısı 3 kategoride şöyledir;

- 1- Fabrikalar (N.I.I.O.).
- 2- Sanayi denetimi (Bakanlığı) altındaki fabrikalar (6 Tesis).
- 3- Özel sektör denetimi altındaki olan tesisler(5 tesis)

(56) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası AŞ, s. 69-81.

- 1.'in Kapasitesi 18.260Ton/gün, toplam Kapasitedeki payı % 34.4
 - 2.'nin Kapasitesi 16.800 Ton/gün Toplam Kapasitedeki payı % 31.7
 - 3.'nün Kapasitesi 18.050 Ton/gün, toplam kapasitedeki payı % 33.9.
- Toplam Kapasite (3'ünün) % 53.11.

Düz cam örgütü 3 firmadan, 2'si "BIM" İran'ın kalkınma Bankası olan "Bank of Industry and Mine"'a aittir. Ve diğeri Tahran'da, kurulu cam fabrikası özel sektöre aittir.(57)

iiii. İnşaat Malzemeleri İthalatı:

İhracatçı ülkeler, Türkiye, B.Almanya, Rusya, İsveç, japonya, İtalya, Belçika, İspan vs. başında gelmektedirler. Çimento , İthal edici firmalar, İran'da Government Traching Comany, İspot fiyatla toplam ithalı (1978-79), (1983-84) sırasıyle (2.076.247, 89.798) ton, Türkiye'nin payı % 0.20-53 ile (43.530, 47.802) ton bilinmektedir. Ötekiler Azerbeycan Ürumiye firmalardır. Düz cam ithalı, "L.P.P.DC" aracılığı ile 1981-1984 yılları arasında sırası ile 25.546, 40.600,30.250 tan ve Türkiye'nin en büyük payı diğerk ülkelere göre vardır (%36).

Armatür ithalatı, I.M.C.P.D.C. aracılığı ile yıllara göre kesin bir ithalat değerleri yoktur. Ancak 1000 ton olarak tahmininden 20 tonu Türkiye'ye aittir.

(57) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası AŞ., s. 69-81.

Ahşap ürünleri ithalatı P.W.P.D.C. aracılığı ile kontrplak toplam ithalatı (1983-1984), 13.138 ton'dur. Bu miktarın 741 tonu Türkiye'ye % 5.6 aittir(898 \$/ton).

Asbestli çimento boru ve levha ithalatı, B.I.M. aracılığıyla, 1983-1984 yılı, 2.080 ton (AQB), 4.946 (AÇI) ton top, ithal edilmiş ve Türkiye'nin payı çok azdır. 420\$/ton. Tuğla, yer ve duvar döşemeleri ithalatına 1983-1984 yılı için 24 milyon m2/yıl , Sanayi Bakanlığı tarafından izin verilmemiştir (58).

iiii: İnşaat Sanayiinde İran'da En Son Araştırma Yönetmelik.

İran'da inşaat faaliyetlerinin yürütülmesi ister gerçek ister tüzel kişiler yapsın, müteahhitler Vergisi Gayri safi ödemenin kesinti yapılacak toplam yüzdesi 5.5 tir. Bunun % 1'i inşaat faaliyetlerinden elde edilen kar üzerinden ödenecek eolan gelir vergisinden düşülebilir. % 5.6 sadece birinci müteahhitlere yarılan ödemelerden tekvif edilir.

Taahhüt işinde vergiye tabi gelir 3 kategoride şöyle;

- a) İnşaat, teknik ve sınayi tesisattan elde edilen yıllık hasılatın % 8'i olduğu varsayılan kâr.
- b) Diğer inşaat faaliyetleri için kanuna muhaseb kayıtlarına göre belirlenen vergiye tabi kâr.
- c) Götürü esasına göre vergiye tabi olan kâr.

(58) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası AŞ., y.a.g.m., s. 69-81., 134, 159.

İran'daki yabancı işçiler ücretlerinin bir bölümü özel bir komitenin onayı ile dışarıya transfer edebilirler. Yabancı personel tatil v.s. masrafları için biletlerinin ve pasaportlarını ibraz ederek belli bir ölçü dahilinde döviz satın alabilirler.

İran'da çalışan işçiler, (yabancı) çıkış vizesine esas olarak vergi ilişkisi kesme belgesi almadan ülkeyi tek edemezler.

Yabancı şirketler ise sermaye işlemlerinden, doğrudan veray dolaylı faaliyetlerinden lisans ve know how gibi haklarından İran'da elde ettikleri toplam gelir üzerinden vergiye tabidirler. Tüzel kişiler kurumlar vergisine ilave olarak yüzde 0.35 vergi öderler, yabancı şirket ve müteahhitler şubeleri de buna ve %3 belediye vergisine tabidir(59)

2. İç Ticaret

İran'ın bugünkü yönetiminin oturmuş olduğu "iç ticaretini, kapsayan konularından hareket ederek, tahkim faaliyetleri ve tanıtım ile noktalanması tek tek çok zordur. Bu nedenle kapsadığı konuları çalışıp ve özetlerini çıkardım -İç Ticaret'in mevzuatı veya mevzuat konuları, örneğin çevre kanunu ile ilgili iş güvenliği tüzüğü.

- Milli Gelir, Yatırımlar, Kamu kesimi, istihdam örneğin ferd başına milli gelir üretim gerçekleştirmeleri, vb.

- Kaynaklar, Harcamalar Dengesi, Yatırımlar, örneğin eğitim

(59) Hot, y.a.g.m., Ek bölümü s. 4.

için parasal göstergeler, emisyon, mevduat sermaye piyasası,
 - G.S.M.H'i hizmetler (%48.2), petrol (%18.9), Sanayi (%17.4)
 Maden, Tarım (%15.5) oluşturmaktadır (60).
 - 1983-1984 Bütçesi 3.5 milyar \$'dır. Petrol geliri 20 milyar \$.

	<u>Milyar \$</u>	
Gelirler: - Petrol ve Gaz	21.8	% 62.5
- Vergiler	8.5	% 24.3
- Diğerler	4.6	% 13.2
Toplam	34.9	% 100
Giderler: - Kalkınma	15.0	% 35
- Normal Bütçe	27.9	% 65
Toplam	42.9	% 100 (61)

- Devrimden sonra İran'da bütün bankalar devletleştirildi.
 3' uzman, 5 ticari banka vardır. En büyüğü Bank Milli'dir.
 1984 yılı dünyanın en büyük bankalarına göre 74'üncü olmuştur.
 Banke Saderat "İhracat Bankası" Banke Sepeh, Banke Ticaret v.s.

- Gayri Safi Yurt İçi Hasılat: G.S.Y.İ.H'daki değişim.

Yıl	1978-1980	1980-1981	1981-1982	1982-1983	1983-1984
GSYİH	Düşüş	Artış	Artış	Artış	Artış
	-	%14.6	-	%14.2	%13.4

GSYİH'ta 1983-84 döneminde sabit fiyatlarla 3534 milyar Riya-
 le ulaşmıştır. GSYİH 1982-83 %14.2 artış petrol üretimindeki

(60) Merkez Bankası Raporu (1982-83) ve Merkez Bankası Ek.Araş.Böl. s.186-187.

(61) Merkez Bankası Raporu, y.a.g.m., s. 186-187.

% 92 artıştan kaynaklanmıştır. Ve GSYİH'nin en büyük payı % 50 hizmet sektörüne aittir.

-İmalat Sanayi 1978-79 üretim indeksi 129.7, 1983-84, 195.2

- Petrol'deki 1981-82 dönemi günlük üretimi;g üretim:1.441

Milyon varil/gün, 1982-83'te g üretim: 2.67 Milyon varil/Gün

ihtilal öncesi 4.5, 5 milyon varil/gün yani devrimden sonra

petrol üretiminde ve ihracatında düşüş söz konusudur. 1985-

86 yılı bütçesi 3868 milyar Riyal'in en önemli unsuru %

53.7'lik payı ile petrol gelirleridir.

- Bütçe gelirlerinin en önemli ikinci kaynağı olan vergiler

arasında ise en büyük kaynak olarak ithalattan alınan vergi-

lerdir. Bütçe gelirlerinde petrole olan bağımsızlığı azalt-

mak için vergi sistemini değiştirmiştir. Şu anda sayıları

2,5 milyon toplanan verginin sadece % 2.8'in ödeyen pazar

esnafıdır.

- Bütçenin giderler kaleminde son 3-4 yıldır, cari ve kal-

kınma harcamaları arasındaki oran % 75-25 olarak değişmekte-

dir. (1985-86) harcamalarda yer alan harp harcamaları 400

milyon Riyaldir (62).

- Bütçe açıkları 1983-84'te 695 milyar Riyal, 1984-85'te

364.7 milyar Riyal, 1985-86 yılı için 298 milyar Riyaldir.

Ancak iç borçlar v.d yolu ile bu açıklar kapatılmıştır.

- Enflasyon resmi olarak : 11.9 bilinmektedir. Ağırlıklı

olarak hükümet tarafından sübvansé edilmiştir. Gayri resmi

enflasyon % 35 ile % 60 yıllara göre değişmektedir.

- Ödemeler dengesinde petrol ihracatının düşük olduğu dönem-

de sırasıyla 4 ve 2,5 milyar \$ açık vermiştir. Ancak buna

(62) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası, y.a.g.m., s.174-176 Ek tablolar, 180.

karşın ihracatın arttığı 1982-83 döneminde 1.3 milyar \$ fazlalık verdiği gözlenmektedir (63).

- Ücretler-Gelir Artış Seyri

Ülkenin içinde bulunduğu özel durumu nedeniyle konu ile ilgili rakamsal bilgi elde edilmemiştir. Ancak maaş ve ücretlerde 1980'den sonra önemli bir yükselme olmamıştır. Fiyat artışları nedeniyle çalışanların satın alma güçleri azalmıştır. Bir üye, kamu görevlilerinin geçinebilmeleri için ikinci bir işte çalışmak zorunda kaldıklarını açıklamıştır (64).

3. Turizm

Elde edilen bilgilere göre, 86-89 yılında İran'a 170000 kişi turist olarak gelmiş ve 800000 turist olarak çıkmıştır.

- İran'daki savaş ve ekonomik belirsizlikler ve yaşanan psikolojik sıkıntılardan kurtulma amacıyla maddi durumu müsait olan İranlı'lar özellikle vize uygulamayan Türkiye ve vize alabildikçe diğer ülkelere sıklıkla seyahat ve ikamet etmektedirler.

- İran'dan yurtdışına yapılan turistik amaçlı çıkışlarda yolculardan bir yıl içersinde ilk çıkışlarında 50.000 riyal ve bundan sonraki her bir çıkışlarında 100000'er riyal seyahat harcı alınmaktadır. Ancak; seyahat uçak ile yapılacaksa her bir çıkış için büyüklerden 200000 riyal,

(63) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası AŞ.,y.a.g.m., s.173-175.

(64) TC Tahran Büyükelçiliği Müş.y.a.g.m., s. 9.

karşın ihracatın arttığı 1982-83 döneminde 1.3 milyar \$ fazlalık verdiği gözlenmektedir (63).

- Ücretler-Gelir Artış Seyri

Ülkenin içinde bulunduğu özel durumu nedeniyle konu ile ilgili rakamsal bilgi elde edilmemiştir. Ancak maaş ve ücretlerde 1980'den sonra önemli bir yükselme olmamıştır. Fiyat artışları nedeniyle çalışanların satın alma güçleri azalmıştır. Bir üye, kamu görevlilerinin geçinebilmeleri için ikinci bir işte çalışmak zorunda kaldıklarını açıklamıştır (64).

3. Turizm

Elde edilen bilgilere göre, 86-89 yılında İran'a 170000 kişi turist olarak gelmiş ve 800000 turist olarak çıkmıştır.

- İran'daki savaş ve ekonomik belirsizlikler ve yaşanan psikolojik sıkıntılardan kurtulma amacıyla maddi durumu müsait olan İranlı'lar özellikle vize uygulamayan Türkiye ve vize alabildikçe diğer ülkelere sıklıkla seyahat ve ikamet etmektedirler.

- İran'dan yurtdışına yapılan turistik amaçlı çıkışlarda yolculardan bir yıl içersinde ilk çıkışlarında 50.000 riyal ve bundan sonraki her bir çıkışlarında 100000'er riyal seyahat harcı alınmaktadır. Ancak; seyahat uçak ile yapılacaksa her bir çıkış için büyüklerden 200000 riyal,

(63) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası AŞ., y.a.g.m., s.173-175.

(64) TC Tahran Büyükelçiliği Müş.y.a.g.m., s. 9.

18 yaş ve altındakilerden 100000 riyal, 2 yaş ve küçük'lerden 20.000 riyal ayrıca hava alanı vergisi adı altında diğer bir ücret alınır.

- Yollar 1986'ta 63015 Km idi, 25000 km'i asfalt, 224 km otoban, 17272 km kumluktur. Ancak İran'da ulaşım bir daha kara yolundan çok hava yoluyla yapılır. Türk sınırındaki bazargandan Afganistan sınırına kadar asfaltlanmış ana yol vardır.

- Irak sınırından Mirjaveh'e kadar (pakistan) ana yolları azdır.

- Dahili su yolları lake liman = Ürümiye Gölü 80 km'dir. Bu yol Tebriz kentinin batısından İran'ın kuzey batısına kadar uzanıyor.

- Lake Rezaiyeh: Rezaiye gölü Şerefhaneden Galmanhane'ye kadar haftada 2 kere römorkör ve mavna servisi vardır.

- River (Rudehkarun) karun mezopotamya-İran Corp, tarafından günlük olarak motor ile yolcu ve eşya taşır.

- İran Körfezi; İran körfezinde Kharg adasında ana petrol terminali vardır.

- Başlıca limanları, Busher, Bender Abbas, Bender Khomeyni, Khorremşehr'dir. Bunlar İran'ın en büyük limanlarıdır. Fakat körfez savaşında imha edilmiştir. Buşher ve Bander Khmeyni'de zarar görmüştür.

- Hazar denizinde başlıca limanlar Bender Türkemen ve Bander Anzeli.

- Sivil Hava Yolları: Uluslararası hava alanları, Tahran Mehrabad, Abadan Meşhed, Şiraz, Tebriz Rezaiye Ardehil v.s. (65).

- Taşımacılık (ithalat, ihracat için): İthalatta "İran varışlı" eşya taşımalarında % 20 indirim, ihracatta "İran

(65) Hot, y.a.g.m., s. 11.

çıkışlı" eşya taşımalarında, demiryollarına ait değilse % 15 indirimlidir. İran parkuru taşıma ücret ve mesraflarının İran'da ödenmesi halinde eşyanın cinsine göre % 25- %35 indirimlidir. Ancak taşımacılıkta, üçüncü ülkelere direkt kombine'de % 50 indirimlidir.

İran, Coğrafik konumdan; iklim, deniz, mimari Arkeoloji, tarihi vb. ile turizme uygun bir ülkedir. Ayrıca bir çok ülkenin turistik olarak ilgisini çekmektedir. Ancak, belirli nedenlerle (devrim,savaş gibi) turist sayısı ve turizm geliri düşmektedir. Turistik açıdan denizli bölgedeki kuzey şehirleri, Isfahan, Şiraz, Meşhe, Abadan, Tebriz Babolser, Benderpehlevi, Çaluş, Reşt mazenderan, Gilan ve gözde limanları saymak mümkündür.(66)

Uluslararası Sergi ve Fuarlar

İran'da her yıl düzenli olarak Tahran Uluslararası Ticaret Fuarı düzenlenmekte olup, Türkiye'de her sene bu fuara düzenli bir şekilde katılmaktadır.

Bunun yanı sıra geçen yıl Tahranda Uluslararası düzeyde kitap fuarı tertip edilmiş ve yetkililerce bu fuarın bundan sonraki yıllarda da düzenli olarak yapılacağı ifade edilmiştir (67).

(66) Höt, Ek Böl. y.a.g.m., s. 3

(67) TC Tahran Büyükelçiliği Ek. ve Tic.Müş. y.a.g.m., s. 17.

4. Ulaştırma

İran ticari tren yolları, Bandar Türkmandan Hazar denizine kadar 1392 km'dir.

- Gom, Zahedan line, Hindistan ile İran üzerinden Türkiye ve Avrupa'ya uzananıyor. Henüz tamamlanmamış durumdadır.
- Azerbeycan Tren yolu Tebriz'den Şharaf-Khaneh'ten geçerek Türkiye önündeki Raziye kadar uzanır.
- İran-Tren yolları adresi: Rah Ahen sg.Tahran Tel:555120, 213103'dür.

1980'de Hazar denizinde İran ve Sovyetler Birliği arasında (Enzeli ve limana vapurla toplam 8.773.000 ton ve 850000 ton petrol ve benzeri ithal ihraç malları yüklenmiştir. Hava Yolları ise İran'da 30 tane havaalanı değişik firmalar tarafından çalıştırılmaktadır. 1980 senesinde toplam 2.592.000 kişi ve 19.070 ton yük taşınmıştır (68).

D. İRAN'NIN DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERİ

- 1- İran'ın İthalatı
- 2- " İhracatı

İran, devriminden önce Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'nın en büyük pazarlarından biri durumunda idi. Bilhassa özel sektör ithalatçıları vasıtasıyla her türlü tarım, sanayi ve tüketim malları iran pazarına sunuluyordu. İthal edilen mallar genellikle kaliteli ve pahalı idi. Devrimden sonra ise ticaret büyük ölçüde devletleştirilmiş, ülkedeki

(68) S.B.A.K.G., Tahran 1986, y.a.g.m., s.78.

sanayi tesisleri, fabrikalar devlet yönetimine verilerek çok az ve önemsiz olanları, özel sektörde bırakılmıştır. Bunun sonucu olarak ithalat, ihracat değişen siyasi tercihler ve özellikle Irak savaşı nedeni ile hem azalmış hemde ithalat ve ihracat yapılan ülkeler değişmiştir. Zorunlu ve ileri teknolojiye sahip olmayan mallar batı Avrupa yerine Doğu bloku, 3. dünya ülkeleri ve müsluman ülkelere sağlanmaya başlanmıştır. Şunu belirtmek gerekirkî bütün bu değişmelere rağmen Japonya, Güney Kore ve Batı Avrupa (Fransa dışında) ülkeleri bu pazarda kayıplara uğramıştır. Fakat Amerika İran devriminden sonra koyduğu ambargo nedeni ile ve İran'ın buradan mal ithal etmek istememesi sonucu pazardan çekilmek zorunda kaldı. Japonya'nın İran'la yaptığı ihracatın 1983 yılında % 100'ün üzerinde artış göstererek iki ülke arasındaki ticarete yeni bir rekora ulaşması beklenmektedir. 1978 yılında 2.6 milyar dolara en yüksek seviyesine çıkan Japonya'nın İran'a yaptığı satımlar daha sonraki yıllarda gerileyerek, 1982 yılında 930 milyon dolara kadar çıkmıştır. 1983 yılında gerçekleşmesi beklenen 2.8 milyar dolar mal satımı ile Japonya'nın aynı zamanda İran'a en çok sanayi tesisi satan endüstri ülkesi durumundadır, (69)

1- İran'ın İthalatı

a) Genel olarak ithalatı,

b) Belli başlı gruplara göre ithalatı

a) Genel Olarak; 1978 yılı ithalatı 732.293.000 riyal'i buna eşdeğer 8.515.034.0\$ olan İran ülkesinin ithal ettiği

(69) Ahmet Dede, İran Dış Pazar Araş. Pamukbank TAŞ., 1985, s. 11.

mallar, mekanik, elektrikli ağır ve hafif makinaları, demir çelik, araba yedek parçaları, kullanım ev eşyası, hububat ve bazı yiyecek maddeleri, ilaç ve kimyevi hammadde, kağıt karton, et çeşitleri, inşaat malzemeleri ve güzel kumaş parçaları, çimento oluşturmıştır. Bu miktandan % 57.8 Avrupa % 22,3 asya, %61.1 Amerika, % 2 Afrika, % 1.8 Okyanus bölgesindeki ülkeler İran ithalatının yıllar ve ülkeler itibarıyla dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Bugün 44 milyon nüfusa sahip ve nüfusundaki büyüme hızı %31'e ulaşan İran ithalatı 1974, 84 yılları arasında % 273'lük bir artış göstererek 6.593 milyon dolardan 17.985 milyon dolara ulaşılmıştır (70).

Tablo 8 : 1974-1984 yılları arasında İran'ın ithalat tutarı, değişimi.
\$ dolar %

YILLAR	İTHALAT \$	DEĞİŞİM %
1974-1975	6.593	-
1975-1976	11.838	79
1976-1977	8.534	43
1977-1978	14.649	72
1978-1979	10.372	29
1979-1980	9.641	7
1980-1981	10.941	13
1981-1982	13.357	22
1982-1983	12.134	9
1983-1984	17.985	48

Kaynak: Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası T.AŞ. İDPIE, s.200

Aneks 3.

(70) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankasıy.a.g.m., s. 200.

Tablo 9 : İran'ın ithalatında önemli payı olan 15 ülke devrimden sonra

ÜLKELER	1982 - 1983		1983 - 1984		%
	Top.İthalattaki Payı %	İhraç.Tutarı (milyon \$)	Top.İthal. payı %	İhraç.Tut. (milyon \$)	
Batı Almanya	19.35	2.347	19.02	3.420	46
Japonya	10.54	1.280	18.58	3.343	161
İngiltere	8.9	1.089	6	1.080	-25
Türkiye	9.2	1.117	14.68	8.42	-25
İtalya	6.9	844	4.63	833	1.3
Güney Kore	3.38	409	2.78	499	18
İsveç	1.88	227	2.71	488	115
Brezilya	1.27	155	2.35	422	172
Arjantin	2.85	346	2.32	418	29
Hollanda	-	367	2.22	401	9
Belçika	2.9	355	2.32	418	18
İspanya	3.02	391	2.11	381	-3
İsviçre	2.48	302	1.96	353	17
Pakistan	92	111	1.85	332	199
Birleşik Arap Emir.	1.07	130	1.85	332	155
TOPLAM		12.134		17985	

Kaynak: Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası T.A.Ş. y.a.g.m., s. 203

Değişimi devrimden sonra canlandırmak mümkündür. Unutulmamalıdır ki her ülkenin G.S.M.G'deki en büyük kısmı ithalata ayrılmaktadır.

b) İthalat Bellibaşlı Gruplara Göre: Aşağıdaki tablo 'de görüldüğü gibi İran'ın ithalatı yıllar itibarıyla ve ana mal grupları halinde verilmiştir. Gruplar ise ; 5 grup ithalatının toplam ithalatın % 75'e deng gelmesidir. % 25 ise diğer mallar ve yıllara göre değişen ithalat mallarıdır.

i. Tarım ve Gıda ürünleri

ii. Dokumaya elverişli maddeler ve bunlardan mamul eşya

iii. Adi madenler ve mamullerden mamul eşya

IV. Makinalar cihazlar

V. Kimya Sanayi ve buna bağlı sanayilerin müstahsalları (71).

Tablo 10 : Grup malın ithalat tutarı \$ ve toplam ithalat-taki payları %

	1980-1981		1981-1982		1982-1983		1983-1984	
Grup	İthalat \$	Pay %	İthalat \$	Pay %	İthalat \$	Pay %	İthalat \$	Pay %
İ	1.686	15.4	2.489	18.6	2.518	21	2.729	15.1
(ii)	852	7.7	1.215	9.0	970	7.9	1.834	10.0
(iii)	1.815	16.5	2.197	16.4	2.332	19.2	3.072	17
(IV)	2.155	19.7	2.602	19.4	2.335	19.2	4.236	23.5
(V)	1.235	11.2	1.769	12.7	1.481	12.2	1.648	9.1
Toplam	7.743	70.5	10.281	76.1	9.636	79.5	13.519	74.4

Kaynak: Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası T.A.Ş. y.a.g.m., s. 201.

(71) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası T.A.Ş., y.a.g.m., s. 201
Aneks 3.

Tablo 11: İran'ın seneler itibarıyla ithalat yaptığı
16 ülke, devrimden öncesi (milyon \$)

ÜLKELER	1975-1979	1976-1977	1977-1978
Avusturalya	192	172	209
Avusturya	77	98	142
Belçika	295	277	340
Fransa	616	714	648
B.Almanya	2.024	2.273	2.747
Hindistan	435	315	185
İtalya	417	735	798
Japonya	1.853	2.209	2.215
Hollanda	330	443	464
Romanya	167	147	190
G.Afrika C.	63	103	191
İsveç	151	143	191
İsviçre	271	473	444
Sovyetler B.	168	117	271
İngiltere	1.033	904	971
A.B.D.	2.287	1.972	2.205
Toplam	11.696	12.766	14.124

Kaynak: Dede, İran D.T.P. Pamukbank A.Ş. y.a.g.m., s.13

Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası tarafından 1983 sonun-
da yapılan bir araştırma İran'ın gıda ithalatı konusunda
şi bilgiler verilmiştir.

1. 1981 yılı gıda ithalatı (89 ürün) 3.9 milyon
ton, 2.2 milyar \$,

2. Grupta, ortalama ithal fiyatı 572/ton'dur,

3- İthalata, ağırlık kriterine göre buğday 1.6 milyon
tonla, değer ölçüsüne göre de, pirinç 22.2 milyar riyalle
önde gelmektedir. Arpa, mısır ürünleri önemli ithal liste-
sindedir.

4- Ülkenin et ithalatı 130 bin ton ve 22 milyar,riyal düzeyinde

5- İthalata ağırlığı olan ürünler arasında tavuk eti (66 bin ton), süttozu (26 bin ton), tereyağı (64 bin ton), beyaz peynir (77 bin ton), yumurta (40 bin ton) soya yağı (199 bin ton), rafine şeker (111 bin ton),

6- 1980 yılı ithal ürünlerinde önde gelenleri yine yukarıda belirtilenlerdir.

7- İran'a gıda ürünü sevk eden ülkelerin üretimi güçlü, prodüktivitesi yüksek ve fiyatları düşüktür. Arz kaynaklarının gücü 1981 yılı ithal verileri esas alınarak aşağıdaki örneklerde açıklanmaktadır.

8- Et, sığıretinde Türkiye İran talebinin % 10'unu karşılarken, Fransa % 42'sini, Zelanda % 25'ini vermektedir. Sığır eti ihraç fiyatı Türkiye için 2670 \$/ton, Fransa 1955 \$/ton, Yeni Zelanda ise 2240 \$/ton koyun etinde ise Türkiye % 7, Yeni Zelanda % 58, Avustralya'nın payı % 35'dir fiyatları ise 1966-2930 \$/ton arasında en pahalı Türkiye'dir

9- Tavuk eti: Türkiye % 2, Fransa 4 ton/her ay= % 44 ve fiyatı ise 1706 \$/ton, Türkiye'nin fiyatı ise 1720 \$/ton. Ancak 1983 yılında bu fiyatlar Fransa, Rusya 1100 \$/toon'a kadar indirilmiştir.

10- Yumurta: Hollanda dan İran'a yaklaşık 30 bin tondur. Yanı sıra Fransa, B.Almanya, Bulgaristan'dan da ithal edilmiş, 1981 yılı ortalama fiyatları p= 1500-1700 \$/ton arasında, damızlık yumurtanın fiyatı ise yemeklik yumurtanın 2,3 mislidir.

11- Tereyağı: B.Almanya 7 bin ton, 2320 \$/ton, Hollanda 35 bin ton, 2287 \$/ton, Türkiye 10 bin ton 2710 \$/ton bilinmektedir. Toplam talebi ise İran'ın 70 bin ton düzeyinde bulunan tereyağı talebini karşılayabilmesi için 2.8 milyon ton süt ihtiyacı doğurmaktadır.

12- Beyaz peynir: Beyaz peynir talebinin % 70'e yakını danimarka'dan, % 21'i B.Almanya'dan, % 9'u Bulgaristan dan.

"İran'ın Türkiye'den aldığı peynirin bir kısmı sarardı (Keçi sütü). ambalajı buzhanede paslandı. Bütün örneklerde koli basılı bulundu. Bir kısmı dinlendirilmediği için yolda gelirken yoğurt oldu" şikayetlerini her ilgiliden duymak mümkündür. Mevcut üretim tarzıyla Türkiye'nin standart ve spesifikasyon tutturması mümkün görülmekte çünkü, peynir çok sayıda küçük mandırada yapıldığından, bazen az tuzlu, bazen çok tuzlu, bazen az yağlı ve çok yağlı olabilmektedir. Brüt ve net arasındaki fark çok değişmektedir. Fiyatları ise Danimarka 1360 \$/ton, B.Almanya 1570 \$/ton, Türkiye 1656 \$/ton.

13- Buğday: İran buğday talebinin Türkiye 1981 yılında % 9'unu karşılarken, en büyük rakibi Avusturalya'dan çok daha ucuz fiyatla ihraç yapabilmektedir. Türkiye ile 1983'deki en son buğday bağlantısı ortalama 155 \$/ton fiyatı ile gerçekleştirmiştir.

14- İran rafine şeker ithal talebinin % 54'ünü Fransa, % 25'ini Hollanda, % 13'ünü Brezilya karşılamaktadır. 1981 yılında Türkiyenin payı önemsiz olmak üzere 1983'de İran % 50 ithalını Türkiye'den sağlamakla hala devam ediyor. 1981 fiyat ortalaması p= 256-396 \$/ton arasında değişirken en yüksek fiyat Türkiye'ye aittir (72).

2. İran'ın İhracatı

i. Genel Olarak

ii. Petrol ve Halı, Halıcılık.

(72) İhracatçılar Derneği Araştırma Dosyaları 5. İran Dış Ticareti ve Türkiye ile Ticari İlişkileri, Araştırma Böl. Nisan 1984, s. 2-4.

i. İran'ın genel olarak ihracatı, Halı ve çeşitleri "Halıcılık", pamuk, çeşitli deri, Maden taşları, Havyar, Zirai çeşitleri, Sanayi ve ilaç bitkileri, Tohumlar, Balık, Çeşitli elbise ve ayakkabı (el işleri), Kükürt ve diğer sanayi mallar, petrol ve Petro-kimya ürünleri, üretimi 1978'de ihracat geliri 38.186.000.000 Riyal + 191.271.000.000.=5.3783x10⁹ 2.69395 x 10⁹ = 3.23178 x 10⁹ \$

İran ihracatının bu sene % 83'ünü petrol ve petroİ yan ürünleri oluşturmaktadır. Petrol dışı ihracatın % 53.8' nı Avrupa, %37.7'ni Asya ülkeleri, % 6.4'nü Amerika, % 2- ni Afrika ve % 1'ni diğer ülkeler, Petrol'e gelince ihraç potansiyelinin % 46.6'sı Avrupa, % 33.5'ni Asya ülkeleri, % 13.1 Amerika, % 3.7'sini Afrika, %3.1'ni okyanus ülkeleri kapsamaktadır.

* 1986 yılı İran-Türkiye 1.860.435.6 ton petrol ihracı karşılığı 214.824.500 \$ almıştır. Yani Türkiye'nin 2.7 milyar dolar petrol ithalinin İran % 11.1 miktarını ihraç etmiştir. Fiyatı ise FOB 115/5 ton/\$.

Tablo 12 : İran'ın seneler itibariyle ihracat yaptığı
başlıca ülkeler (Milyon ABD \$)

ÜLKELER	1975-76	76 - 77	77 - 78	78-79	79-80	80-81	81-82	83
Bahreyn	6.8	6.4	8.8					
Çin Halk Cum.	22.8	8.2	9.5					
Çekoslavakya	10.5	9.7	8.9					
Fransa	17.1	14.4	13.1					
B.Almanya	80.7	86.3	79.2					
Macaristan	23.2	15.1	21.8					
Irak	4.4	6.3	24.9					
İtalya	29.4	33.1	25.0					
Kuveyt	25.8	16.9	19.4					
Suudi Arabi.	17.0	25.0	23.1					
G.Afrika Cum.	6.4	1.6	19.9					
Tayvan	13.0	7.0	8.4					
Sovyetler Bir.	110.4	79.3	87.8					
Bir.Arap Em.	11.7	10.4	10.4					
İngiltere	14.3	16.2	15.3					
ABD	46.4	35.6	44.2					
Toplam								
(Diğer ülke.)	592.2	539.9	523.2					

Kaynak: Ahmed Dede, İran-Dış Ticaret Pazarlama ve Araş.Pamukbank
1986, s. 15.

Tablo 13: İran'ın seneler itibariyle petrol ihracatı
(Milyar \$) milyon ve (varil/gün)

YILLAR	Değeri Milyon \$	Miktarı
1973	5.72	7.01
1974	20.90	1.84
1975	19.7	2.63
1976	22.79	1.47
1977	23.65	1.28
1978	21.78	3.658
1979	19.09	2.867
1980	13.14	288
1981	4.90	231
1982	17.29	2.051
1983	4.90	3.09
1984	20.22	3.16
1985	20.45	3.24
1986	21.21	1.87
1987	-	2

Kaynak 1: Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası A.Ş.

Ek. 2 Tablo, s. 185.

Kaynak 2: A dede, İran D.TAP.A, Pamukbank A.Ş.

Ek. 2 Tablo, s. 12.

Tablo 14 : İran'ın Ürünlere göre ihracatı (Milyon \$)

ÜRÜNLER	1974-1975	1975-1976	1976-1977	1977-1978
Halı	119.1	105.6	94.5	114.5
Pamuk	85.3	136.2	122.3	92.6
Yaş ve Kuru Meyveler	71.8	74.7	70.3	90.4
Post ve Deri	27.8	28.3	31.9	39.9
Madenler ve metalik maden cevheri	32.8	32.8	10.2	1.1
Deterjan ve Sabunlar	12.1	22.1	19.3	16.1
Gliserin ve Kimyevi madde	22.0	18.5	31.6	12.1
Şekerleme ve Bisküvitler	3.4	5.0	11.3	11.3
Giyim eşyası Örgü, tekstil	44.2	28.7	26.7	23.9
Karayolu taşıtları	21.2	28.3	24.2	9.9

Kaynak: A. Dede, İ.D.T.P.A Pamukbank A.ş. s. 12.

- İran'da sanayi dalında petrol ve petro-kimya tesisleri ve tekstil dalın'da halı ve halıcılık ihracata büyük bir payı vardır.

ii. Petrol SSanayi: İran'ın petrol tesisleri ülkenin ekonomi açısından hayati önem taşımaktadır. Devrimden önce 5 milyon varil olan üretim 3 milyon varil/gün mertebesinde-dir (73). İran'da halen üretim yapan 7 büyük rafineri bulunmaktadır. Bunlar şöyledir:

(72) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası y.a.g.m., s. 22.

<u>Rafineri</u>	<u>Kapasite (varil-Gün)</u>
Abadan	600.000
Tahran	100.000
Kırman Şah	40.000
Tebriz	80.000
Isfahan	250.000
Şiraz	40.000
Lavan	20.000 (73).

Yukarıdaki rafinelerinin fiili durumları hakkında yeterli bilgi sağlanmamıştır (1988).

1983-1984 yılları petrol üretimi (milyon Varil"mn,b/d")
gün

1983 3.09 mn b/d, 1984 3.16 mn b/d 1985 3.24 mn b/d
1986 1.87 mn b/d, 1987 2 mn b/d (74).

İRAN-ABADAN RAFİNERİSİ

(73) TC Tahran Büyükelçiliği Ek.ve Tic.Müş. y.a.g.m., s. 10.

(74) TC Tahran Büyükelçiliği Ek.ve Tic.Müş. y.a.g.m. s. 10.

İran ekonomisinin temeli petrol'dur. Dünyanın dördüncü büyük petrol üreticisi;

Dünya petrol üretim toplamı 2.890.3 milyon ton/yıl dan "OPEC" ülkelerinin payı 1142.5 milyon ton/yıl yani % 39.5 saptanmaktadır. Ve yaklaşık 65.8 milyon ton/yıl ve 0.066 olarak Dünya üretimini ve % 7.2, petrol dünya rezervi 79.7 milyar ton olan, petrol rezervine sahiptir. Dünya da toplam 68 dev petrol sahasından 10 adedi İran'a aittir. İran'ın petrol kalitesi Ö.A. (Özgül ağırlığı 0.7 ile 0.9 arasında)= 0.8 kabul edilirse Gravite derecesi A.P.I "American Petroleum Endustry"= 33.5 ve bu da iyi dereceli ve çok hafif petrol özelliği taşımaktadır. En önemli petrol, gaz sahaları ise, şöyle: Mescidi Süleyman-gec salan, Aga carı, Ahvaz, Hüremşehir, Benden abbasi ve khark, kış, Bu şehir limanları ve v.b diğer bölgeleri saymak mümkündür.

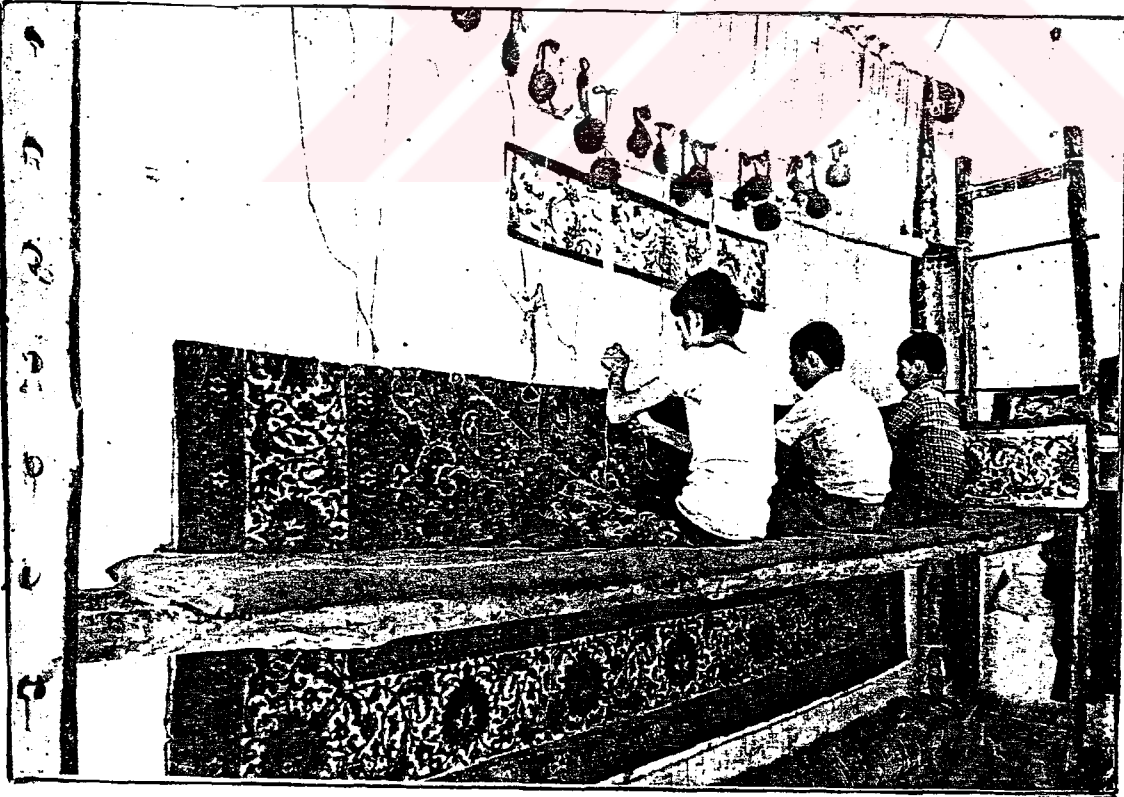
Elde edilen bilgilere göre, OPEC ülkeleri arasında en çok gaz rezervi 13.8 trilyon m³'e olan bir ülke yer olmaktadır. Dünya Doğal gazın rezervi 127 trilyon m³'tür yeni yaklaşık % 10 dünya doğal gaz rezevine sahiptir (75)

İranda Tekstil dalı'nda Halı ve Halıcılık her iki tiptede el dokuması ve makina tipi- gelişmiş bir düzeydedir ve halı ihracatta petrolden sonra gelmektedir. Dünya çapında ünü olan el dokuması pers halıları üretiminin önemli bir kısmı ihraç edilmektedir. 1980-81'de halı ihracatı

(75) Ekrem Göksu, Enerji Kaynakları II Petrol Ekonomisi, İTÜ Maden Fakültesi İstanbul, 1984, s. 25,32,34.

425 milyon \$'la petrol dışı ihraç getirlerinin % 66'sını oluşturmaktadır. 1982/83 senesi halı ihracatın'da konulan kısıtlar 67 milyon \$ halı ile %24 petrol dışı ihracat geliri sağlamış ve düşüş söz konusudur.

El dokuması halılar yanında makina tipi halı sanayiinin de oldukça gelişmiş olduğu İran'da 16 tesis makina tipi halı üretmektedir. İran'ın ünlü halıları şu isimler altında bilinmektedir. Kashan, nakshi İran ekbatan, Albourse İran Tufting ve gilan karpet'tir. Banların yanı sıra bazı firmalar tufting, non-woven halı ve moxet tipi halılarda üretmektedirler. 1984/85'te toplam üretilen halı ipliği 10000 ton, ancak ihtiyacı ise 30.000 ton dolayındadır. Bu nedenle İran'da bulunan NIIO yılda 20-25000 ton halı ipliği, 12000 ton'da (76) akrilik ve polipropilen elyaf ithal etmektedir.

İran'da bir halı dokuma tezgahı.

(76) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası Aş., y.a.g.m., s.52,53.

İran'ın ithalatında, önemli noktalardan biri iran standartlar Enstitüsü tarafından ülkeye, ithal edilen malların dünya standartlarına uygun olup olmadığı kontrol edilmektedir. Ve malın ithalında standart kontrol edilir.

İthalat ve ihracat, Ticaret Bakanlığınca her yıl hazırlanan rejimler çerçevesinde yürütülmekte olup ithal listeleri, ithali serbest, izine bağlı ve yasak mallar olarak düzenlenmektedir.

İthalat ekte dağıtım ve alım merkezleri belirlenen kuruluşları tarafından yapılmalı (özel kesime bırakılan sınırlı bir alan dışında) İran'ın ithalat potansiyeline gelince 1987 yılı genel ithalat 12.7 milyar \$'dır. Seneler itibariyle Türkiye'nin İran'a (max, potansiyeli) ihracat potansiyeli ise 1983 senesi 1.088 milyon \$'dır (77).

3. İran'ın Dış Ticaretinde Ödeme Sistemleri ve Ülkelere Göre Dağıtımı:

İran dış ticaretini serbestleştirerek devletin gözetim ve denetiminde özel sektör tarafından yürütülmesi düşünülmüştür. Anayasanın 44.maddesi uyarınca devlet eliyle, ve başlıca Sanayi Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Merkez Bankası aracılığıyla yürütülmektedir. Devletin döviz topluluğun çıkarları doğrultusunda dağıtmasının ve ödemelerinin ve tüccarları denetleme ve gözetleme görevini üstlenerek görmesinin

(77) Hot y.a.g.m. Ek Bölüm, s. 10.

dine ve hukuka daha uygun dūŖeceęi ileri sūrūlmūŖtūr. DıŖ Ticaret Ŗdeme sistemine gelince kısa vadeli uygulamaları arasında, Ŗu sıralarda en Ŗnemli geliŖme, Petrol satıŖları karŖılıęı ithalat (Counterpurchase, reciprocal trade) olmuŖtur. Bu uygulamaya gŖre İran, hūkūmetler arasında bir yıllık ikili anlaŖmalar imzalamayı tercih etmektedir. AnlaŖmaların amacı, ikili dıŖ ticarettde denge aramaktır.

İran dıŖ ticaret Ŗdemelerinde, endūstrileŖmiŖ Ŗlkeler den ve İran'dan aldıęı petrol ve ihracat mallarıyla doęru orantılıdır. BŖyle bir Ŗdeme sisteminde bir numaralı ticaret ortaęı Almanya ile İngiltere'dir. Çūnkū bu iki Ŗlkeyle bu konudaki temaslar sūrmektedir. Bazı sonuçlar vermekte mūmkūndūr; Ŗrneęin İngiltere'nin İran'dan petrol alımları artmasına karŖı Ŗdeme sisteminde'de baŖta gelmektedir. (1984'te % 267 artıŖla 405 milyon \$'a ulaŖmıŖtır) İsveç ise 1985'de 250 milyon \$'dır.

İran, dıŖ ticaretinde yeniliklerin yanı sıra eski politikaları uygulamaya devam etmektedir. Ŗdemeler sisteminde tercihli Ŗlkeler sıralanması pek fazla deęiŖmemiŖtir. İran ihtahatında, ihracatında ve bunun sonucunda doęan Ŗdeme sistemleri 1977-1978'de % 85'i batı Ŗlkeleri ve Japonya'dan % 8'i Ŗçūncū dūnya Ŗlkeleri % 7'si doęu blokundan kaynaklanırken 1982-1983'te oranlar sırasıyla % 70, % 20 ve % 10 olarak gerçekteŖmiŖtir.

İran ekonomisinin ihtiyaçlarına, batı ülkeleri üretim yetenekleri (cabability) daha uymaktadır. Bu gerçek karşısında İran politikasının pragmatik çözümü, yüksek teknoloji ürünleri ve yatırım malları alımının ve ödemeleri batı ülkeleri ve japonya'dan; yiyecek, bazı ara malları ve hammaddeleri alımının üçüncü dünya ülkelerinden sağlanması ve ödenmesi olmaktadır. Ancak bu ülkelerin isimleri ithalat, ihracat konusunda belirlenmiştir (78).

4. İran'ın Uluslararası Ticaret Anlaşması Yaptığı Ülkeler ve Anlaşmalar İçeriği

İran'ın 50 yıllık dış ticaret tarihinde ilk defa 1985 sene için bir ithalat ihracat rejimi hazırlamış olmasıdır. Bu gelişme 1983 kasımından mevlisin konuya ilişkin aldığı bir kararı takip etmiştir.

Meclis bu kararla, hükümete "yıllık ithalat-İhracat kararnamesi hazırlaması, toplam döviz ihtiyacını belirlemesi ve ayrıca ithal edilecek malların ağırlık ve değerini bildirmesi" görevini vermiştir. Bu gelişme, yönetimin denk bütçe; ara yatırım ve temel tüketim maddeleri dışında ithalatın kısılması amaçlarına ulaşmak arzusundan kaynaklanmaktadır.

Nitekim, devrim öncesinde tamamen serbest olan ithalatın konpozisyonunda ön görülen öncelikler doğrultusunda bazı temel değişikliklerin gerçekleştirilmesine karşın,

(78) Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası AŞ. y.a.g.m., s.7-9

savaş ve diğer (başlıcası döviz) problemler nedeniyle, arzulanan, ithalat-ihracat rejiminin çıkarılmasının yanı sıra ithalatın arttığı öne sürülmektedir. Örneğin, 1984 yılının Nisan Aralık döneminde Gümrük idaresine diğer organlarından intikal eden 250'yi aşkın statü değişikliği ve kararname gösterilmektedir. Bu güne kadar bu anlaşmalar daha çok üçüncü dünya ve doğu bloku ülkeleriyle imzalanırken bugünlerde gelişmiş ülkelerle yapılan ticarete de benzer kriterler getirilmektedir. Örneğin petrol bakanlığının bir teklifine göre endüstrileşmiş ülkelere yapılan ithalat söz konusu ülkenin İran'dan aldığı petrolün yarısıyla sınırlandırmak istenmektedir. Böylesine İran'ın uluslararası ticaret anlaşması yaptığı ülkeler; endüstrileşmiş ülkeler, petrol ve diğer petroldışı ürünlerin ihraç olduğu ülkeler başta Almanya, İngiltere, Batı ülkeleri, Japonya, güney kore, Üçüncü dünya ülkeleri, doğu blok ülkeleri (Avusturya, İsveç, Türkiye v.s) İran'ın anlaşmalar içerliğinin özetinde başlı başına ithalatındaki bahsedilen ithalat rejimi, etiketleme paketlerin işaretlenmesi, özel şartlar,

- İthalat Rejimi : İran için,
- Dış Ticaret Belgeleri,
- Etiketleme,
- Paketlerin işaretlenmesi,
- Özel şartlar (pek çok kalemin ithalatı, ekonomi, sağlık ve tarım bakanlığı gibi kuruluşların ön iznini gerektiren koşullar),

- Proforma fatura verilirken veya mukavele yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar,
- İran'a yapılacak ihracatta düzenlenecek tek tip belge,
- Para ile ilgili öneriler.

Bu 8 ana başlık adı altında özetlenen İran'ın uluslararası anlaşması yanı sıra dünya genel dış ticaretinde ön görülen ve geçerli olan anlaşmalar sayılabilir. Oysa herhangi bir dış ticaretinde İran'ın yanı sıra diğer ülkeler için dikkat edilecek hususlardırlar (79).

İran'da ülkeler arası anlaşılan "İthalat Rejimi",

- İthalat Rejimi: İran'da devrimi takiben dış ticaret Anayasa gereği ve kıt döviz durumu nedeniyle tam bir gözetim altına alınmış ve ithalat doğrudan devlet kuruluşları, kooperatif şirketleri ve millileştirilmiş müesseselerce yapılmaktadır. İthalatçı alım merkezlerinin konuları ve adresleri belirtilmiştir.

İran'da ithali yasak mallar, hazır giyim eşyası, yaş sebze meyve un, domuz eti, lüks tüketim malları, video, alkollü içkilerin ithalatı yasaktır. Her yıl yayınlanan ithalat rejiminde her malın gümrük tarife pozisyonuna göre hangi bakanlığın izinine bağlı olduğu ve ithalı yasak olan mallar belirtilir. Bu neden ile malın gümrük tarife pozisyonu itibariyle ithal at rejimine bakmak gereklidir. İran'da

(79) Şengezer, y.a.g.m., s. 5-7.

ithalatçı belgesine sahip firmalar ithal için ilgili bakanlık, tedarik ve dağıtım merkezinden izin mecburiyetindedir. Bunun için ihracatçıdan alınan proforma faturayı ilgili merciye onaylatıp o malın iznini alırlar ve bu için için müdde genellikle kesin değildir (yaklaşık 6 ay). İran'a gönderilecek malların fatura ve menşe şahadetnamesi Ticaret odası ve valiliğe tasdik ettirildikten sonra İran-İslam Cumhuriyeti Konsoloslugu'na onaylattırılmaktadır. Evrak başı tasdik ücreti 1000 TL'dir. İran'da tedarik ve dağıtım merkezlerinin aracılığıyla açılan akreditiflerde ülkeye girecek mallarda ihracatçının ülkedeki uluslararası bir şirketin gözetimi şart konulmuştur. Satıcı firmaya seçim yapabilmesi için genellikle 2 veya 3 gözetim şirketinin adı verilir. İran'a ihraç edilecek mal üretim safhasında bu gözetim şirketleri tarafından denetlenir. Kalite kontrolü yapılır ve ihraç edilebilir onayını aldıktan sonra İran'a gönderilir. Bu şirketler yaptıkları iş için ihracatçıdan akreditifte yazılı meblağın % 0,2-0,5'i oranında ücret alırlar. Türkiye'de gözetim işi yapan başlıca şirketler aşağıda belirtilmiştir.

- Viston Mümessillik ve Ticaret AŞ : Cumhuriyet cad. No: 247 Kat: 2,3,4, Harbiye/İST. Tel: 148 41 10.

- S.G.S. Supervise Gözetme Etüd Kontrol Servisleri A.Ş: Hacı Hanım So, No: 10/12 Gümüşsuyu/İST. Tel: 1436390.

İran ithalatını, satın alacağı mal bedelinin tamamı üzerinden gayrikabil rücü akredetif açarak yapar. Bu akredi-

tiflerin bazıları teyidlidir. Akreditiflerde özellikle gemiyle nakliyat koşullarında değişiklikler yapmak mecburiyetinde kalınması yüzünden gecikmeler olmaktadır. İran akreditif oranının % 5-10'u oranında banka teminat mektubu talep etmekte ve akreditif teminat mektubunun verilmesini takiben açılmaktadır. İran'daki konuları ve farsçayı çok iyi bilen bir avukatın yardımıyla iranlı alıcının çok önemli bir neden göstermesi dışında bu garantiyi kullanmasına engel olunabilir. Uluslararası Bankacılık raporunda teyidsiz akreditiflere iran'ın tamamıyla sadık olduğu ve şekilde yapılan ihracatta satıcı için hiç bir risk olmadığı belirtilmiştir (80).

E. İRAN'IN TİCARETİ VE ÖDEMELER DENGESİ

1- Ticaret Dengesi

Tablo 15: İran'ın 8 yıllık"1976 ile 1983" ticaret dengesine ilişkin bir tablo: (Milyar \$)

DENGİ			
YILLAR	İTHALAT (CIF)	İHRACAT (FOB)	FARK
1976	12.82	23.39	+ 10.57
1977	14.67	24.31	+ 9.64
1978	13.55	22.20	+ 8.65
1979*	9.74	19.88	+ 10.14
1980	11.94	13.92	+ 1.98
1981	12.6	10.30	- 2.30
1982	10.12	17.96	+(7.96-5.96)
1983 (Ocak-Mart)	-	502	

Kaynak: A.Dede İran Dış Pazar Araş. Pamukbank 1985, s.11.

(80) İran Keyhan Gazetesi, "İran'ın İthalat-İhracat Rejiminde Önemli Değişiklikler", 1989, s. 4.

1983-1984 İthalat \$ mn (CİF)

Yol araç ve Mak.	6.317
Demir ve çelik	5.326
Yiyecek canlı hayvan	2.368
Toplam diğerleri	18.103

1985 İhracat \$ mn (FOB)

Ham petrol	12.704
Petrol ürünleri	411
Diğerleri	269
Toplam	13.384 (81)

a. Ülke Gruplarına Göre Ticaret Dengesi

Tablo 16: 1985 yılına ait 6 ülke ile yaptığı ticaret dengesi

B İ R İ N C İ G R U P				
İHRACAT	% toplam	İTHALAT 1985	% toplam	% fark
Japonya	15.9		13.4	+2.5
İtalya	9.4		6.0	+3.4
Türkiye	8.8		5.9	+2.9
İspanya	5.6		2.8	+2.8
Hollanda	5.5		2.7	+2.8
B.Almanya	4.0		16.3	-12.3
TOPLAM	+49.2*		-47.1*	+2.1*
İ K İ N C İ G R U P				
Suriye	6.5	İngiltere	6.7	-
Fransa	5.0	Rusya	4.5	-
Amerika	4.8	Arjantin	2.8	-
Romanya	4.4	Brezilya	2.1	-
Toplam	+20.7*		-16.1*	+4.6*

./..

Ü Ç Ü N C Ü G R U P			
Diğer Ülkeler		Diğer ülkeler	
Sovyetler Birliği		Belçika	
İngiltere		Avusturya	
Bahreyn		Hindistan	
G.Afrika		İsveç	
Tayvan		G.Afrika	
Kuveyt		İsviçre	
Çekoslavakya v.b		Amerika	
Sonuç	==+30.1==	==+36.8==	

Kaynak: İ.Hot, İDPA İGEME, s. 47

Tablo 17 : 1986-1987 yılları ile ilgili olarak derlene-
bilen bilgiler. İthalat (MİO \$)

ÜLKELER	1986	1987
F.Almanya	1.508	1.716
Japonya	1.144	1.046
İtalya	652	501
Hollanda	433	303
Avustralya	253	254
Yeni Zelanda	142	200
Toplam*	4.132*	4.020*

Kaynak: İran Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Tica-
ret ilişkileri 1988 Raporu

Tablo 18: İran Batılı Ülkelerle ticaretinde devrim sonrasında (1978, 1981, 1982 yılları) belirgin düşüşler "ihracat-ithalat" gözlenmiştir.

(Milyon \$)

ÜLKELER	İHRACAT			İTHALAT		
	1978	1981	1982	1978	1981	1982
A.B.D.	3.684	300	122	2.876	0.064	0.584
Japonya	2.692	1.505	943	4.243	1.942	2.536
AET	7.540	4.662	3.574	8.363	2.780	6.876
Fransa	887	0.665	328	1.198	0.479	0.708
B.Almanya	3.380	1.600	1.397	2.101	0.673	0.703
İtalya	1.067	0.769	722	156	0.722	2.798
İngiltere	1.442	0.313	396	1.026	0.808	0.584
TOPLAM*	20.698*	9.814*	7.482*	19.963*	7.4104*	14.989*

Kaynak: İhracatçılar Derneği Araştırma Dosyaları, İran'ın Dış ticareti ve Türkiye ile Ticari İlişkileri 1984, s. 2.

Görüldüğü gibi İtalya ve nispeten Japonya hariç bütün batılı ülkelerle İran'ın Ticari ilişkileri büyük ölçüde azalmıştır.

Tablo 19 : 1982 ile 1988'e kadar İran'ın İthalat İhracattaki dengesi ile ilgili tablo.

YIL	İhracat (CIF) Milyar \$	İthalat (FOB) Milyar \$	Denge
1983	19.51	16.40	+3.11
1984	12.53	13.25	-0.72
1985	13.384	10.03	+3.03
1986	5.70	8.93	-3.23
1987	11.0	12.7	-2.7
1988	-	-	-

Kaynak: İ.Hot, İ.D.P.A., İGEME., s. 47

TC Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticari Müş. 1988, s. 2.

Not: 1987 Dış Ticaret Hacmi, 23.7 milyar \$ dolardır.

2. Ödemeler Dengesi

i. Açıklama ve Tahminler 83/1987'a

ii. İstatistikî Rakamlar 1988/1989'a

i. Açıklama ve Bazı Tahminler 1983/1987'e kadar

Ödemeler dengesi ile ilgili rakamlar 2 yıldan beri düşüş gösteriyor ve bu yıl toplam 20 milyar \$ olacağı benziyor. Bu rakam 1983 seviyesinin yarısından daha azdır. 1986-1987 döneminin ithalat değeri 8-10 milyar \$ civarında olup hemen hemen döviz kazançlarıyla aynı miktarda olacaktır. Petrol, ihracatında 6-8 milyar \$ kazanç bekleniyor. Irak Merkez Bankasının döviz ve diğer muamelelerden 1-2 milyar \$ kazanması ayrıca petrol dışı ihracatında da bir milyar \$ civarında kazanç beklenmektedir.

1986/1987 döneminin ilk çeyreğine ilişkin ithalat rakamları 2.7 milyar \$ dolar'a çıkmış olup, yılın ikinci çeyreğinde her ne kadar biraz düşme görülmüş ise de tüm yıl için toplam, ithalat tutarının 10.8 milyar \$ olacağına işaret etmektedir.

En son gerçekçi cari işlemler dengesine ilişkin rakamlar Bank Merkezi'ye (Merkez Bankası) göre 20 Mart 1983'ten sonra gelen yılda 6.552 milyon dolarlık fazla vardır. İzleyen yılın ilk yarısında bu 115 milyon \$'lık açık haline geldi. Bazı batılı ülkelerin tahminlerine göre

tüm 1983/84 yılında toplam açık 800 milyon \$, 84-85 için ise 4.500 milyon \$ oldu. Yine bu tahminlere göre 85-86 için 1300 milyon \$'lık fazla mevcut olup 1987 20 mart'ında sona erecek yıl için 1.800 milyon \$ açık bekleniyor.

İran hükümeti meclisin çıkardığı kesin kurallara bağlı kalmakla başarılı olduğundan petrol gelirlerinde ani düşüslere rağmen güç bir dengeyi temin edip, devam ettirmeye yeterli olabileceğinden söz konusu dış açıklarla pek önem taşımamaktadır. Maliyet belkide 2 milyon civarında kişinin işsiz kalması şeklinde oluşacaktır ama enflasyon kontrol altına alınabilecektir (82).

ii. İstatistik Rakamlar ile Ödemeler Dengesi 1988/1989

İran'da bütçe, döviz ve riyal cinsinden olarak iki şekilde düzenlenmektedir. Bununla beraber, İran'ın özel durumu nedeniyle ayrıca bir "gölge bütçe"nin mevcut olduğu güvenilir kaynaklarca ifade edilmektedir.

Elde edilebilen bilgilere göre, İran'ın 1988/1989 yılı bütçe gelirleri 4.027 milyar riyal , harcamalarının ise yine aynı meblağ 4.027 milyar riyal olarak belirlenmiştir. Buna göre dağılım:

(82) Çev: M. Süheyla Süer, "Savaş İran'ın Ekonomik Planlamasını Zorluyor", 12.12.1986, s. 1-2.

	1988/1989	Milyar Riyal
Gelirler :		
- Vergi gelirleri	1.171	
- Petrol Gelirleri	844	
- Diğer gelirleri	843	
- İç borçlanma	1.169	
Toplam	4.027	
Giderler :		
- Yatırım harcamaları	827	
- Cari "	3.200	
Harcamalar ve Diğ. Ödeme.	2.548	
Dış Borç Ödemeleri	12	
Savaş Harcamaları	640	
Toplam	7.227 (83)	
Sonuç: -3200 Milyar riyal		

3. Dış Borç ve Rezervler

Dış rezervler (altın ve likite kolaylıkla çevrilme-
yecek bazı varlıklar) tahmini olarak 7.8 milyar \$ civarında
belirleniyor. IMF 1983'in ilk çeyreğinde 6.450 \$ milyon
dolar olduğunu belirtmiş. 1986'nın ilk aylarında, İran'ın
dış varlıkları nisbeten iyi durumdaydı. Basel'de kurulu
uluslararası ödemeler Bankası (BIS) İran'ın 1986'nın ilk
çeyreğinde Mahabir Bankaları nezdindeki varlığının 7.078
milyon \$'a ulaştığını belirtmiştir. Bu tutar 1985'in sonla-
rındaki miktardan 570 milyon \$ daha azdır. Diğer taraftan

uluslararası borçluk durumu en alt seviyededir. Bir çok uzman İran'ın geleneksel anlamdaki dış borçlarının 1 milyarın altına indirildiği yolundaki iddalarını kabul etmektedir. Hükümetin bunu nasıl kabul edip hesapladığı açık olmakla birlikte BİS- OECD rakamlar toplam banka ve banka dışı ticari borçların 1985 sonu itibariyle 4.591 milyon \$ olduğunu gösteriyor (84).

4. Para ve Sermaye Hareketleri

İran'dan sermaye çıkarılarak yurtdışında ortaklık ya da benzeri herhangi bir şekilde ticari faaliyette bulunmak mümkün değildir. Ancak ülke dışında sermayesi olan bir iranlının yurtdışında yatırıma girişmesi ve ticari faaliyette bulunması her zaman mümkün olduğu gibi yerel bir mevzuatı da bulunmamaktadır.

Her iran vatandaşının ülke dışından döviz getirerek girişte pasaportuna kaydettirmesi, döviz hesabı açtırması getirilen dövizlerin yurtdışına transferi mümkün bulunmaktadır. İran'dan yurtdışına çıkışlarda döviz verilmediği gibi yukarıda sayılan haller dışında döviz çıkışına izin verilmemektedir. Ülkenin içinde bulundu savaşı ortamı ve ekonomik belirsizlikler sonucunda hükümetçe alınan kısa vadeli tedbirler ve yapılan değişiklikler, halkın bankalara olan güvenini azaltmıştır.

(84) Süer, y.a.g.m., s. 3.

İran'da yabancı sermaye yatırımlarına girişilmesi yerel bazı makamların ön izinine tabi olmakta ve yabancı sermaye yasasında yabancı sermayenin ülkeye gelmesine izin vermektedir. Ancak devrimden bu yana İran'a hiç bir şekilde yabancı sermaye girişinin olmadığı gözlemlenmektedir.

İran Riyal'inin ülkeye giriş ve çıkışı genel olarak yasaktır. (Giriş ve çıkışlarda maksimum 20000 riyal'e kadar serbesttir) Riyalin bankaya yatırılması halinde yıllık % 7- % 10 civarında kârdan hisse verilmektedir (85).

Uzmanlar, hazırlanan bu bütçenin gerçekçi ve samimi bir bütçe olmadığını, gelir kalemlerinin hmen tümünün yüksek gösterildiğini, anılan bu bütçenin enflasyonun daha da artıracığını belirtmektedirler.

1988/1989 yılı döviz bütçesi ise 12.022 milyon \$ olarak kabul edilmiştir. Alınan meblağ ile ilgili belli başlı rakamlar aşağıda gösterilmiştir.

GELİRLER	Meblağ Milyon \$
- Petrol gelirleri	9.000
- Petrol ve gaz projeleri için ayrılan tahsistan artan kısım	263
- Hizmetler	155
- Sermaye gelirleri	372
- Yatırım mallarıyla savaş araç ve gereçlerinin kredi.ithal.	2.232
Toplam:	12.022

Ayrıca petrol ürünleri ve rafineri ihtiyaçları ithalatında kullanılmak üzere günlük 370.000 b/d petrol ihracatı öngörülmüştür.

GİDERLER	Meblağ Milyon \$
- Savaş giderleri	3.300
- Hizmet Sektörü	850
- Temel mallar	2.000
- Tüketim malları, bazı nihayi ürün.	1.100
- Gübrelerin, makina ve parçalarının veteriner ilaçları vs.	900
- Döviz Taahhütleri	1.600
- Gelişme ve üretim projeleri, diğer Rezervler	522+2020+ 1.730
Toplam:	12.922
Sonuç: - 900 milyon \$	

İKİNCİ BÖLÜM

İRAN TÜRKİYE EKONOMİ İLİŞKİLER

Genel Durum.

Türkiye ile İran arasındaki ekonomik ilişkiler 1980 yılından itibaren büyük bir gelişme göstermiştir. İran Türk ihracatçıları için 1981 ve özellikle 1982 yılından itibaren önemli bir piyasa özelliği kazanmıştır. Konu ile ilgili şöyle bir açıklama gerekiyor.

- Ekonomik İlişkiler ve Gelişmeler:

Türkiye ile İran arasında 14.3.1937 tarihinde imzalanan Ticaret ve seyrisefain Muahedemenamesi mevcuttur. Ayrıca iki ülke arasında 25.4.1967 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan "Çok taraflı ödemeler için (RCD) Birliği Anlaşması" ile ödemeler konusunda düzenlemeler getirilmiştir.

Bu düzenlemelere ek olarak TC Merkez Bankası ile İran Merkez Bankası arasında 11.8.1983 tarihinde imzalanan "Bankacılık ve ödeme düzenlemesi" halen yürürlükte olup bu düzenleme ile her iki ülkenin Merkez Bankalarının nezdinde birbirleri adına özel hesap açmaları ve özel hesaplarıdaki alacak bakiyesinin hiç bir zaman 400 milyon \$'ı aşmaması ön görülmüştür.

Söz konusu bankacılık anlaşmasının her iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin dinamik bir yapıya kavuşturulmasında geniş ölçüde katkı bulunduğu açıktır.

Öte yandan iki ülke arasında 9.3.1982 tarihinde Tahran'da imzalanan "Ekonomik, Sınayi ve Teknik işbirliği Anlaşması yapılmaktadır. Son olarak altıncı KEK toplantısını 22.2.1988-1.3.1988 tarihleri arasında Tahran'da yapılmıştır.

Türkiye, İran ve Pakistan tarafından 1984 yılında (RDC devamı) İzmir'de imzalanan ve İzmir anlaşması olarak bilinen anlaşma, esas itibarıyla üye ülkeler arasında ekonomik, ticari, teknik ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesini hedef almıştır. Anlaşmada ağırlık, ticari konular ve ortak amaçlı tesislerin kurulmasına verilmiştir (86).

- İran'ın İthalatındaki Türkiye'ye Rakip Ülkelerin Başarı Sebepleri:

Rakip olan ülkeler gelişmiş ve dünya piyasasında belli bir paya sahip Japonya ve Avrupa ülkeleridir. Örneğin, F.Almanya, Japonya, İtalya, Hollanda, Avustralya, Yeni Zelanda vs. alınan ülkeler İran'a genellikle Sanayi malları, ulaşım araçları, makineler, elektronik aletler ve bunların yedek parçaları, gıda maddeleri vs. ihraç etmektedirler.

İran'ın sanayileşmesinde güdülen politikanın doğal bir sonucu olarak ithalat büyük bir ölçüde gelişmiş sanayi ülkelere yönelmiş bulunmaktadır (87).

(86) TC Tahran Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Müş. y.a.g.m. s. 17,18.

(87) TC Tahran Büyükelçiliği Ek.ve Tic.Müş. y.a.g.m., s. 21.

A- TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRACATI VE İRAN'DAN İTHALATI:

Tablo 20: Türkiye-İran arasındaki dış ticarete ilişkin son beş yıllık rakamlar

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	TİC.DENGESİ
1983	(1.261) 1.088	-1.222	-134
1984	(0.847) 0.751	(1.550) 1.548	-797
1985	(1.189) 1.079	1.265	-186
1986	(0.639) 564	0.221	+343
1987	(0.461) 440	(0.947) 0.948	-508
1988 (Ocak, Temmuz)	0.260	0.433	-0.173

Kaynak: 1-TC Tahran Büyükelçiliği Ek. ve Tic.Müş.1988
2- İ.Hot, İ.D.P.A. İGEME s.46.

(Türkiye rakipleri) ise şöyle MİO \$ (1986-1987)

Ülkeler	1986	1987
F.Almanya	1.508	1.716
Japonya	1.144	1.046
İtalya	0.652	0.501
Hollanda	0.433	0.303
Avustralya	0.253	0.254
Yeni Zelanda	0.142	0.200(88).

Tablo 21: Seneler itibariyle Türkiye-İran dış ticaretinde Türkiye'nin % payı: (A.B.D \$) ('000)

YILLAR	İTHALAT	% PAYI	İHRACAT	GENEL İHRACATA PAYI (%)
1978	488.498	10.6	44.733	2.0
1979	175.861	3.5	11.817	0.5
1980	802.503	10.2	84.821	2.9
1981	514.835	5.8	233.569	5.0
1982	747.708	8.6	791.065	13.8
1983(Ocak Haziran)	572.930	12.8	520.961	19,5
1983	1222	-	1882	-
Denge	+ 16	-	- 140	-

Kaynak:

1. İhracat

a) İhracat Sözcüğü

Dünya ihracatçıları ihracat terimini hangi anlamda, amaçta kullanıyorlar?

- İhracat (Export)
- Anlaşmalı ülkeler (Bilateral Agreement Countries).

Anlamı. Türkiye'nin dış ticaretini, devletlerarası ticaret anlaşmaları hükümlerine göre yürüttüğü ülkelere verildiği isimdir.

2- Fason İhracat (Fason Export)

Dış ülkelerdeki firmaların sipariş üzerine; belli normlara göre imal edilen malların siparişi veren dış firmalara ihracı işlemidir.

3. Gönüllü ihracat kısıtlamaları. (Voluntry Export restraints)

(A.B.D. Ortak pazar ülkeleri gibi) sanayilerini korumak için Serbest dış ticaret ilkesine ters düşecek kota, ithalat yasaklanması getirmedikleri için ihracatçı ülkeden gönüllü olarak ihracatı kısıtlamasını talep etmektedir. "Yeni Korumacılık".

4. İhracat Kredisi (Export Credit)

Amacı ihracatı özendirmek ve kolaylaştırmak olan kredi türü.

5. İhracat Rejimi. (Export Rejim)

İhracatın hangi ana ilkelerine göre gerçekleştireceğini ortaya koyan resmi düzenlemelerdir.

6. İhracat'a Yönelik Büyüme. (Export oriented Growth) (Export Led Growth).

Bir kısım az gelişmiş ülkeler (yeni gelişmekte olan ülkeler) tarafından 1960'lardan bu yana benimsenen gelişme stratejisidir. Örneğin "G.Kore, Tayvan, Singapur, HongKong".

7. İhracatta vergi Muafiyeti. (Tax Exemption for Export).

İhracatı özendirici önlemler içinde önemli bir yere sahiptir.

8. İki Yanlı Ticaret Anlaşmaları. (Bitateral Trade Agreement)

İki ülke arasındaki ticareti düzenleyen anlaşmalar. Genellikle döviz kullanılmayan Klerin ve Tax anlaşmaları kapsamıdır.

9. İhracat Sigortası. (Export Insurance)

İhracatçıları dış piyasanın rizikolarına karşı güvence altına almayı amaçlayan bir sigorta sistemidir (89).

(89) Durum, Türkiye Dış Tic. Derneği, Ocak 1987, s. 18,19.

b. INTERNATIONAL INCOTERMZ IDIYOMES: ULUSLARARASI İNKO-
TERMZ TERİMLER.

Bu terimler 14 tanedir. En son Uluslararası dış tica-
rette (ithalat-ihracatta) 3 harften oluşmak şartıyla anlaşıl-
mışlar kullanılmakta çok önem taşıyor. Sırasıyla aşağıda ve-
rilmiştir.

1- EX WORKS	EXW	İş yerinde malın teslimi malın teslimi
2- FREE CARRIER (NAMED POINT)	FRC FOR FOT	Taşıyıcının olduğu yerde Taşıyıcı
3. FREE ON RAIL/ FREE (ON TRUCK)	FOT	Trende Malın teslimi Tren yolu
4. FOB AIRPORT	FOA	Malın hava alanında tes- limi (Hava yolu taşımacılıkta istenen noktaya veril- mesi)
5. FREE ALONGSIDE SHIP	FAS	Malın vapur kenarında teslimi (yük.nokta).
6. FREE ON BOARD	FOB	Malın vapur üzerinde tes- limi Yük. nokta.
7. COST AND FREIGHT	CER	Malın kira ve teslim fiy.
8. COST INSURANCE AND FREIGHT	CIF	Malın kirası, sigortalı değer fiy. verecek nok.
9. FREIGHT OR CARRIAGE PAID TO	DCP	Kiranın teslim noktasında ödenmesi
10. FREIGHT OR CARRIAGE AND INSURANCE PAID TO	CIP	Teslim noktasına kadar malın kirası, sigortası ödenmesi fiyatı.
11. EX SHIP	EXS	Teslim yerinde vapur üze- rinde malın fiyatı

12. EX QUAV	EXQ	Malın teslimi yerinde iskele üzerinde
13. DELİVERED AT FRONTİER	DAF	Sınırdaki malın teslimi
14. DELİVERED DUTY PAİD DDP		Gümrükparası ile malın teslimi (90).

2. Türkiye'nin İran'a ihracatı ve İran'dan ithalatı
Mal Grupları İtibariyle.

a. Miktar Değer olarak ihracatı ithalatı.

1- İran Türkiyeden 1985 ile 1987 sonuna kadar değişik başlıklar ve gruplar altında sayılabilecek 1081 tür mal ithal etmiştir (21 grupta saymak mümkün).

<u>YIL</u>	<u>Miktar Kg. veya (Baş, Adet)</u>	<u>Değer \$</u>
1985	2,579,524,011 Kg ve 35,021	1.078,851,826
1986	1,401,078,507 Kg ve 19,055	564,358,893
1987	439,657,118 Kg ve 31,650	439,657,118 (91).

Bu veriler Türkiye Dış Ticaret Derneği "OTİM" odasından alınmıştır.

2- İran Türkiye'den 1980 ile 1984'e kadar ithalatı

<u>YIL</u>	<u>Miktar (Ton)</u>	<u>Değer MİO \$</u>
1980-81	9734181	10941
1981-82	1395264	13357
1982-83	15002907	12134
1983-84	201196623	17985 (92)

Bu veriler ise İran Gümrük İstatistikleri İran Dış Pazar Etüdünden alınmıştır.

(90) Aşenayi Ba Cenbehaye Hukuki Bazerganiyekhareci, Müesseye Mutaleaat ve pejuheshaye Bazargani Karardadhaye, firuše Beynelmüleliye kala istilahat Bazergani Beynelmüleliye inkotermz, Temmuz 1988s. 43.44.

(91) Türkiye Dış ticaret Derneği "OTİM" odasından alınmıştır 88-89.

(92) İran Gümrük İdaresinden alınmıştır.

3- İran'ın Türkiye ihracatı Miktar değer olarak 1985 den 1988'e kadar.

Türkiye İran'dan petrol dışı değişik başlıklar altında 51 çeşit mal ithal etmiştir.

<u>YIL</u>	<u>Miktar (Kgr)</u>	<u>Değer \$</u>
1985	5,935,724,458	1,264,654,572
1986	1,879,677,960	221,343,615
1987	6,685,256,434	957,608,003 (93)

Bu veriler Türkiye dış ticaret derneği "OTİM" odasından istatistiki bilgilerden alınmıştır.

b. Mal Gruplarına Göre.

Ek sayfalarda ayrıntılı tablolarda ve gruplanmış sıralanmış halde verilmiştir. Bunun yanı sıra özet bir şekilde İran'ın Türkiye'den ithalatı demirçelik ve mamulleri başta olmak üzere gıda sektöründeki mamulleri, tekstil, makina ve yedek parçalar, her türlü sanayi ve kimyasal ürünler, gübre, gibi ana başlıklar altında sayabileceğimiz 1081 çeşit mal kod no 020121 (Sığır türü hayvanların etleri-kemiksizce) başlar ve Kod no 980523 (Kömür kalemleri başlığı altında) biter. Ancak sayısı çok olduğu için birinci bölümde bunların miktarını ve değerini göstermiştik. Ama yine başlıca mamul grubuna göre vb....açıkladık şöyle ; (94)

(93) Türkiye Dış Ticaret Derneği "OTİM" 'den istatistiki bilgilerden alınmıştır.

(94) "OTİM" 'den y.a.g.m..

MAMUL GRUBUNA GÖRE İRAN'A TÜRKİYE'NİN İHRACATI
(1981, 1983) (000 \$)

MAMUL	1981		1982		1983	
	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%
1- Canlı Hayvan ve Gıda Mad.	79.099	33.9	207.998	26.3	125.995	24.2
2- Yenilmeyen Ham Mad.	14.838	6.4	27.943	3.5	19.573	3.8
3- Madeni Yakıtlar Yağlar	2.252	0.9	6.877	0.9	2.465	0.5
4- Hayvanı veya Nebati Menşeli Katı,.. Yağlar	4.579	1.9	12.043	1.5	33	-
5- Kimyevi Müstahzarlar	83.534	35,8	409.397	51.8	275.406	52.8
6- Mamul mad.		9.7	56.946	7.2	32.766	6.3
7- Makinalar ve Ulaştırma Amaçları	23.158	9.9	63.469	8.0	61.425	11.8
8- Çeşitli Mamul Eşya	3.402	1.5	6.392	0.8	3.298	0.6
Genel Toplam	233.569	100.0	791.065	100.0	377.524	100.0

Mütakabel Bağlantıların Müzakereleri: ET

1- Et ve Balık Kurumu Cf. birim fiyat üzerinden 10.5-12.5 milyon dolar değerinde 5000 ton soğutulmuş koyun eti temin edecektir.

2- Et ve Balık Kurumu C.f birim fiyat üzerinden ortalama 19.5-23 milyon dolar değerinde 10.000 ton donmuş sığır eti temin edecek.

3- Özel sektör C.f birim fiyat üzerinden ortalama 20,24 dolar değerinde 10000 ton soğutulmuş koyun eti temin edecek

Diğer Muhtemel Muameleler:			Milyon \$
1- Tarım Aletleri			160
2- Kimyasal Maddeler ve Gübreler			400
3- Plastikler			30
4- Tekstil, iplik ve elyaf			300
5- Kağıt ve tahta			22
6- Sanayi makinaları			-
7- Elektrik malzemeleri			8
8- Demir çelik mamulleri			235
9- Gıda maddeleri			26
			821
Madeni Maddeler İçin Kalıplar	-	49	-
Musluk ve Borucu Eşyası	330	1760	1.070
Muslukçu Eşyası Aksamı	23	252	43
Miller ve Mil Yatakları	-	83	55
Poşet Kibritleri	-	10	-
8. Grup Toplam	3.402	6.392	3.298
Genel Toplam	233.569	791.065	520.961 (95)

d) İran'ın Türkiye İhracatı ise;

51 çeşiti ile petrol dışında ihraç malları vardır. Ancak 1987 yılı ihracat rakamı olan 947 milyon \$'in 945 milyon \$'lık kısmını ham petrol bedeli teşkil etmektedir. Ek kısımda değerli bilgiler verilmiştir, Ve ayrıca İran Türkiye anlaşma içeriği'n-
de belli

Tablo 22: Türkiye'nin 1938 ve 1985 yılları itibarıyla
Dünya Dış Ticaret'inde "ihracat ithalattaki"
payı, miktarı, sırası

Dünya Dış Ticaret					
Yıllar	İhracat Milyon \$	İthalat Milyon \$	İthalat %	İhracat %	Sıra
1938			0.47	0.49	
1948			0.43	0.34	
1950			0.49	0.47	
1955			0.51	0.34	
1960			0.35	0.25	
1965			0.29	0.25	
1970			0.29	0.19	
1975			0.58	0.18	
1980			0.37	0.15	
1981	1.972.727	2.032.220	0.44	0.24	
1982	1.842.804	1.908.990	0.46	0.32	
1983	1.801.133	1.886.128	0.49	0.32	5.746
1984	1.913.144	1.997.256	0.54	0.37	5.728
1984 ilk 6 ay	956.572	998.628	0.48	0.37	7.134
1985 ilk 6 ay	926.890	998.990	0.51	0.39	3.640

Yıllar	Dünya Dış Ticaret		İhracat Miktarı		Ülke Sırası
1982	1.842.804	1.908.990	19.414	1.1	24
1983	1.801.133	1.886.128	20.247	1.1	23
1984	1.913.144	1.997.256	13.220	0.7	25
1985	926.890	998.990	9.194	-	-

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi Yayın No: 1986/7

1986 yılı ihracat durumu ve anket sonuçları Nisan 1986, s. 26,16.

c. TÜRKİYE İLE İRAN ARASINDA YAZILMIŞ OLAN TİCARİ
ANLAŞMALAR

Karar No : 88/12925

Gazete No: 19871

Tarihi : 4.5.1988

Tarihi : 13.7.1988

25 Şubat 1988 tarihinde Tahran'da imzalanan ekli Türkiye-İran Karma Ekonomik Komisyonu VI. dönem toplantısı mutabakat zaptı'nın onaylanması; Dışişleri Bakanlığı'nın 26.4.1988 tarihi ve ELOA-I-450-276-88-2269-1313 sayılı yazısı üzerine 31.5.1963 tarihli ve 244 sayılı kanunun 3.üncü ve 5.inci maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 4.5.1988 tarihinde kararlaştırılmıştır.

T.Özal "Başbakan"

Kenan Evren "Cumhurbaşkanı"

Mutabakat Zaptı (x)

İran İslam Cumhuriyeti ağır sanayi sayın Behzad Nabavi üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Sayın Yusuf Bozkurt Özal beraberinde yüksek seviyeli bir heyetle 23 Şubat-1 Mart 1988 tarihleri arasında iranı resmi ziyaret etmiştir.

Bu vesileyle, iki ülke arasındaki Karma Ekonomik Komisyonunun altıncı dönem toplantısı Tahran'da yapılmıştır.

İki taraf arasındaki teknik müzakereler, cumhuriyeti Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı Sayın Yavuz Canevi ve İran

İslam cumhuriyeti Ticaret Bakan Yardımcısı Mostafa Khosrotağın eş bakanlıkları altında 21-24 Şubat 1988 tarihleri arasında yapılmıştır.

İran'daki ikameti esnasında, Sayın Yavuz Canevi, Ağır Sanayi Bakanı Behzad Nabavi ile Ticaret Bakanı Sayın Hasan Abedy Jafari tarafından kabul edilmiştir. İran'daki ikameti esnasında, Sayın Devlet Bakanı Yusuf Bozkurt Özal, Ağır Sanayi Bakanı Behzad Nabavi ile iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin çeşitli aşamaları hakkında görüşmelerde bulunmuş ve Dışişleri Bakanı Dr.Ali Akbar Velayeti, Ticaret Bakanı Sayın Hasan Abedy Jafari, petrol Bakanı Sayın Cholamizza Agazadeh ile görüşmüş ve İran İslam Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Hossein Moussavi tarafından kabul edilmiştir.

Karma Ekonomik Komisyonunun Altıncı Toplantısı, iki ülke arasındaki geleneksel yakın, kardeşçe ve samimi ilişkileri yansıtan, sıcak ve dosthane bir hava içerisinde cereyan etmiştir.

Taraflar, ekonomik, ticari, sınayi ve teknik alanlardaki işbirliğini daha genişletmek komisyon, üç ana komite oluşturmuştur.

- 1- Ticaret,
- 2- Ekonomik, Sınayi ve Teknik İşbirliği,
- 3- Ulaştırma ve Haberleşme,

Petrol Boru Hattı projesiyle ilgili olarak ayrı bir komitede teşkil edilmiştir. Taraflar, yukarıda bahsedilen komitelerdeki görüşmeleri müteakip aşağıda belirtilen.

1- Ticaret

1- İki taraf, iki ülke arasındaki ticaretin gelişimini gözden geçirmişler, ve geçen yıllarda ulaşılan ticaret hacmine yeniden ulaşmak ve daha yüksek hedefleri gerçekleştirmek için arzularını belirtmişlerdir.

Taraflar iki ülkenin ihtiyaç ve önceliklerini dikkate alarak, ihracat ve ithalatını çeşitlendirmenin önemini vurgulamışlar ve her iki ülke ürünlerinin, diğer ülkelerin ürünleri ile eşit şartlarda ticarete konu olması halinde önceliği olması hususunda anlaşmışlardır. Bu meyanda, iki taraf petrol dışı İran ürünlerinin ihracatının daha da arttırılması için İranlı ihracatçılara ve Türk ihracatçılara mümkün olan her türlü teşviğin sağlanmasına olan arzularını tekrarlamışlardır.

Taraflar, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin daha da arttırılması için anlaşmışlar ve karşılıklı ticaretin orta vadeli bir temele oturtulması hususunda mutabakata varmışlardır. Bu itibarla, taraflar yukarıda bahsedilen hedeflere ulaşılması için ilgili kuruluş ve firmalarına birbirlerinin ihtiyaçları, üretim ve tedarik planları hakkın da haberdar etmeleri konusunda tavsiyede bulunmayı kararlaştırmışlardır.

Taraflar EK (1), (2)'deki karşılıklı olarak ihraç malları listelerini tespit etmişlerdir. Yukarıda bahsedilen listeler iki tarafın ihracatçıları ve ithalatçıları arasındaki müzakerelerin sonuçları dikkate alındığında 1988 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacminin 1.8 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2- İlgili tarafların yararlarının en iyi şekilde gözetilmesi ni teminen sağlıklı ve pürüzsüz büyüyen ticari ilişkilere ulaşmak ve arzulanan dengeyi sağlamak amacıyla, taraflar prensip olarak, ticari mukavelelerin hazırlanması, imzalanması ve yürütülmesinde, aksi açıkça belirtilmedikçe referans olarak İNCOTERMS'i (mevcut en son baskısı) kullanmak hususunda anlaşmışlardır. Bu konuda, taraflarca karşılıklı olarak üzerinde mutabakata varılan EK (3)'deki prensipler takip edilecektir.

3- Taraflar aralarındaki ticari ilişkilerin, uluslararası piyasa fiyatları standart ve kalitesi çerçevesinde yürütülmesine ve komşu konumda olmalarının getirdiği ekonomik avantajlarının daha etkin bir şekilde kullanılarak bundan yararlanılması gerektiğine inanmaktadırlar.

4- Taraflar Ekonomik İşbirliğinin Teşkilatı (E.C.O) çerçevesinde tercihli ticaret sisteminin hızla oluşturulmasının iki ülke arasındaki mevcut karşılıklı ilişkilerinin daha da gelişmesine büyük oranda yardımcı olarak bir diğer faktör olduğunu teyid etmişlerdir.

5- Taraflar TÜPRAŞ ile NIOC oranında 29 Ekim 1987 tarihinde, 1988 yılı için ham petrol satımını ve petrol ürünleri alımını örneğin anlaşmanın imzalanmasından duydukları memnuniyeti kaydetmişlerdir. Taraflar alınan mukavelenin başarılı bir şekilde uygulanmasının karşılıklı petrol-dışı ürün ticaretinin gelişmesi ile yakından ilgili olduğu konusundaki yaklaşımlarını beyat etmişler ve bundan dolayı, karşılıklı yarar esasına göre artan dengeli ticareti desteklemek ve geliştirmek için tüm iyi niyetlerini belirtmişlerdir.

6- Taraflar iki ülke arasındaki sınır ticaretini gözden geçirmişler ve bu ticaretin hacminin daha da genişletilmesi amacıyla yürütülen çalışmalardan duydukları memnuniyeti belirtmişlerdir.

7- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile İran İslam Cumhuriyeti Merkez Bankası arasında yürürlükte bulunan Bankacılık ve ödemeler düzenlenmesinin uygulanmasını gözden geçiren taraflar, bu düzenlemenin işleyişinden duydukları memnuniyeti belirtmişlerdir.

8- Taraflar Türkiye veya İran'da düzenlenen uluslararası ticaret fuarlarına birbirlerinin aktif katılımının önemini vurgulamışlardır.

9- Taraflar, İran ticaret ofisinin Ankara'da faaliyete geçmesinden duydukları memnuniyeti kaydetmişler ve ticari mubadelerle ilgili olarak ortaya çıkan sorunların çözümü için bu ofisin daha aktif rol üstlenmesini memnuniyetle

karşılıyarak, bu ofisin faaliyetlerinin iki ülke arasındaki ticaretin düzgün bir şekilde gelişmesine etkin katkıda bulunması amacıyla, daha fazla hizmet verebilmesi tahminen kolaylaştırılmasına olan isteklerini belirtmişlerdir.

DİĞER KONULAR:

1- Taraflar Iğdır sınır bölgesinde baraj projesinin ele alınması halinde o zaman Türkiye'nin İran tarafı ile istişarede bulunması hususunda anlaşmışlar.

2- Türkiye ve İran İslam Cumhuriyeti arasındaki Ekonomik İlişkiler ve ticaret hacminin büyüklüğünü dikkate alan taraflar ilgili Bakanlıklar arasında bir izleme mekanizması kurmak hususunda anlaşmışlardır. Bu amaçla, taraflar Türkiye HDTM ve İran Ağır Sanayi Bakanlığından en az Genel Müdür seviyesinde, iki K.E.K. toplantısı arasındaki bir tarihte toplanmak üzere mutabık kalmışlardır.

Bu mutabık zaptı 1988 yılı için geçerli olarak ve Karma Komisyonunun gelecek toplantısı Aralık 1988'de Ankara'da yapılacaktır.

29 Şubat 1988 tarihinde İngilizce-Türkçe ve Farsça dillerinde üç nüsha olarak Tahran'da hazırlanmış ve imzalanmıştır.

Yusuf Bozkurt ÖZAL
Türkiye Cumhuriyeti

Devlet Bakanı

Behzad NABAVİ
İran İslam Cumhuriyeti

Ağır Sanayi Bakanı

ANLAŞMA EK(3)

- 1- İki ülke arasındaki ticari ilişkilerde potansiyel sorunların azaltılması ve mevcut problemlere dosthane çözümler bulunmasını teminen taraflar İNCOTERM'de yer alan özellikle akreditif teminat mektubu teslim şekilleri (FOB-FOT-FOR.CXF) gözetim firmalarının faaliyetleri gibi ilkelerin sözleşmelerin getirilmesi esnasında açıkça bir hüküm olmadıkça takip edilmesi hususunda anlaşmışlardır.
- 2- Ticarete konu olan malların gözetimi açıkça aksine bir hüküm olmadıkça alıcılarından belirtilen bir firma tarafından yapılacak ve iki tarafın ilgili makamlarınca gözetim şirketleri listeleri teati edilecektir. Aynı gözetim şirketinin bütün sözleşmeler için belirlenmeyeceği ve alıcının yukarıda anılan listedeki şirketleri dönüşümlü olarak belirlemek konusunda gereğini yapması hususu kararlaştırılmıştır.
- 3- İki ülke arasındaki ticari ilişkilerde avans ödeme garantileri ve kati teminat ile ilgili olarak, taraflar bu garantilerin ödemesinin Merkez Bankası arasındaki mevcut Bankacılık ve ödeme düzenlenmesi çerçevesinde açılmış bulunan özel hesaptan gerçekleştirilmesinde mutabık kalmıştır. Taraflar, alınan düzenlemeye uygun bir ilave yapılmasının gerekli olduğunu ve bu meyanda, iki ülke Merkez Bankalarının derhal mektup teatisinde bulunmalarını kararlaştırmışlardır.

ANLAŞMA EK (2)

(*) İRAN'IN TÜRKİYE'YE İHRAÇ EDEBİLECEĞİ PETROL DIŞI
MALLAR LİSTESİ (1988)

	<u>Milyon ABD \$</u>
1- Tarım Ürünleri:	15
(Şam fıstığı, Kuru üzüm, kuru kayısı, kimyon tohumu, domates salçası)	
2- Hafif ve Ağır Sanayi Ürünleri	10
(Kamyon, Minibüs, Buji, Bilyalı rulmanlar Alüminyum Ürünleri (yassı-profil) Tekstil	
3- Mineraller ve Konsentreleri	10
(Çinko, konsantresi, kömür, kok kömürü, tuz)	
4- İnşaat Malzemeleri	20
(Çimento, Fayans, Tuğla, Kum ve çakıl plaster)	5
5- Çeşitli:	
(*) iki ülke arasındaki ticaret yukarıda belirtilen mallar ve rakamlarla sınırlı değildir.	

ANLAŞMA EK (1)

(*) TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRAÇ EDEBİLECEĞİ MALLAR LİSTESİ

Milyon ABD Doları

1- Kimyasal, plastik ve petrokimyasal ürünler:	100
2- Makina, Teçhizat ve yedek parçalar:	32
3- Temel Mallar	160
(Gübreler, Buğday, Buğday unu, Arpa, Yeşil Mercimek, şeker 300.000 M/T, 300.000 M/T, 120.000 M/T, 100.000 M/T, 30.000M/T 40.000 M/T.	

4- Tekstil için maddeler:	90
5- Gazyağı	65
6- Çeşitli	53
7- Metaller	300 (96)

(*) iki ülke arasındaki ticaret, yukarıda belirtilen mallar ve rakamlarla sınırlı değildir.

3. İran'a İthalat Koşulları ve Potansiyeli

İran'ın ithalat-ihracat rejiminde 1988 yılında önemli değişiklikler yapıldı

Tahran (A.A)

9.5.1988

İran'ın bu yılki ithalat ve ihracat rejiminde yapılan değişiklikler İran pasaportlarının yurt dışından ülkeye dönüşlerinde her türlü ev eşyasını getirmeleri serbest bırakıldı. Kararın, Türkiye'nin bu ülkeye ticaret hacmini artırıcı etki yaratması bekleniyor. Dış Ticaret Bakan yardımcısı Mucteba Hüsrevtaş, Tahran'da düzenlediği basın toplantısında ihracat ithalat mevzuatında bu yıl yapılan düzenlemelerde görülen önemli noktalardan biri yolcuların ülkeye ev eşyası getirmelerinin serbest bırakmasıdır" dedi. Bakan yardımcısı sözlerini şöyle sürdürdü. "Bugünden itibaren İran'lılar, ülkeye girişlerinde 50.000 Riyal'lık (715 \$) tavanına kadar aralarında televizyon, buzdolabı, elektrikli süpürge, çamaşır makinası ve buz makinasında bulundu ev eşyalarını serbestçe ülkeye sokabilecekler." "Hediyelik Ticareti".

Hüsrevtaş her İran'lının yılda bir kez posta ile yurtdışından 20 bin riyal (285 \$) değerinde hediye alabileceklerini, yurt dışınada posta ile 5 bin riyallık (72 \$) kuru sebze meyve ve elbiseyi, 15 bin riyal'e (214 \$) kadar el sanatları ürünlerini ve yine 15 bin riyale kadar film video kaset ve kitabı da hediye olarak gönderebileceklerini

belirtti. İran'ın ev eşyası ve hediyelik ithalatına getirdiği kolaylık en fazla Türkiye'yi etkiliyecek. İran'lılar bu tür ihtiyaçlarının en önemli bölümünü Türkiye'den sağlıyorlar. Özellikle Sınır Ticareti ve Türkiye'ye gelen iranlı turistler aracılığıyla bu ülkeye ev eşyası ihracatında son kararın ardında artış bekleniyor.

Hüsrevtaç bu yılda geçen yıl olduğu gibi ithalatı serbest olan mallardan yedek parçaları, boya, hammadde ambalaj malzemesi, tıp laboratuvar ve sağlık kuruluşları için geçerli teçhizat ve malzeme, bebekler için süt ve yiyecekler üniversiteler için kitap yayınlar ve laboratuvar malzemesi kesme aletleri ithalatının ilgili bakanlığın izniyle yapılabileceğini bildirdi. Bakan yardımcısı bunların dışındaki malların ithalatı için ithalat-ihracat yasası yürütme komitesinin onayı gerekeceğini bildirdi.

İthalat tamamen devlet kontrolünde olan İran'da ilk ithalat-ihracat rejimi iran mevlisinin 1983 kasım'ında aldığı karardan sonra 1985 yılında Haziranda her yıl için yeniden belirlenen ithalat ve ihracat rejimi düzenlemeleriyle İran hükümeti, bütçede denklik sağlamayı ara yatırım ve temel tüketim malları dışında ithalatın kısılmasını amaçlıyor.

İran ithal rejimi daha önceki bölümlerde ve yanı sıra 1988 İran-Türk anlaşmasında açıklanmıştır (97).

(97) Dış Ticaret Bülteni, İstanbul, 1988, s. 44.

a. İran'ın Dış Ülkelerden Talep Ettiği Mallar

1987 senesi bazıları miktarı ile belli ve aşağıda gösterilmiştir. Ancak bunların hepsini ad aparmak mümkün değildir. (Ek olarak son bölümde ithalatın mal gruplarına göre görmek mümkündür).

Şeker	800.000 Ton	Yumurta	-
Peynir	118.000 Ton	Ham Yağ	500.000 Ton
Buğday	2.500.000 Ton	Kimyevi Plastik Mal.	
Arpa	540.000 Ton	Çeşitli Makina Mal.	
Gübre	1.000.000 Ton	Kağıt ve ağaç çeşitleri	
Pirinç	500.000 Ton	Elektronik ve Elekt. Mal.	
Sanayi Yemi	340.000 Ton	Tekstil	
Mısır	832.000 Ton	Tarım sektörü ile ilgili pek	
Dondurulmuş Et ve		çok malzeme örneğin	
Çeşitleri	300.000 Ton	Traktör, pulluk su pompası vb	
Tereyağı	12.000 Ton	değişik kollarda çok mamul ve	
	(98)	Ağır Sanayi (99)	

Miktarları belli mamuller 1987 senesi ithal olmasına rağmen tüm bu maddeler'e karşı daha fazla talep vardır.

- İran'daki Tedarik ve Dağıtım Kuruluşları ise;

1. Devlet dağıtım ve tedarik merkezleri kitabın sonunda ek olarak verilmiştir.

2. Anayasası gereğince kamu kuruluşları özellikle ithalatın bu doğrultuda örgütlenmesi gerçekleştirilerek ekte isim ve adresleri gösterilen, Ticaret Bakanlığına bağlı alım ve Da-

(98) TC Tahran Büyükelçiliği Eko. ve Tic.Müş., s. 11.12.

(99) İst. OTİM odasından alınmıştır. İstatistiki Bil.

ğıtım merkezleri, devlet şirketleri, millileştirilmiş şirketler, kooperatif ve sendikalarca yapılmaya başlamıştır. Ve uygulamayada bu yönde devam edilir.

Ülkenin genel olarak ithalatını denetim altında tutan ve programlayan İran Ticaret Bakanlığına bağlı listesi ekli olan alım ve dağıtım merkezlerinin sorumluluklarına bırakan ithal maddelerinde, anılan merkezler tam bir fiyat kontrol merci olmaktan başka bazı temel mallarında doğrudan ithalatını yapmaktadırlar.

b. İthalat İle İlgili Yönetmenlikler:

Bu konu ile ilgili 2 nolu ithalat koşulları başlığı adı altında ve ithalat rejiminde ayrıca her yıl mevlisin Bakanlar Toplantısı tarafından yapılan yönetmelikler artı ülkeler arası ithalat ihracat anlaşmaları söz konusu olduğundan İran-Türkiye 1988 yazılı ve imzalanmış bulunan kısmı okuyun. Bunların dışında yapılması, düzenlenmesi, onaylanmalı vize formalar haberleşme vb. konuları içermektedir. Ve yanı sıra bu konular Türk işletmelerine kolaylıklar diğer bölümde yazılmıştır.

c. İran'daki Devlet Tedarik ve Dağıtım Kuruluşları.

Ek olarak tezin sonunda mevcuttur.

4. İran'a İhracat İçin Türk İşletmecilerine Kolaylıklar.

- 1- Vize
- 2- İran'a giriş
- 3- Türkiye Elçiliğinin Adresi
- 4- İran'a yapılacak ihracatta düzenlenecek tek tip belge.
- 5- İhraç edilen ürün.
- 6- Acenta açma.
- 7- Dış Ticaret, Kambiyo ve Gümrük rejimi.

1- Vize: Vize alabilmek için başvuru formunun doldurulması gerekmektedir. Ayrıca fotoğraf, aşı kağıdı istenir. Vize bir yıl için geçerlidir. Her ziyaret 3 ayı aşmaz.

2- İran'a Giriş: Giriş kartı doldurulmaktadır. Girişte döviz deklarasi zorunludur, deklare formu doldurulur; aslı yolcuya, 2 sureti ise gümrük idaresinde kalmaktadır. Bu formun saklanması özen gösterilmelidir. Çıkışta gümrüğe ibraz edilmesi zorunluluğu vardır. Girişte getirilen dövizin bankada bozduğunu teşvik eden makbuzların saklanması gerekmektedir. Ülkeye girişte yasak yayınlar, içki bulundurma ve alkollü olmak yasaktır (100).

3- Türkiye Elçiliğinin Adresi (Fiili)

Ferdosi Ave No: 314 Tahran Tel: 315299-318997

4- İran'a Yapılacak İhracatta Düzenlenecek Tek Tip Belge

A, İhracatçı Firmanın : Unvan ve Adresi.

Bağlı Bulunduğu Oda.

- Sermayesi,
- Faaliyet Sahası,
- Üretim Kapasitesi
- Şirketin Şekli,

B. İhraç edilen ürünün (mamulse, vs.)

- Cinsi,
- Miktarı,
- Değer tutarı
- Kalite veya standardı,
- İran'a daha önce ihracat yapıp yapılmadığı,

Yukarıdaki bilgilerin oda'ya kayıtlarına uygun olduğu tasdik olunur. Belgede de belirtilen bilgilerin doğruluğunu ve İran'a ihraç edilecek malın zamanında istenilen kalite ve Ambalaja uygun, eksiksiz ve tam olarak teslim edileceğini beyan ederim. İhracatçı imzası (101).

6- Acenta Açma: İhracatçılar İran'da yerleşik şahısları mümessil tayin edebilir ve işlerini takip ettirebilirler. Ancak alıcı ve devlet kuruluşları doğrudan temasa özen göstermektedirler.

İran'da büro açmak mümkündür. Firma İran Devlet Planlama Teşkilatına kayıt yaptırmayı ve Maliye Bakanlığının müsaade olması gerekmektedir. Müracat ekinde büronun adresi telefon ve telex gibi bilgiler takdim edilir. Büronun açılması onaylandığı takdirde Resmi Gazete'de yayınlar. İran'dan sermaye çıkartılarak yurtdışında ortaklık ya da ticaret faaliyetinde bulunmak mümkün değildir. Ancak ülke

dışında sermayesi olan bir İran'lı ticari faaliyette bulunabilir (102).

7- Dış Ticaret Kambiyo ve Gümrük Rejimi: Hükümet ihracatçılara ihraç mallarının cinslerine ve ihraç edildikleri ülkelere göre değişik oranlarda prim ödeyerek ihracat döviz kurumu ayarlamaktadır. İhracatçılar, ithalatta kullanılmak üzere bakiye kendilerine bırakılan dövizleri diğer ihracatçı ve ithalatçı firmalara devredebilmektedir.

İran'dan ihraç edilecek mallar ve fiyatları devlet tarafından tespit edilmekte, ihraç ürünlerinin cinsine göre ihraç bedeli dövizin tamamı veya belirli bir kısmının İran'a getirilmesi zorunlu bulunmaktadır. İhracat bedeli dövizlerin 6 ay içerisinde İran'a getirilmesi zorunludur. Getirilmesi halinde haklı nedenler var ise aracı ticari banka ve de Merkez Bankası anılan dövizlerin getirilmesi için ikişer aylık ek süreler verilir. Devlet ihracatının döviz getirmesini sağlamak amacıyla ihracat aşamasında ihracat bedeli kadar değişik teminatlar almaktadır.

İran'da lüks tüketim mallarının ithalatı önlenmeye ve tasarruf alışkanlığının artırılmasına çalışılmaktadır.

İran'da ithalat doğrudan devlet kuruluşları, kooperatif şirketleri ve millileştirilmiş müesseselerce yapılmaktadır. İran petrol ihracatında güçlük çekilmesi halinde giderek petrol ile ödeme metodu üzerinden anlaşmalara yönelmesi

mümkündür. İran'da ithalatçı belgelerine sahip firmalar ithal için ilgili Bakanlık ve Tedarik ve Dağıtım Merkezinden izin almaktadır. İhracatçıdan alınan performans ile ilgili mercilere onaylatılır. Ve o malın izini alınır. İzin müddeti kesin değildir. Kısa zamanda ithalatın yapılmasında fayda vardır (103)

5. Türkiyenin İhracatıyla İlgili "Durum Ekonomik"
1987-1988 Aylık Yayınlarından Başlıklar.

- Türkiye'de bugün kredi ile ihracatı değil, devletin sübvansiyonları finanse edilir.

- Türkiye teşvik sisteminin başlattığında, batılı ülkelerde giderek artan bir korumacılık başlamıştır. Bunu gözönüne aldığımızda Türkiye'deki siyasi otoritenin ihracat konusunda belli başarıyla elde edilir edilmez teşvik sisteminin ve döviz sistemini hemen değiştirmelidir.

- Bu yıl bankaların eline 6,5 milyar \$ geçmiş, 9.5 milyar \$'lik ithalat transferi yapmaya kalkınca özel sektör bankasında döviz kalmamıştır.

- Türkiye dış ticaretine dayalı sanayileşme değilde atıl kapasitelerin kullanılması gerçekleşti.

- Türkiye'de bugüne kadar reel olarak imalat sanayisinde yatırımlar geriledi, büyük ve yan sanayiciler doğmadı.

- Cari işlemlerde denge sağlandığı noktada bugüne dek ihracatın artırma baskısının azalacağı görüldü.

- Sanayi'de Makro analizlerin yanı sıra özellikle sektörel ve firma bazında analizlerin yapılması, hangi firmanın nedede ne gibi satışla rekabet edeceği meydana çıkarmak gerekiyor (104).

- Tekstil ihracatçısı Türkiye'de pamuk mu? ithal edecek ülke ihracatının 1/3'ünü tekstil, 1/4'ünü sanayi oluşturuyor.

- İş gücü verimliliği bütün kollarda yükseltilmelidir

- Dış borç mu? İhracat mı?, Dış borç yerine dış ticaret, dış borçlar, iç borçlanma finansal tasarrufların kamu sektörüne yönelmesine yol açar. Dış Ticaret ise tüketiciyi refah'a kavuşturur (yatırım , üretime teşvik eder).

- Osmanlıdan Dış borçlara ilişkin bir atasözü "Ayağını Yorganına Göre Uzat".

- İç talepteki canlanmalar ortalama ihracat fiyatlarının gerilenmesine yol açar.

- Dünya ödemeler dengesinin açık vermesi "Bir ülkenin ihracat-ithalatı, diğer ülkenin ithalatı-ihracatı " demektir

- İhracatta vergi iadesi ve hayali ihracaat davaları.

- Dış ticaretin finansmanın da 3 teknik vardır.

(104) Durum: Dış Ticaret "Yurt İçinde Yurt Dışında" Türkiye Dış Ticaret Derneği, Türkiye İş Bankası, 1987 Mayıs, Temmuz, Eylül.

- Leasing : Menkul ve gayrimenkuller belirli bir süre için kiraya verilir.

- Factoring: Kredili satış yapan firmalar.

- Fortaiting: Alacağın 3.cü kişiye devri.

- Eğer Türkiye uzun dönemde uzak doğu pazarlarından pay almak istiyorsa, açacağı resmi veya özel ihracat büroları vasıtasıyla bu bölgedeki pazar olanaklarını araştırması gerekiyor. Bu da Türk Bankalarının açacağı şube temsilcileri ile ekonomisinin yakından incelenmesi demektir.(105).

(105) Durum, Dış Ticaret Derneği, Türkiye İş Bankasıy.a.gm.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İran dünya devletleri arasında güçlü ekonomik kaynaklara sahip imtiyazlı bir ülkedir. Zenginliğinin önemli kısmını petrol teşkil eder.

Ancak dışarıya bol petrol dağıtan İran 1.648.000,km² alana dağıtılmış 55.000.000 insanı besliye bilmek için dış ilişkilerine önemli ölçüde değer vermek ithalat ve ihracatını dengelemek zorundadır. Kaldı ki bu ihtiyaç, savaş sonrası zaruret hale gelmiştir.

İran'ın ihracat kapasitesi büyüklükleri % 1.1'lik ihracat oranı ile dünya ihracatındaki sıralamanın 24.cü basamağında yer alar.

Yılda 11 milyar dolarlık ihracat kapasitesi olan İran ekonomisinin 12.7 milyar dolarlık ithalat hacmi vardır. Bu ithalat içerisinde Türkiye'nin payı 440 milyon dolar ve ihracattaki payı 948 milyondur.

Bu konuda Türkiye'nin en büyük rakipleri F.Almanya, Japonya ve İtalya'dır.

Aralarındaki kültürel, dini yaklaşıma nedeniyle Türkiye

komşusu olan İran'la ekonomik ilişkilerini artırıp kendine düşen ihracat şansına sahiptir. Ancak iki ülke arasında zaman zaman ortaya çıkan ihtilaflar, ilişkilerin gelişmesinde bazı sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlara köklü çözümler getirmek mümkündür. Su sorunları ve anlara çözüm getirecek önerileri aşağıda özetliyeceğimiz iki ana grupta toplayabiliriz.

İran Tarafından Kaynaklanan Sorunlar

- 1- İranlı ithalatçılarca akreditiflerin geç ve FOT/FOB olarak açılması,
- 2- Akreditif şartlarının tümünün, ihracatçılarımızca yerine getirilmiş olmasına rağmen teminat mektuplarının çözümünün geciktirilmesi ve hatta bazan irad kaydedilmesi,
- 3- Bazı ihracatçı firmalarımızın İran'a yapacakları karşılığında belirli miktarda İran'dan mal ithal etmeye zorlanmaları,
- 4- İhracatçılarımızda anlaşma şartlarına uygun olarak düzenletilen gözetme şirketi raporuna rağmen mal İran'a yollandığında İran'lı ithalatçı firma tarafından yeniden İran'da gözetme raporunu düzenlettirir.
- 5- İran gümrüklerinde, malların tahliyesinde görülen gecikme ve boşaltma sırasında gerekli özenin gösterilmemesi,

- 6- İran'ın ülkemizden dünya fiyatları altında mal talep etmesi.

Türk Tarafından Kaynaklanan sorunlar

1- Zamanında Teslim Edememe: Gerek devlet gerekse özel sektör kuruluşları zaman zaman İran'la yapmış oldukları anlaşma şartlarına uyamamaktadırlar. Bu durum bazı hallerde anlaşma iptaline yol açmaktadır. Ülke üretim yetersizliği özellikle gıda sektöründe, demirçelik, vb. dış talebe cevap verememesi İran ve diğer ülkeler dahil pazar payını azaltmaktadır.

Öte yandan gıda ürünleri, ithalatında meydana gelen aksamaların halkta yarattığı tepki, yöneticileri Türkiye'ye karşı giderek daha titiz ve dikkatli davranmaya zorlamaktadır.

2- Güvensizlik: İran'a ihracat yapan Türk ihracatçıların uzun vadeli ticari ilişki kurmak yerine, kısa vadeli çıkar peşinde koştuğu, İran'lı alıcılar arasında yaygın kanaattir.

3- Farklı Satma: Gösterilen ve onaylanan örneklerle, fiilen gönderilen mallar arasındaki uyumsuzluk, ilgisizlik bir başka şikayet konusudur.

4- Seviye: İran'lı alıcı Türkiye'nin üretim gücü hakkında somut bilgiye sahiptir. Ve bu nedenle güçlü arz kaynaklarıyla örneği, Almanya, Japonya ile kıyaslamamaktadır. Aksine Türkiye zaman içinde güvenilir, güçlü bir ticaret ortağı olması arzulanır.

5- Ambalaj: Türkiye'de ambalaj konusunda gereken titizliğin gösterilmemesi. Örneğin "İran'ın Türkiye'den aldığı peynirin bir kısmı sarardı (keçi sütü) , Ambalajı buzhanede paslandı. Bütün örneklerde koli basılı bulundu. Bir kısmı dinlendirilmediği için yolda gelirken yoğurda döndü".

6- Standart ve Spelifikasyon: Yukarı örnekte görüldüğü gibi standartlara göre mal göndermemeli. Ve ürün spesifikasyonlara uyumda karşılaşılan akmalardır. Mevcut üretim tarzıyla Türkiye'nin standart ve spesifikasyonlar tutturması mümkün görülmemektedir. Yukarıdaki örnekte çünkü peynir çok sayıda küçük mandurada yapıldığından, bazen az tuzlu ve çok tuzlu, bazen az yağlı ve çok yağlı olabilmektedir. Türkiye'de peynir tenekede oluşmaktadır.

7- Fiyat: Benzer malları ihraç etmek isteyen firmalar İran pazarında birbirleriyle fiyat kırıcı rekabet yapmaları, böylece öte yandan Türkiye ihraç fiyatlarının rakip ülke fiyatlarından yüksek olduğu İran'lı yetkililer tarafından ileri sürülmektedir. Oysa İran doğal olarak ithalatın maliyetini minimumda tutmak istemektedir. Fiyat yüzünden bazı türk ihracatçıları bağlantı amacıyla, teklif ettikleri teahütlerini yerine getiremiyorlar ve gecikme oluyor.

8- Tecrübe: İhracat konusunda yeterli tecrübeye kavuşmamış bazı küçük firmaların İran piyasası hakkında önceden gerekli etüd ve incelemeyi yapmadan bu pazara girmek istemelerinin çeşitli sorunlara yol açması.

9- Tanıtım: Türk ihracatçıları bazı firmalar dışında yeterli tanıtma faaliyetlerini yapamamaları.

10- Değerlendirme: İran'lı alıcı zamanında teslim, anlaşma şartlarına uygun miktarda mal verebilirlik, nakliye-de aksatmama açılarından değerlendirildiğinde, Türkiye ihracatçısı hakkında bütün ticaret ortakları arasında genel güvenirlilik ölçüsüne göre olumlu

ÖNERİLER

I. Grup Öneriler

1- İran-Irak savaşında füzelerin etkisi altında zarara uğrayan kuruluşların gerekirse kalkınma planını etüdü ve incelemek ihalesine başvuruda bulunmak, ister firma olarak, ister uzman işgücü.

2- Değişik sektörlerde İran'ın üretim, tüketim kapasitelerinin incelenmesi, arz talep anketi hazırlanması,

3- İhracatta görünen sorunların çözümü için ihraç edilecek mallar zamanında teslim edilmesi, güvensizliği

kaldırılmalı, ambalajların bütün özellikleri uygun olmalı, standart ve spesifikasyonu dünya standartlarına göre seçilmeli, tecrübeli ihracatçılar yetiştirilmeli (İhracat Eğitimi

4- Üretim imkanlarına yönelinen diğer pazarlarda dikkate alınarak genişletilmelidir. Atıl kapasiteli üretim güçlerini onarım, bakım, ekonomik, teknoloji arızaları giderip verimli kapasitelere dönüştürmek, bütün alanlarda organize ve otorite çok düzgün olmalı.

5- İran pazarı kalıcı olduğu için ihracatçılar uzun vadeli yaklaşım gösterip, kısa vadeli çıkarlar gözetmemeli.

6- Türk üreticisi, sanayicisi ve ihracatçısı araştırma bulgularını gerek ithal edilen sektörel girde ve nihali ürünler, gerekse ihtiyaç duyulan yardımcı malzeme, yedek parça makina ve teçhizatı göz önüne alıp değerlendirmeli.

7- Tanıtım konusunun canlı tutulması, Türkiye'nin üretim ve ihtiyaç potansiyelinin her alanda İran'daki çeşitli kesim ve yetkililere tanıtımı sürekli yapılmalıdır. Dış piyasada Türk ürünlerinin tanıtım sürekli bir hizmet alanı olarak sürdürülmeli ve her fırsatta yararlanma yolu aranmalı, ihracatçı daimi Türk ürünleri günü gibi tanıtım hizmetlerinin etkili bir düzeyde yürütülmesi.

8- İhracatçılar ulaşım ve haberleşme tekniğine dikkat etmelidirler.

9- Türkiye ile İran arasında her yıl imzalanan protokollerde ortak ticaret ve iktisadi işbirliği imkanları tespit edilmelidir.

Bu tip protokollerde, çeşitli alanlarda teknolojik yardımlaşma, tesis kurulması, bakımı, makina teçhizat üretimi, mühendislik, müşavirlik, taahhüt işleri, bankacılık nakliye işbirliği, yardımlaşma, ülkeler arasındaki mevcut altyapı ve telekomünikasyon şebekelerinin geliştirilmesi başta petrol boru hattı olmak üzere çeşitli ortak yatırımlarının gerçekleştirilmesi gibi çok geniş işbirliği alanı yer almaktadır. İki ülke arasındaki iktisadi işbirliğinin gelişmesi muhakkak ki mevcut ticaret hacmini önemli ölçüde artıracak ve daha sağlam temellere oturmasına imkan sağlayacaktır.

Her iki ülkede Merkez Bankası, şeker şirketi gibi aynı fonksiyonlara sahip kamu kurumu ve kamu kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi ülkeler arası ekonomik işbirliğinin büyümesine katkıda bulunacaktır. Türkiye büyük deneyime sahip oldukları cam, tekstil, şeker, çimento demirçelik gibi sanayileri ile müteahhitlik hizmetlerinde İran'daki ilgi kuruluşlara teknik bilgi, müşavirlik, bakım vb. hizmetleri götürmenin yollarını aramalıdır.

II. Grup Öneriler

Daha ziyade devlet tarafından ihracatçıya getirilmesi veya uygulanması önemlidir.

- 1- Bürokrasi ve formalitelerin azaltılması,
- 2- İhracat vergi iadesi ve kaynak kullanımı primlerinin ödenmesindeki zorlukların giderilmesi,
- 3- Katma değer vergisinde iade gecikmelerine çözüm,
- 4- Petrol fiyatlarındaki düşüşün rekabet ortamına etkisi,
- 5- Teşvik sistemi ve yeni bir kalıp,
- 6- Gerçekçi kur politikasının titizlikle sürdürülmesi,
- 7- Yatırım projesinin finansal yönden desteklenmesi,
- 8- Kiralama sisteminin çalışma düzeni, kuvvetlenmelidir.
- 9- Yatırım malı ihracatına ait teşvik mekanizmasının çalıştırılması,
- 10- Üretim fazlası olan mallarda ve ihracata yönelmede ikili ticaret anlaşmalarından yararlanılması,
- 11- İhracat sigortasının uygulanmaya alınması,
- 12- Tanıtım konusunun canlı tutulması,
- 13- Navlun desteklenmesi etkili halde tutulmalı

İhracatçılara bütün alanlarda başarılar.

İran'ın 3 aylık ekonomik göstergeleri

Üretim	1985				1986				1987			
	2 qtr	3qtr	4 qtr		1 qtr	2 qtr	3 qtr	4 qtr	1 qtr	2 qtr	3 qtr	4 qtr
Hav petrol '000bbls/gün.	2.824	2,566	2,301		1,934	2,100	1,803	1,651	1,577	2,435	2,403	2,252
Fiyatlar												
Ülkücü fiyat. 1980=100	212	201	208		219	230	...	...	...	...	...	...
Endüsten seneye değışim %	4,3	2.1	4.5		5.2	8.7	...	...	...	...	...	...
Genel 1960 = 100	186	176	181		196	209	...	...	...	...	...	...
Mevsimlik bn rials	3,755	...	...		...	...	...	...	...	...	...	...
Yıllık değışim %	22.3	...	...		...	...	...	...	...	...	...	...
İhracat FOB Petrol bn rial	300.7	318.9	332.3		165.2	...	...	...	...	...	...	...
" " diğerleri "	6.1	6.2	3.3		4.1	...	...	...	...	...	...	...
İthalat FOB bn rial	211.2	234.9	242.4		208.8	189.1	157.4	160.6	157.0	144.0	...	...
Merkez bankası												
Altın mn \$	2,061	...	...		...	...	...	...	...	...	...	...
Doviz " "	6,450	...	...		...	...	...	...	...	...	...	...
Döviz kuru												
Piyasa değeri rials/\$	92.46	87.19	84.23		81.15	78.80	76.24	75.64	71.79	72.20	72.18	69.87
Dış borç yıl sonu itib.	1975	1976	1977		1978	1979	...	...	...	...	...	...
Dış borç mn \$.	3,815	4,298	6,170		7,367	7,500	...	...	...	...	...	...
Borç yüzdesi	4.1	3.3	3.2		...	...	...	...	...	...	...	...

NOT: EIU ülke profilinden alınmıştır.

İran'ın 3 aylık ekonomik göstergeleri

Üretim	1985				1986				1987			
	2 qtr	3qtr	4 qtr		1 qtr	2 qtr	3 qtr	4 qtr	1 qtr	2 qtr	3 qtr	4 qtr
Ham petrol '000bbls/gün.	2.824	2,568	2,301		1,934	2,100	1,803	1,651	1,977	2,435	2,403	2,25
Fiyatlar												
Rükücü fiyat. 1960=100	212	201	208		219	230	...	...	...	...	...	..
Seneden seneye değişim %	4,3	2.1	4.5		5.2	8.7	...	...	...	...	...	..
Genel 1960 = 100	186	176	181		196	209	...	...	...	...	...	..
Mevsimlik oran rials	3,755	...	...		...	...	...	...	...	...	...	..
Yıllık değişim %	22.3	...	...		...	...	...	...	...	...	...	..
İhracat FOB Petrol bn rial	300.7	318.9	332.3		165.2	...	...	...	...	...	...	..
" " ağırları "	6.1	6.2	3.3		4.1	...	...	...	...	...	...	..
İthalat FOB bn rial	211.2	234.9	242.4		208.8	189.1	157.4	160.8	157.0	144.0	...	..
Merkez bankası												
Altın mn \$	2,061	...	...		...	...	...	...	...	...	...	..
Döviz " "	6,450	...	...		...	...	...	...	...	...	...	..
Döviz kuru												
Piyasa değeri rials/\$	92.46	87.19	84.23		81.15	78.80	76.24	75.64	71.79	72.20	72.18	69.8'
Dış borç yıl sonu itib.	1975	1976	1977		1978	1979	...					
Dış borç mn \$.	3,815	4,298	6,170		7,367	7,500						
Borç yüzdesi	4.1	3.3	3.2		...	...						

NOT: EIU ülke profilinden alınmıştır.

CE: A.11

DÖVİZ GİRİŞ VE ÇIKIŞLARI

(Milyon Dolar)

	1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	Değişim (%)
CARİ İŞLEMLER HESABI (net)	1.499.0	6.109.7	-4.599.4	-2.736.9	6.551.8	
Carî Gelirler	22.737.6	22.658.4	14.214.0	14.320.3	21.455.8	0.8
Ürünler	18.532.8	19.829.1	12.478.6	12.869.7	20.334.9	3.1
Petrol ihracı	(17.867.2)	(19.315.7)	(11.607.2)	(12.455.5)	(20.049.8)	7.3
Rusya'ya tabii gaz ihracı	(248.5)	(70.5)	(243.3)(3)	(0)	(0)	-100.0
Petrol dışı ürünler ihracat geliri	(417.1)	(442.9)	(628.1)	(414.2)	(285.1)	-34.1
Hizmetler	4.204.8	2.829.3	1.735.4	1.450.6	1.120.9	-1.6
Özel sektör	(2.783.6)	(601.0)	(635.7)	(455.5)	(329.6)	-28.4
Kamu sektörü	(355.6)	(988.6)	(95.7)	(100.2)	(179.5)	4.7
Faiz geliri	(1.085.6)	(1.239.7)	(1.004.0)	(894.9)	(611.8)	-10.9
Carî Ödemeler	-21.238.6	-16.548.7	-18.813.4	-17.057.2	-14.904.0	-9.3
Ürünler	-13.551.4	-11.545.1	-15.743.4	-15.344.2	-13.408.6	-2.5
Özel sektör (1)	(-7.511.7)	(-7.508.0)	(-10.818.3)	(-8.971.7)	(-5.584.4)	-17.1
Kamu sektörü	(-6.039.7)	(-4.037.1)	(-4.925.1)	(-6.372.5)	(-7.824.2)	29.4
Hizmetler	-7.687.2	-5.003.6	-3.070.0	-1.713.0	-1.495.4	-44.2
Özel sektör (2)	(-4.846.0)	(-3.487.9)	(-1.871.8)	(-802.6)	(-507.8)	-57.1
Kamu sektörü	(-2.279.7)	(-718.2)	(-800.7)	(-635.7)	(-760.9)	-20.6
Ödenen faiz	(-561.5)	(-797.5)	(-397.5)	(-274.7)	(-236.7)	-30.9

EK: A.7

YILLAR ITIBARI İLE HÜKÜMETİN BÜTÇESİ

(ÖZEL GELİR VE GİDERLER HARICI)

(milyar riyal)

	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86
TOPLAM GELİRLER	1325.9	1651.6	2375.9	2767.5	3555.9	3474.2
Gas ve petrol	888.8	937.9	1563.5	1779.4	1800	1867
Vergi	340.4	554.1	613.9	789.6	873.1	1063.6
Diğer	96.7	159.6	198.5	198.5	682.8	543.6
TOPLAM GİDERLER	2298.4	2707.1	3273.9	3728	3870.6	3868.7
Kalkınma	568.1	674.7	943.5	1163.5	1186.3	1106.7
Carî harcamalar	1727.8	2032.4	2293.9	2549.3	2684.2	2762.0
Diğer	2.5	-	36.5	15.2	-	-
BÜTÇE AÇIĞI	972.5	1055.5	898	960.5	514.7	394.5
İç borçlanmalar	688.6	779.1	567.2	695.3	364.7	298
Carî ödeme, geri verme ve diğer hesap kullanımları	263.2	169.8	195.1	248.7	150.0	96.5
Diğer	20.7	106.6	135.7	16.5	-	-

Kaynak: Merkez Bankası Raporu (1982-83) ve Merkez Bankası Ekonomik Araştırmalar Bölümü

1984 - 85 BÜTÇESİNDE İKTİSADİ SEKTÖRLER İÇİN AYRILAN KAYNAKLAR
(Milyon Riyal)

	Cari	Kalkınma harcamaları	Toplam	%
Tarım ve Tabii Kaynaklar	45,265	123,560	168,825	15
Su Kaynakları ve Elektrik	3,150	282,410	285,560	25
Sanayi ve Maden	8,930	205,730	214,720	19
Petrol ve Gaz	645	122,150	122,795	11
Yol ve Ulaştırma	41,170	198,180	239,350	21
Posta, Haberleşme, Turizm ve Ticaret	83,250	20,305	103,365	9
Toplam	182,410	952,315	1,134,825	100

Kaynak: Kaynak Gazetesi

Sermaye İşlemleri Hesabı (net)						
Sermaye geliri :	-1.683.5	-110.2	-306.6	208.5	-5.184.0	
Yabancı borç ve kredilerin hükümet tarafından kullanımı	2.273.5	1.224.5	647.8	1.090.7	309.0	68.4
Dışardan özel yabancı sermaye borç girdisi	(619.0)	(3.0)	(4.5)	(440.9)	(129.7)	-70.6
Dışardan geri gelen sermaye ve faiz	(546.6)	(171.9)	(5.3)	(31.8)	(7.5)	-76.4
Dışardaki hisse senedi ve tahvil satımları	(514.9)	(941.7)	(479.6)	(618.0)	(171.8)	28.9
Sermaye ödemeleri :	(592.9)	(107.9)	(158.4)	(0)	(0)	-100.0
Dış kredi ve borçların geri ödemesi	-3.957.0	1.334.7	-954.4	-802.2	-5.493.0	-15.9
Dışarıya giden sermaye ve faiz	(-604.1)	(-937.6)	(-932.4)	(-634.8)	(-5.397.2)	-31.9
Dışarıya yapılan yatırım ve verilen borçlar	(-2.440.3)	(-292.3)	(-20.4)	(-167.4)	(-83.4)	-50.2
Dışarıdan alınan tahvil ve hisse senedi	(-416.8)	(-98.7)	(0)	(0)	(-12.4)	0
Dışarıdan alınan tahvil ve hisse senedi	(-495.8)	(-6.1)	(-1.6)	(0)	(0)	-100.0
Tutarlılıklar, kur değişimi ayarlamaları ve kaydedilemeyen işlemler.	-394.5	-348.5	855.0	87.3	-63.2	
Toplam	-579.0	5.651.0	-4.051.0	-2.361.1	1.304.6	
(1) Döviz gerektirmeyen ithalat haric						
(2) Döviz gerektirmeyen ithalat dahil						
(3) 1979'da satılıp ödemesi 1980'de yapılan gaz satımını kapsar						
Kaynak : Merkez Bankası Yıllık Bülteni (1982-1983)						

İRAN İMALAT SANAYİNDE SEÇİLMİŞ MALLARIN ÜRETİMİ (x)

	Birim	1977-78	1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84
Sığır eti	1000 ton	53	51	49	37	27	34	54
Koyun eti	1000 ton	127	107	100	74	60	66	84
Diğer kıymatlı etler	1000 ton	19	18	19	14	6	6	4
Sosis ve salam	ton	9.792	7.010	5.656	6.299	7.396	10.015	11.642
Pastörize süt	1000 litre	164.350	183.513	192.688	193.480	194.229	205.902	235.658
Pastörize krema	1000 litre	2.167	2.828	2.844	2.629	1.902	2.090	1.264
Pastörize yoğurt	1000 litre	18.165	25.000	30.923	34.114	42.101	48.665	60.267
Pastörize yağ (2)	ton	11.146	13.758	12.945	11.320	10.974	22.129	24.614
Pastörize dondurma	ton	81561	9.968	9.909	7.425	8.645	8.270	8.146
Hayvan ve konserve balık	ton	1.409	1.955	1.056	1.018	1.525	2.463	2.042
Biriktirilmiş yağ	ton	308.016	302.919	317.151	255.164	293.572	320.337	373.969
Yağlı tohum küspesi	ton	120.965	69.058	93.474	50.079	57.360	37.582	47.022
Şeker	1000 ton	1521	474	445	443	424	476	489
Şeker tohumu	1000 ton	197	154	191	145	141	196	179
Alkolsüz bira (?)	1000 şişe ve kutu	0	0	14.545	15.781	22.773	23.220	23.235
Alkolsüz içecekler								
Büyük şişe (?)	1000 şişe	1.993.456	2.311.797	2.270.789	2.258.964	2.222.775	2.075.592	2.400.190
Puro ve sigara	Milyon adet	13.456	10.565	14.359	12.884	12.549	13.546	15.104
Tütün	ton	51.706	4.596	5.957	4.779	4.972	3.968	5.120
Pamuklu dokuma	Milyon metre	139	114	150	133	113	107	110
Yünlu dokuma	Milyon metre	13	11	12	13	14	16	17

(1) Margarin dahil

(2) Şişe ve kutuların hacmi 33 cl'dir

(x) 50'den fazla işçi çalıştıran tesisler üretimi

İRAN İMALAT SANAYİNDE SEÇİLMİŞ MALLARIN ÜRETİMİ

Ürün	Birim	1977-78	1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84
Demir çelik ürünleri	1000 ton	2.092	1.565	1.463	1.199	971	1.619	2.051
Alüminyum ve ürünleri	1000 ton	47	53	45	30	54	75	129
Çivi ve vida	Ton	21.999	14.837	16.634	18.734	28.181	24.953	22.981
Su ısıtıcısı	1000 adet	151	150	180	200	130	134	122
Traktör	Adet	10.032	7.011	13.125	7.083	12.044	14.916	16.994
Gazlı yemek ocağı	1000 adet	806	750	729	634	629	689	709
Üde ısıtıcısı	1000 adet	449	356	366	336	285	277	320
Suğutucular	1000 adet	243	226	207	157	201	239	293
Buzdolabı	1000 adet	536	372	560	480	524	541	671
Renkli, renksiz TV	1000 adet	264	277	310	246	346	401	575
Radyo	1000 adet	194	80	80	57	43	32	171
Vantilatör	1000 adet	530	420	256	199	284	329	498
111	Milyon ton	174	141	151	117	148	147	187
Otomobil ve jip	Adet	132.361	107.059	74.547	73.371	71.934	58.908	60.580
Otobüs	Adet	2.158	1.421	985	1.058	1.363	1.575	2.629
Minibüs, Stationwagon, Ambulans	Adet	7.201	4.818	3.361	2.680	3.674	4.440	8.843
Kamyon	Adet	10.819	6.898	3.856	6.246	7.119	9.178	13.285
Arkası kapalı esya minibüsü	Adet	6.678	26.714	14.610	13.632	23.205	30.696	26.201
Fotosiklet	Adet	89.908	101.884	106.905	75.270	94.669	102.100	178.384
İmalat sanayi üretim indeksi (1974 = 100)		129.1	129.7	121.5	137.5	157.1	195.2	

İRAN İMALAT SANAYİNDE SEÇİLMİŞ MALLARIN ÜRETİMİ

	Birim	1977-78	1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84
Ham bez	Milyon metre	21	19	19	20	24	25	21
Sentetik dokuma	Milyon metre	157	133	149	157	178	182	211
Sunî ve tabî elyafı	Milyon metre	197	164	194	192	206	213	217
Bataniye	1000 adet	2.948	2.586	3.356	3.823	4.244	4.185	4.618
Makine halısı	1000 m ²	5.092	5.274	8.258	11.030	15.016	17.183	27.226
Köşele	Ton	922	672	884	571	931	642	884
Ayakkabı derisi	1000 ayak	33.068	33.731	40.440	35.396	46.808	50.285	62.197
Deri	1000 adet	6.599	6.259	6.193	4.056	4.610	4.621	4.824
Deri ayakkabı	1000 çift	8.343	10.626	10.681	8.249	14.973	16.043	17.746
Diğer ayakkabı	1000 çift	11.884	8.756	8.997	6.146	9.583	10.999	14.816
Kağıt karton	Ton	74.492	72.845	66.856	49.766	50.919	72.877	102.309
Sodyum hidroksit	Ton	20.474	14.915	16.562	8.407	1.649	1.878	2.659
Kimyasal gübre	1000 ton	585	365	521	320	99	94	143
Boya	Ton	56.591	50.904	40.804	43.231	46.631	44.632	57.695
Üçütlü tozlar	Ton	118.470	110.218	98.136	102.089	107.156	122.381	189.028
Kibrit	Milyon kutu	1.339	1.440	1.583	1.673	1.655	1.736	1.784
İç lastik	1000 adet	3.328	1.541	1.734	985	1.175	1.440	2.515
Lastik	1000 adet	4.137	3.244	3.253	2.099	2.943	3.897	4.811
Lastik ayakkabı	1000 çift	8.194	7.483	4.720	4.645	5.495	5.907	5.820
Plastik ayakkabı	1000 çift	22.678	12.999	13.843	12.011	12.289	13.224	12.996
Düz cam	Ton	101.549	90.549	143.800	169.949	148.499	159.781	158.549
Sise	Milyon sise	195	148	231	198	194	295	283
Karo mozaik, Seramik döşeme	1000 m ²	12.455	11.157	12.665	12.933	15.094	17.022	18.494
Çimento	1000 ton	6.323	6.241	8.103	8.114	9.319	10.270	11.094
Plaster	1000 ton	1.406	1.493	1.835	1.893	1.880	1.971	2.270

Kaynak : Bank Markazi Yayınları

İ T H A L A T
YIL: 1987
NORMAL DÜZEN
208 İRAN
YILLIK

CTIP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA FİRİM FİYAT	GEMEL İÇİ. ?
03 03 32 KEREVİT (TATLI SU İSTAKOZU)	KG	6.304	16.741	2.622	-
07 05 42 FASÜLEYE-KARŞILARI AYIKLANMIŞ	KG	391.500	149.323	0.407	-
08 01 10 HURMA	KG	30.000	25.027	0.834	-
14 07 10 KIRMA	KG	20.025	12.992	0.649	-
25 01 33 DÜNYA TUZU	KG	175.080	1.406	0.008	-
25 23 12 PORTLAND ÇİMENTO	KG	5.196.600	121.263	0.023	-
25 23 21 YERVAZ ÇİMENTO	KG	120.000	8.042	0.067	-
27 09 10 HAM PETROL,HAFTI YAĞLAR(37 YE KADAR)	KG	6.678.795.625	945.250.234	0.142	6.67
41 01 52 YAS DERİLER (DİĞER)-KORYUN	KG	58.060	269.330	4.628	-
41 01 71 PİKLE DEĞİLER-KORYUN	KG	287.601	1.441.351	5.010	-
64 02 22 AYAKKABI-ERNEK İÇİ-VOZO TADILI DİRİ,TARANI KÖŞELE	ADET	60	751	12.517	0.01
69 02 11 KÖZALP KAROSU-TEK REHİLİ	KG	200	751	3.755	-
69 02 52 KAPOLAZ-DİĞER SİPARİŞ MADDELERİ-TEK REHİLİ	KG	255	3.161	12.396	-
69 06 09 SİPARİŞ MADDELERİ-ROSEMLİK YASSI TASLAR-DİĞER	KG	57.509	17.797	0.309	-
70 08 21 ÇAM AYVALAR-İLEHİ İSLİMİS-İÇİ REHİLİ	KG	7.009	32.173	4.596	-
76 03 22 ALEMİYUN LİVİMLAR-SAFİ PLAKLAR	KG	10	134	32.400	-
84 12 12 KİTİVA ÇİNAZLARI-100% VEV DANA AZ AGİPLİKTA	ADET	90.110	169.978	1.826	-
84 12 14 KASÇU İSYA İMALİHİT YULLANILAR KALİPLAMA MAKİNASI	KG	36	3.934	0.4278	-
85 08 71 ATEŞLEYE PUJİLERİ	ADET	2.000	3.024	1.517	-
87 02 22 ÇİMER DİĞERLİ (SİLİNDİR HACMI:2800 VE 3500 İÇERİ AZ	KG	1	14.451	14.451.080	-
87 02 22 ÇİMER DİĞERLİ (SİLİNDİR HACMI:2800 VE 3500 İÇERİ AZ	KG	9.008	14.451	1.825	-
87 02 22 ÇİMER DİĞERLİ (SİLİNDİR HACMI:2800 VE 3500 İÇERİ AZ	KG	500	5.308	10.616	-
87 02 22 ÇİMER DİĞERLİ (SİLİNDİR HACMI:2800 VE 3500 İÇERİ AZ	ADET	15	36.310	2.420.627	-
87 02 22 ÇİMER DİĞERLİ (SİLİNDİR HACMI:2800 VE 3500 İÇERİ AZ	KG	11.400	36.310	3.185	-
87 02 22 ÇİMER DİĞERLİ (SİLİNDİR HACMI:2800 VE 3500 İÇERİ AZ	KG	400	4.525	11.313	-

CİLL TOPLAMI:

ADET 947.503.552 6.69
KG 6.685.248.426 54.546 497.018 0.142 6.69

PAS 3.246.053 14.163.062.881 30.775 29.39
ADET 105.208.062 2.409.099.164 22.898 17.01
TONI 47.709 13.189.131 276.450 0.07
M 3 1.419.553 162.638.472 114.570 1.15
M 146.318.515 60.974.021 0.417 0.43
KG 45.694.745.336 13.860.725.217 0.303 27.26

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DOZEN
208 IRAN
YILLIK

GTIP	BIRIM	MIKTAR	DEGER (DOLAR)	ORTALAMA BIRIM FIAT	GENEL ICI. 8
02 01 21	KG	34.593	296.099	8.560	-
02 01 41	KG	556.977	1.077.786	1.935	0,01
02 02 10	KG	045.312	958.466	1.134	0,01
02 02 20	KG	237.775	351.936	1.400	-
04 06 40	KG	14.328	23.698	1.654	-
04 06 11	KG	30.222	98.118	3.247	-
07 01 51	KG	140.000	67.900	0,485	-
07 05 41	KG	1.700.000	507.700	0,299	-
07 05 51	KG	13.000.000	5.827.136	0,448	0,06
07 07 52	KG	506.000	163.800	0,324	-
10 01 11	KG	22.720	2.158	0,005	-
10 01 12	KG	32.800.000	3.812.620	0,116	0,04
11 01 12	KG	520.000	75.920	0,146	-
11 02 11	KG	860.000	107.560	0,125	-
11 02 12	KG	17.130.000	2.510.100	0,147	0,02
11 02 13	KG	500.000	73.000	0,146	-
12 02 20	KG	230	5.980	26.020	-
12 02 31	KG	4.839	47.749	9,870	-
15 02 10	KG	8.278.131	4.319.805	0,522	0,04
15 02 20	KG	58.275	33.713	0,579	-
15 02 29	KG	20.000	14.535	0,727	-
15 07 11	KG	2.000	1.067	0,934	-
15 07 20	KG	184.524	117.173	0,635	-
15 07 40	KG	18.500	9.528	0,515	-
15 07 52	KG	54.400	41.076	0,755	-
15 07 82	KG	5.701.001	4.163.327	0,730	0,04
15 07 97	KG	79.984	84.782	1,060	-
15 07 97	KG	40.950	35.091	0,897	-
15 07 97	KG	36.000	23.580	0,655	-
15 08 90	KG	1.773.689	925.534	0,522	0,01
15 10 10	KG	317.640	272.510	0,858	-
15 10 20	KG	4.289.602	2.438.222	0,568	0,02
15 10 31	KG	10.000	16.300	1,630	-
15 11 10	KG	100.000	155.000	1,550	-
15 11 31	KG	58.000	96.756	1,668	-
15 11 32	KG	69.000	106.312	1,563	-
15 11 40	KG	231.256	155.354	0,672	-
15 13 10	KG	9.200	8.590	0,934	-
17 06 49	KG	3.145	7.484	2,380	-
19 08 21	KG	67.200	109.872	1,625	-
21 06 12	KG	210.000	261.292	1,244	-
23 07 22	KG	3.000	1.605	0,535	-
25 03 21	KG	81.000	729	0,009	-
25 03 10	KG	1.199.816	119.982	0,100	-
25 03 20	KG	42.000	12.404	0,295	-
25 13 21	KG	384.140	120.855	0,315	-
25 19 13	KG	75.000	30.000	0,400	-

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÜZEN
208 IRAN
YILLIK

SAYFA: 2

GTIP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL İÇİ. Z
25 27 31	TALK-DİĞER	KG 400	400	1,000	-
27 07 60	NAF TALIN-MİNERAL KATRAHLARI(MAH)	KG 38.000	25.440	0,669	-
27 10 50	BAZ MINERAL MAKİNA YAĞLARI	KG 55.328	44.391	0,802	-
27 10 79	MAKİNA YAĞLARI-DİĞER	KG 193.704	155.290	0,802	-
27 13 41	PARAFİN-İHAM OLMA YAH	KG 237.400	124.813	0,526	-
28 04 23	ARGON	M 3 3.310	31.650	9,562	-
28 07 30	SOLFONTRİK ASİTLER(NİTROLANA ASİTİ)	KG 1.200	951	0,793	-
28 13 22	ÜRÜ FOSFORİK ASİTLER	KG 10.000	11.000	1,100	-
28 12 20	ÜRÜPİN ASİT	KG 2.268.400	2.044.610	0,901	0,02
28 13 10	KAKAÜT DİOKSİT	KG 30.705	16.542	0,539	-
28 17 11	SUDUYUM İİDRUKSİT-KİMYACA SAF	KG 311.640	93.114	0,299	-
28 17 12	SUDUYUM İİDRUKSİT-DİĞER	KG 1.895.900	494.488	0,261	-
28 19 21	SİROKSİYUM ÜKSİT	KG 4.000	880	0,220	-
28 19 16	SİROKSİYUM ÜKSİT (ALÜMİNA)	KG 420.680	388.020	0,922	-
28 23 10	ALÜMİNYUM ÜKSİT (ALÜMİNA)	KG 126.240	23.849	0,189	-
28 23 13	KÜBALT İİDRUKSİTLERİ (İİDRUKATLAR)	KG 160	546	3,250	-
28 24 13	ALÜMİNYUM KİLOKUR(TİSADIR)	KG 20.000	7.200	0,360	-
28 35 11	SUDUYUM SÜLFÜRLER	KG 1.705.000	629.975	0,369	0,01
28 35 18	SUDUYUM SÜLFÜRLER	KG 144.000	74.680	0,521	-
28 37 13	SUDUYUM METALÜİ SÜLFİT	KG 8.000.000	1.095.000	0,137	0,01
28 38 11	SUDUYUM SÜLFAT	KG 783.000	436.310	0,557	-
28 38 18	KİLM SÜLFAT	KG 496.000	77.445	0,156	-
28 38 29	SÜLFATLAR-DİĞER	KG 60.000	33.480	0,558	-
28 38 42	KİRM AMİONYUM SÜLFAT	KG 800.000	342.600	0,428	-
28 38 44	DEİİR PUTASYUM SÜLFAT	KG 20.000	19.340	0,967	-
28 38 52	CİVA,KADMIYUM,POLASYUM PERSÜLFATLAR	KG 100	79	0,790	-
28 39 25	SUDUYUM İİTİKİT	KG 23.000	14.201	0,617	-
28 40 31	SUDUYUM FOSFATLAR	KG 171.000	126.540	0,740	-
28 40 32	SUDUYUM POLİFOSFATLAR	KG 4.381.000	648.836	0,148	0,01
28 42 11	AMİONYUM KARBONAT	KG 36.942.000	4.767.015	0,129	0,05
28 42 13	SUDUYUM KARBONAT-KALSİNE	KG 500.000	72.500	0,145	-
28 42 15	SUDUYUM BİFANDONAT(TİNG,KARBONATI DAHİL)	KG 1.000.000	126.000	0,126	-
28 43 13	KADMIYUM SİYANÜR	KG 420.000	69.760	0,166	-
28 45 10	ZİNKÜDYUM SİLİKAT	KG 1.598.100	639.943	0,400	0,01
28 46 11	SUDUYUM AMİÜ DİT-SUDUYUM PERDORAT İMALİNDE	KG 100	84	0,840	-
28 46 21	SUDUYUM GORATLAR(KİRAFİNE ÜRKANS)	KG 3.100	5.796	1,870	-
28 47 21	SUDUYUM ALÜMİNAT	KG 72.500	63.977	0,882	-
28 47 49	METAL ASİTLERİNİN TUZLARI-DİĞER	KG 100.000	29.250	0,293	-
29 01 77	TÜLÜCÜ-DİĞER AMAÇLAR İÇİN	KG 628.670	242.496	0,449	-
29 01 81	NAF TALIN	KG 152.860	124.904	0,817	-
29 03 11	ASİKLİK İİDRUKARONLARIN SÜLFONLU TÖREVLERİ	KG 26.600	20.961	0,788	-
29 03 12	BİKLİK SÜLFONİK ASİT	KG 1.260.350	1.114.204	0,884	0,01
29 03 13	TÜLÜCÜ SÜLFONİK ASİT	KG 79.920	70.329	0,880	-
29 04 14	İZOPİUPİL ALKÜL	KG 20.095	15.620	0,777	-
29 04 17	İZÜBÜTİL ALKÜL	KG 179.523	101.004	0,563	-
29 04 34	ETİL İİLKZANÜL	KG 399.875	519.838	1,300	-
29 04 53	ETİLİK GLİKÜL(GLİKÜL),ETANİOL	KG 805.104	430.450	0,535	0,01

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÜZEN
208 IRAN YILLIK

SAYFA: 3

CTIP	BIRIM	MIKTAR	DEGER (DOLAR)	ORTALAMA BIRIM FIAT	GENEL ICI, %
29 04 55	KG	99.870	86.087	0.870	-
29 04 59	KG	102.990	89.509	0.869	-
29 08 93	KG	1.006	5.065	5.035	-
29 13 11	KG	155.035	98.698	0.637	-
29 13 21	KG	49.980	32.236	0.645	-
29 13 22	KG	87.815	71.084	0.819	-
29 14 20	KG	99.900	69.930	0.720	-
29 14 21	KG	1.018.225	739.748	0.727	0.01
29 14 36	KG	5.000	8.000	1.600	-
29 14 44	KG	2.000	49.000	24.500	-
29 14 54	KG	8.000	20.000	2.500	-
29 14 62	KG	15.000	18.375	1.225	-
29 14 66	KG	160	546	3.250	-
29 14 93	KG	5.000	137.000	27.400	-
29 15 25	KG	1.006.634	654.312	0.550	0.01
29 15 72	KG	63.125	48.416	0.767	-
29 15 75	KG	12.234.897	8.644.260	0.707	0.08
29 15 85	KG	1.664.365	1.590.041	1.006	0.02
29 23 22	KG	449.220	191.647	0.435	-
29 23 29	KG	343.900	270.368	0.786	-
29 23 45	KG	3.720	2.853	0.767	-
29 25 83	KG	55.500	244.250	4.401	-
29 35 11	KG	130.000	207.350	1.595	-
29 35 60	KG	4.700	141.000	30.000	-
29 42 17	KG	2.000	320.000	160.000	-
29 42 18	KG	7.000	800.900	114.414	0.01
30 02 39	KG	1.620.870	605.182	0.373	-
30 02 90	KG	311.580	122.472	0.393	-
30 03 39	KG	11.962	477.565	4.265	-
30 03 74	KG	13.500	39.825	2.950	-
31 07 20	KG	8.712.065	1.040.295	0.124	0.01
31 07 26	KG	3.219.350	399.199	0.124	-
31 08 12	KG	1.000.000	127.000	0.127	-
31 08 13	KG	199.007.600	38.070.957	0.191	0.37
31 08 22	KG	279.800	134.304	0.480	-
32 01 42	KG	3.000	3.270	1.090	-
32 03 11	KG	46.440	70.740	1.496	-
32 03 13	KG	5.000	14.545	2.909	-
32 05 11	KG	37.000	114.098	3.064	-
32 05 12	KG	1.560	11.051	7.084	-
32 05 15	KG	2.000	4.000	2.000	-
32 05 19	KG	6.000	12.000	2.000	-
32 05 29	KG	10.000	22.300	2.230	-
32 07 80	KG	2.000	5.410	2.705	-
32 08 40	KG	114.124	129.941	1.139	-
32 09 32	KG	799.929	1.194.530	1.493	-

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DOZEN
208 IRAN
YILLIK

SAYFA: 4

CTIP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL İÇİ. T
32 09 34	VERNİKLER-MOSTANİZAR-DİĞER	38.968	63.279	1.624	-
32 09 36	YAĞLI BOYALAR-MOSTANİZAR	4.530	10.000	2.208	-
32 09 37	BOYALAR-SELÜLOZİK-MOSTANİZAR	10.629	24.537	2.308	-
32 09 38	BOYALAR-SENTELTİK-MOSTANİZAR	69.962	92.466	1.322	-
32 09 43	MOSTANİZAR BOYALAR-DİĞER	18.800	109.375	5.818	-
32 09 48	AKRİLİK BOYALAR-MOSTANİZAR	12.015	10.975	1.504	-
32 09 49	VLİRİN,DUYA,PİGMENTİ MOSTANİZARLARI-DİĞER	46.984	135.047	2.874	-
32 11 00	MOSTANİZAR KURUTUCU MADDELERİ(SİKATİFİLER)	40	493	6.163	-
32 13 29	MATBAAR MÜHKEPELERİ-DİĞER	13.980	65.814	4.708	-
33 06 00	KÜKÜ VEREN MADDELERİN BİRİKTİRİLE OLAN KARISIMLARI	49.500	414.525	8.374	-
33 06 21	DİS MACUNLARI,TOZLARI,SABUNLARI,SULARI	389	2.060	5.296	-
34 01 22	TUVALLİT SABUNLARI	15.306.448	13.537.088	0.884	0.13
34 01 29	SABUNLAR-DİĞER	549.082	498.327	0.908	-
34 02 11	YÜZEVAKTİF ÜRÇANIK MOSTANİZARLAR-AKTİF ANYONLU	190.400	178.970	0.940	-
34 02 14	YÜZEVAKTİF YAGLAR	25.200	22.680	0.900	-
34 02 19	YÜZEVAKTİF ORGANKİK MOSTANİZARLAR-DİĞER	129.600	121.928	0.941	-
34 02 22	YÜZEVAKTİF MOSTANİZARLAR-SABUN İHTİVA ETMEYEN	12.650	9.226	0.729	-
34 02 23	YIKAMA MOSTANİZARLARI-SABUN İHTİVA EDEN	1.110	769	0.693	-
34 02 29	YÜZEVAKTİF VE YIKAMA MOSTANİZARLARI-DİĞER	282.860	306.481	1.084	-
34 03 11	DÜKUMA MAD.YAĞLAMA MOSTANİZARI-PETROL VB.DEN	60.000	114.300	1.905	-
34 03 12	DEKİ,KÖŞİLİ YAĞLAMA MOSTANİZARI-PETROL VB.DEN	100.000	76.500	0.765	-
34 03 19	YAĞLAMA MOSTANİZARLARI-PETROL VB.YAĞLI-DİĞER	58.588	83.345	1.423	-
34 03 21	YAĞLAMA MOSTANİZARLARI-DÜKUMA MADDELERİ İÇİN-DİĞER	130.210	300.784	2.310	-
34 03 29	YAĞLAMA MOSTANİZARLARI-DİĞER	205.704	178.010	0.865	-
35 01 20	KAZEİR TUTKALARI	30.000	69.780	2.326	-
35 05 39	YAPISIRICI LAR-DİĞER MADDELERDEN	6.50	611	0.940	-
36 03 21	AKTİF İHALE ÇETİRLİMİS TOPRAK VE KİLLER	60.000	21.000	0.350	-
36 03 31	AKTİF İHALE ÇETİRLİMİS PERLİT	28.750	10.618	0.369	-
36 03 39	AKTİF İHALE ÇETİRLİMİS TABİİ MİNERAL MOSTANİZALLAR	40.000	14.000	0.350	-
36 11 32	İKŞARAKAT OLDUKÇU MOSTANİZALLAR-ZİRAKİ MUCADELE İÇİN	110.000	346.500	3.150	-
36 11 34	ZARAKLİ OTLARA KARŞI MOSTANİZALLAR	40.000	122.000	3.050	-
36 11 41	HABARAKI OLDUKÇULER-DİĞER	188.703	831.271	4.405	0.01
36 11 49	DİZİREKTARİHAŞARAKAT OLDUKÇU VB.DİĞER MOSTANİZALLAR	11.025	27.720	2.514	-
36 12 10	İHAŞİL VE APRELER-MOSTANİZAR-NİVASTALİ MADDE ESASLI	114.000	262.770	2.305	-
36 12 29	MURDARSAJ MOSTANİZARLARI-DİĞER	125.540	132.241	1.053	-
36 12 39	DÜSTİBASVOHU DÜNDÜKÜ VB.KATKI MADDELERİ-DİĞER	124.200	163.674	1.318	-
36 14 49	VERİKİ VB.İÇİN ÇOZUÇU VE İNCİLTİCİLER	5.040	6.048	1.200	-
36 18 00	KATALİZÖRLER	12.804	9.435	0.727	-
36 19 30	STABİLİZATÖRLER	31.950	34.802	1.089	-
36 19 71	PLASTİFİYANLAR	140.000	200.186	1.407	0.01
36 19 72	KİMYASAL MOSTANİZAL VE MOSTANİZARLAR-DİĞER	1.405.000	1.252.123	0.891	0.01
36 19 09	FENÜPLASTLAR-DÜK,PARÇA,PİHTİ,TOZ VE KÖLGE HALİNDE	901.000	1.125.787	1.249	-
36 01 22	FENÜPLASTLAR-SİVİ VEYA İHAŞUR İHALE	64.170	73.618	1.147	-
36 01 25	AMİNOPLASTLAR-DÜK,PARÇA,PİHTİ,TOZ,KÖLGE HALİNDE	36.000	35.640	0.990	-
36 01 26	AMİNOPLASTLAR-DİĞER ŞEKLİLLERDE	1.160.000	1.167.300	1.006	0.01
36 01 27	AMİNOPLASTLAR-DİĞER ŞEKLİLLERDE	182.750	180.072	1.029	-
36 01 28	AKTİF İÇİNİLLER	6.193.911	4.918.788	0.794	0.05

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DOZEN
208 IRAN
YILLIK

SAVFA: 5

CTIP	DIRIM	MIKTAR	DEGER (INGLARI)	CRITALAMA DIRIM FIAT	GENEL ICI, %
39 01 31 POLIESTERLER-DOMYAMIS	KG	1.056.464	1.124.376	1.064	0,01
39 01 32 POLIESTERLER-ITALIK ASIT ESTERLERIHEN ELDE EDILEN	KG	20.000	24.600	1.230	-
39 01 35 POLIESTERLER-SIVI VEEA HAMUR HALDE-DIGER	KG	50.995	52.572	0,876	-
39 01 36 SILIVOLAR-SIVI VEEA HAMUR HALDE	KG	6.000	13.560	2,260	-
39 01 43 KODJASASYEH VEEA HOSANGALLAR-SIVI, HAMUR-DIGER	KG	909.400	1.560.865	1,610	0,02
39 01 49 POLIESTERLER-ALGAK YORUMLUKTA-SIVI, BLOK, PARCA HALDE	KG	978.409	1.516.651	1,550	0,01
39 02 31 POLIESTERLER-YUKSEK YORUMLUKTA-SIVI, BLOK, PARCA HALDE	KG	474.400	311.203	0,656	-
39 02 32 POLIESTERLER-ALGAK YORUMLUKTA-SIVI, BLOK, PARCA HALDE	KG	631.314	409.925	0,649	-
39 02 39 POLIESTERLER-HALDELEHLEH-DIGER SEKILLEHLEH	KG	2.500	1.550	0,620	-
39 02 41 POLIESTERLER-SIVI, BLOK, PARCA, TOZ, HURDA HALDE	KG	23.650	15.618	0,660	-
39 02 42 POLIESTERLER-DIGER SEKILLEHLEH	KG	110.300	76.707	0,617	-
39 02 51 POLIESTERLER-KLORUR-SIVI, HAMUR, TOZ, BLOK-KALI POLIESTER	KG	2.201.250	1.409.068	0,640	0,01
39 02 53 PVC ESASLI BOKULAR	KG	130.951	40.702	0,670	-
39 02 59 POLIESTERLER-KLORUR-DIGER SEKILLEHLEH	KG	583.316	42.652	0,705	-
39 02 63 POLIESTERLER-ASITAT-SIVI, HAMUR, BLOK, PARCA, TOZ, HURDA	KG	50.000	420.174	0,734	-
39 02 65 POLIESTERLER-ALGAK, ETHER, ASITAT KOPOLIMERLERI-SIVI, PARCA	KG	100.000	36.500	0,720	-
39 02 67 POLIESTERLER-ALGAK, ETHER, ASITAT KOPOLIMERLERI-SIVI, PARCA	KG	32.000	71.500	0,715	-
39 02 68 POLIESTERLER-ALGAK, ETHER, ASITAT KOPOLIMERLERI-SIVI, HAMUR, BLOK, TOZ	KG	639.300	29.120	0,910	-
39 02 71 AKRILIK POLIMERLERI VEEA-SIVI, HAMUR, BLOK, TOZ, HURDA	KG	68.150	581.113	0,909	-
39 02 72 AKRILIK POLIMERLERI VEEA-SIVI, HAMUR, BLOK, TOZ, HURDA	KG	129.390	60.011	0,831	0,01
39 03 76 DIGER POLIMERIZASYON VEEA-GURMEH-DIGER SEKILLEHLEH	KG	40.000	95.903	0,767	-
39 03 78 POLIESTERLER-SELOLIZ-SILOFAN	KG	32.000	32.000	0,767	-
39 03 82 SELOLIZ	KG	104.197	270.420	0,823	-
39 03 83 KARBONSIHITIL SELOLIZ	KG	1.800	1.116	0,620	-
39 03 84 SONYOR KARGUSIHITIL SELOLIZ	KG	29.000	1.116	0,620	-
39 03 85 LITHIUM-DIGER YUKSEK POLIMERLER, SUNI PLASTIKLER	KG	103.600	29.054	1,079	-
39 07 11 KESILMIS LEMBA, GURMEH, STRIT VEEA-REJINER SELOLOZDAN	KG	12.240	99.092	0,956	-
39 07 19 REJINER SELOLOZDAN HAMUR ESVALAR-DIGER	KG	200	11.016	0,960	-
39 07 39 ALGOLYOHIT IPDELEHLEH HAMUR ESVALAR-DIGER	KG	7.500	10.779	1,330	-
39 07 69 PLASTIK VEEA-DIGER HADILEHLEH HAMUR ESVA-DIGER	KG	139.001	130.350	1,437	-
40 03 00 REJINER KAUÇUK	KG	14.308	36.776	0,937	-
40 06 11 VULKANIZ KAUÇUKTAN LEMBA, YAPRAK VEEA-SOĞUTURSI	KG	646.050	302.602	2,570	-
40 09 90 VULKANIZ KAUÇUKTAN DOKU VE HURDALAR-DIGER	KG	2.360	9.000	0,608	-
40 10 11 VULKANIZ KAUÇUKTAN TASIVICI KOLAYLAR	KG	45.465	362.001	3,814	-
40 10 12 TRASHI SYEH KOLAYLARI	KG	355	4.295	7,962	-
40 11 11 DİS LASTİK-ETİK OTOSU-TEKSTİL KUSAKLI RADYAL	KG	225	7.972	12,029	-
40 11 12 DİS LASTİK-ETİK OTOSU-KONVANSIYONEL	KG	80.490	1.954.211	35,421	0,02
40 11 13 DİS LASTİK-MİNİGUS, KAMYONET	KG	930.473	1.954.211	2,082	0,02
40 11 14 DİS LASTİK-MİNİGUS, KAMYONET	KG	6.160	80.800	13,416	-
40 11 15 DİS LASTİK-KAMYON, OTOSUS-KONVANSIYONEL	KG	48.597	446.083	1,827	-
40 11 16 DİS LASTİK-KAMYON, OTOSUS-KONVANSIYONEL	KG	14.700	446.083	30,482	-
40 11 17 DİS LASTİK-KAMYON, OTOSUS-KONVANSIYONEL	KG	236.439	446.083	1,895	-
40 11 18 DİS LASTİK-KAMYON, OTOSUS-KONVANSIYONEL	KG	9.392	1.042.053	110,951	0,01
40 11 19 DİS LASTİK-KAMYON, OTOSUS-KONVANSIYONEL	KG	576.339	1.042.053	1,808	0,01

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÖZEN
208 IRAN
YILLIK

STIP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL TGT. 2
40 11 31	KG	24.622	62.519	2,529	-
40 11 32	KG	86.502	133.388	1,552	-
40 11 33	KG	31.249	50.566	1,618	-
40 11 39	KG	75.601	127.678	1,689	-
40 12 00	KG	7.518	12.686	1,687	-
40 12 06	KG	132	1.450	10,935	-
40 14 11	KG	880	1.470	1,670	-
40 14 32	KG	315	1.650	5,270	-
40 14 39	KG	440	9.475	21,534	-
40 18 13	KG	5.826.736	1.362.841	0,230	0,01
44 26 21	KG	856	10.060	11,632	-
44 27 00	KG	1.210	15.370	12,694	-
46 01 74	KG	692.452	490.090	0,708	-
46 01 75	KG	130.715	53.588	0,410	-
46 02 76	KG	100.000	106.153	1,092	-
46 02 79	KG	286.506	127.417	0,445	-
46 01 12	KG	100.443	152.732	0,846	-
46 01 13	KG	153.300	124.204	0,811	-
46 01 67	KG	1.094.543	670.026	0,612	0,01
46 01 68	KG	50.000	14.750	0,295	-
46 01 96	KG	500.000	267.780	0,536	-
46 02 21	KG	676.000	571.730	0,846	0,01
46 07 12	KG	2.637.425	1.469.114	0,557	0,01
46 07 55	KG	38.585	115.755	3,010	-
46 13 20	KG	2.474	12.158	4,914	-
46 15 33	KG	20.253	23.304	1,151	-
46 16 12	KG	109.028	51.060	0,473	-
46 16 13	KG	1.381.254	796.476	0,577	0,01
46 16 19	KG	414.300	190.200	0,459	-
46 21 52	KG	58.815	37.946	0,645	-
46 21 59	KG	2.706	9.340	3,449	-
51 01 21	KG	71.515	256.394	3,585	-
51 01 41	KG	6.722	19.024	2,831	-
51 01 42	KG	7.115	23.764	3,340	-
51 01 59	KG	1.096	11.990	10,920	-
51 05 11	KG	2.396.377	11.953.090	4,988	0,12
51 05 29	KG	3.105	13.215	4,246	-
51 06 21	KG	55.075	227.130	4,045	-
51 06 49	KG	1.103	5.802	5,333	-
53 05 21	KG	346.311	2.251.645	6,552	0,02
53 05 22	KG	54.823	382.848	6,992	-
53 05 23	KG	1.800	27.035	15,019	-
53 05 24	KG	140	196	1,400	-
53 05 10	KG	28.799	48.279	1,670	-
53 10 19	KG	7.000	40.620	5,800	-
55 05 22	KG	1.533.409	2.763.328	1,802	0,03
55 05 30	KG	622.623	2.763.328	4,428	0,03

T H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DOZEN
208 IRAN
YILLIK

SAYFA: 7

GTIP	HIRIM	MIKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA HIRIM FIAT	GENEL ORT. F
55 09 49	15LEM GÖRMEŞ DİĞER MEVS.-205 PAMUK-ENİ ENAZ 85 CM.	M KG	91.050 54.630	0,600	-
56 01 12	SENTEK LİFLER-POLİESTER-KARDE EDİLMEMİS	KG	10.200 54.630	5,356	-
56 01 13	SENTEK LİFLER-AKRİLİK-KARDE EDİLMEMİS	KG	49.995 72.693	1,450	-
56 01 22	SENTEK LİFLER-POLİPROPİLEN-KARDE EDİLMEMİS	KG	6.535.097 11.441.634	1,751	0,11
56 04 12	SENTEK LİFLER-POLİESTER-İPLİK İMALİ İÇİN	KG	449.711 705.156	1,568	0,01
56 04 13	SENTEK LİFLER-AKRİLİK-İPLİK İMALİ İÇİN	KG	583.546 1.007.581	1,727	0,01
56 04 22	SENTEK LİFLER-POLİPROPİLEN-İPLİK İMALİ İÇİN	KG	221.692 477.049	2,152	-
56 05 11	SENTEK İPLİKLER-EN AZ 205 POLİESTER	KG	88.437 150.326	1,730	-
56 05 21	SENTEK İPLİKLER-POLİESTER-YÖN VEYA KİL KARISIMLI	KG	22.229 140.060	7,201	-
56 05 29	SENTEK İPLİKLER-POLİESTER-DİĞER KARISIMLI	KG	20.264 145.905	7,200	-
56 05 31	SENTEK İPLİKLER-EN AZ 85 AKRİLİK	KG	31.514 146.009	4,633	-
56 05 51	SENTEK İPLİKLER-EN AZ 205 DİĞER SENTEK LİF	KG	293.596 800.836	2,728	0,01
56 06 11	SENTEK İPLİKLER-EN AZ 205 SENTEK LİF-PERAKENDE	KG	39.367 109.442	2,780	-
56 07 22	SENTEK MEVSUCAT-YÖN VEYA KİL KARISIMLI	H KG	4.199 28.213	6,119	-
56 07 24	SENTEK MEVSUCAT-SUNİ MADE KARISIMLI	H KG	165.264 50.670	0,307	-
56 08 44	PAMUK İMALATI-SENTEK, SUNİ-OPOLİMEMİS, DOKUNAMİS	M KG	56.423 216.593	50.670	-
56 08 45	PADİLE, PELÜS, DUKELİ MEVSUCAT-PAMUKTAH	KG	70.274 418.085	418.085	-
56 08 46	PADİLE, PELÜS, DUKELİ MEVSUCAT-YÜNDEH, KILDAH	KG	12.540 10.948	5,049	-
56 08 47	VATKA VE VATKADAN HAMUL ESYA-DİĞER	KG	208.520 63.768	1,511	-
56 08 48	KİÇELER-YÖN KARLAKAYA HAHSUS, DİKDOKTÖN KESİLMİS	KG	13.526 1.705	4,656	0,01
56 08 49	KİÇELER VE HAMUL ESYA-DİĞER	KG	0.38 10.479	4,713	-
56 08 50	DOKUNAMİS, OPOLİMEMİS KUVAŞ VE HAMUL ESYA	KG	417 11.610	6,100	-
56 08 51	İPLİK, STİP VEYA HALATLAN HAMUL DİĞER ESYA	KG	9.999 6.350	1,854	-
56 08 52	ELASTİK MEVSUCAT	KG	3.000 28.700	15,204	-
56 08 53	TASİYİCİ KULANLAP-SENTEK MADDELERDEN	KG	141 12.900	2,870	-
56 08 54	PELİSAJ KİÇESİ	KG	611 1.073	4,300	-
56 08 55	PLUZ VE SPOR ÇÖMLEKLER-SUNİ, SENTEK-KADIN, KIZ İÇ-	KG	9.687 59.301	7,610	-
56 08 56	ADET	KG	3.980 9.687	15,054	-
56 08 57	ADET	KG	1.760 59.301	14,900	-
56 08 58	ADET	KG	800 10.560	6,000	-
56 08 59	ADET	KG	720 1.565	12,000	-
56 08 60	ADET	KG	200 1.565	2,150	-
56 08 61	VATKA GÜTÜLERİ-DİĞER MADDELERDEN	KG	1.731 1.809	2,150	-
56 08 62	KUVAŞ VE TORBA-POLİETİLEN, POLİPROPİLEN SFRİTLERDEN	KG	814.811 1.261.874	1,045	0,01
56 08 63	KUVAŞ VE TORBALAR-DİĞER	KG	251.667 292.021	1,549	-
56 08 64	ELAMDA, VİKEH, TEPİT, ÇADIR, KAMP ESYASI-DİĞER	KG	254.190 3.604.316	1,160	-
56 08 65	SEMSİYELER-BANÇE, PALKON VE ÇADIR TİPİ	KG	3.500 10.500	14,179	0,04
56 08 66	ÇİLAĞAYAN, REKTİFİYER EDEN, KESEN ESYA-TASLARDAN	KG	7.653 30.198	3,030	-
56 08 67	AYNITAN İPLİKLER	KG	10.000 26.480	3,946	-
56 08 68	İYER GALATALARI	KG	45.011 133.467	2,648	-
56 08 69	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	36.554 151.572	2,965	-
56 08 70	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	283.040 112.446	4,147	-
56 08 71	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 72	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 73	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 74	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 75	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 76	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 77	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 78	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 79	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 80	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 81	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 82	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 83	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 84	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 85	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 86	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 87	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 88	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 89	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 90	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 91	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 92	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 93	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 94	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 95	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 96	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 97	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 98	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 08 99	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-
56 09 00	AYNATILI SÖRME TİFFERUATI-DİĞER	KG	24.003 0.641	0,397	-

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÜZEN
208 İRAM
YILLIK

GİP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL FİYAT
70 05 12	ADI DOZ CAM-KALINLIĞI 1,8-2,5 MM.	KG	1.342,800	497,407	0,370
70 05 13	ADI DOZ CAM-KALINLIĞI 2,6-3,4 MM.	KG	2.146,850	716,350	0,01
70 05 14	ADI DOZ CAM-KALINLIĞI 3,5-4,4 MM.	KG	11.671,602	2.910,139	0,01
70 05 15	ADI DOZ CAM-KALINLIĞI EN AZ 4,5 MM.	KG	283,350	75,491	0,227
70 05 21	DOZ CAM-PERKLE	KG	158,356	67,461	0,476
70 05 22	DOZ LAYLA-PEYDAHLAIMIS-KALINLIĞI 2,6-6,5 MM.	KG	6.566,546	2.046,468	0,312
70 05 23	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	324	920	2,923
70 05 24	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	5,428	12,934	2,381
70 05 25	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	3.861,028	1.246,753	0,323
70 05 26	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	36,667	11,168	0,305
70 05 27	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	46,560	112,996	2,427
70 05 28	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	12,625	83,700	6,614
70 05 29	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	68,200	112,460	1,275
70 05 30	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	710,000	857,962	1,208
70 05 31	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	345,000	214,645	0,622
70 05 32	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	70,000	45,500	0,650
70 05 33	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	282,548,450	52,689,627	0,166
70 05 34	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	53,745,580	13,570,755	0,252
70 05 35	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	480,514	146,179	0,150
70 05 36	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	19,758,800	4,599,308	0,233
70 05 37	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	118,625,687	27,713,438	0,234
70 05 38	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	53,347,867	11,562,792	0,217
70 05 39	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	118,981,914	26,183,467	0,230
70 05 40	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	5,101,558	1,198,225	0,223
70 05 41	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	959,834	241,029	0,251
70 05 42	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	4,094,840	952,517	0,223
70 05 43	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	707,500	227,268	0,221
70 05 44	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	20,878,920	4,597,273	0,215
70 05 45	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	68,554,744	15,814,425	0,221
70 05 46	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	509,000	116,250	0,223
70 05 47	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	41,174,006	9,499,367	0,233
70 05 48	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	500,000	116,250	0,223
70 05 49	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	27,765,157	6,673,213	0,229
70 05 50	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	60,000	35,700	0,595
70 05 51	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	60,000	30,300	0,505
70 05 52	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	101,500	26,419	0,280
70 05 53	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	25,000	15,054	0,632
70 05 54	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	43,262,308	19,185,704	0,443
70 05 55	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	350,000	101,517	0,443
70 05 56	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	1.000,000	370,030	0,378
70 05 57	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	68,558	68,959	1,026
70 05 58	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	790,670	284,636	0,360
70 05 59	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	14,000	5,460	0,390
70 05 60	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	33,804	20,516	0,605
70 05 61	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	39,866	19,547	0,634
70 05 62	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	12,410	11,487	0,925
70 05 63	LEHİLİ, FAZLA KATLI EMİLYET CAMLARI-BÜNELİ	KG	227,855	143,298	0,629

H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DOZEN
208 IRAN
YILLIK

GİP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL ORT. F.
73 15 14	ALASINLI ÇELİK-SİCAK ÇEKİLMİŞ PROFİLLER	10.092.554	4.071.604	0,403	0,04
73 15 92	ALASINLI ÇELİK-ÇİPÇAK TELLER	47.375	49.540	1,035	-
73 15 12	DİĞER ALASINLI ÇELİKİN BÖRÜLER, İSLEMLERİ	27.264	44.209	1,621	-
73 15 19	DEMİR-ÇELİK DİĞER BÖRÜLER: İSLEMLERİSİNDEN, PROFİL	1.324.285	534.085	0,403	0,01
73 15 29	DEMİR VEYA ÇELİKTE DİĞER DOKULAR, TAŞLAKLARI	7.297.029	2.623.099	0,360	0,03
73 20 21	DEMİR VEYA ÇELİKTE RAKORLAR	139	202	2,029	-
73 21 12	DEMİR-ÇELİK KURMA FİHALAR	8.300	29.400	3,562	-
73 21 12	DEMİR VEYA ÇELİKTE SIVILLAR İÇİN DEPO, SARNIÇ, KÖV	13.600	109.320	8,030	-
73 22 22	DEMİR VEYA ÇELİKTE KATILAR İÇİN DEPOLAR, VE.	4.200	9.832	2,361	-
73 23 10	DEMİR-ÇELİK SACDAN FİÇİ, VARILAR, İDON-İACMI: SOLT, ÇOK	301.110	286.349	0,951	-
73 23 20	DEMİR-ÇELİK SACDAN FİÇİ, VARILAR, İDON-İACMI: SOLT, A2	112.552	171.087	1,520	-
73 27 10	DEMİR VE ÇELİKTE DİĞER DOKULAR	206.689	142.871	0,708	-
73 27 10	DEMİR-ÇELİK TRANSİSYON ZİNCİRLERİ	292.852	230.767	0,788	-
73 29 11	DEMİR-ÇELİK TRASHİSYON ZİNCİRLERİ	34.191	90.813	2,664	-
73 29 17	DEMİR-ÇELİK TRASHİSYON ZİNCİRLERİ	517	1.115	2,157	-
73 29 28	DİĞER DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	208.312	167.533	0,804	-
73 32 21	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	1.512	2.311	1,528	-
73 32 22	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	20.106	101.729	5,035	-
73 32 22	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	149	1.796	0,698	-
73 32 31	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	9.240	9.660	1,067	-
73 32 41	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	93.901	95.875	1,020	-
73 32 42	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	302.416	804.148	2,659	-
73 32 61	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	394	5.056	12,924	0,01
73 35 20	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	28	604	21,679	-
73 35 20	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	18.440	96.285	4,679	-
73 40 39	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	10.608	93.640	8,827	-
74 03 11	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	116.663	260.381	2,232	-
74 03 12	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	119.053	193.588	1,622	-
74 03 12	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	47.030	197.591	2,258	-
74 03 12	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	39.072	86.261	2,259	-
74 03 21	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	13.910	47.205	3,401	-
74 03 22	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	1.006	2.300	2,300	-
74 03 22	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	1.006	11.650	11,651	-
74 03 22	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	62.420	265.328	4,250	-
74 04 22	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	239.849	503.678	2,100	-
74 04 32	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	202	910	4,525	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	500.000	116.250	0,233	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	1.055.715	1.035.509	0,971	0,01
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	72.000	120.465	1,673	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	1.291	109.261	84,623	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	2.138	48.382	22,630	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	7.723	121.578	15,742	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	4.000	19.300	9,075	-
74 16 65	DEMİR-ÇELİK, DOKME DİĞER ZİNCİRLER	147.191	280.376	1,905	-

I İ R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÖZEN
200 İKAM
YILLIK

GTİP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL İÇİ. %
03 06 00	ADI METAL HEKAZİZMALAR-DOSYA,KACIT VB KURU ESYASI	KG	1.560	4.587	2.940
03 09 00	ADI METALLERİN LÇİLİP İÇÜLLÜLEEN HURÜLAR	KG	1.055	746	0.707
03 13 10	ADI METALDEN İŞLİ KAPAKLAR	KG	2.479	31.762	12.812
03 13 21	ADI METALDEN TİPALAR,KAPSÖLLER	KG	42.296	52.550	1.242
03 14 00	ADI METALDEN İŞARET,ACRES,ILAN VB LEVHALARI,DİGER.	KG	5	53	10.000
03 15 10	ELEKTRİKLEME İLEHİM VE KAYHAN İÇİNİ	KG	204.240	138.695	0.679
03 15 90	ADI METALLERİN TIL,ÇUBUK,PASTİL,METAL TOZU VB	KG	128.900	105.833	0.827
04 06 52	SİLİNDİR KAFALARI VE SİLİNDİR ÇOMLEKLİKİ	KG	4.004	21.806	5.461
04 06 94	PİSTONLAR,PİSTON SEGMANLARI	KG	20.853	1.096.681	52.591
04 06 95	PİSTON ANLU	KG	54	330	6.111
04 06 96	SÜBAPLAR	KG	1.048	7.954	1.590
04 06 99	PATLAKALI,İÇTEN YANMALI MOTORLARIN AKSAMI,PARÇASI	KG	78.155	288.777	3.689
04 10 52	İÇTEN YANMALI MOTORLAR İÇİN POMPAALAR	KG	455	6.186	13.596
04 10 61	İŞLİ POMPAALAR	KG	1.299	6.186	4.762
04 10 62	KANALTI POMPAALAR	KG	5.050	538.600	106.653
04 10 63	PİSTONLU İÇÜRÜSAL DEPLASMANLI POMPAALAR	KG	40.000	538.600	13.465
04 10 65	PİSTONLU İÇÜRÜSAL DEPLASMANLI POMPAALAR	KG	2.000	36.521	18.261
04 10 72	İSTİNA TEŞİSATI SİRKÜLASYON POMPAARI-SALMASTRASIZ	KG	8.640	36.521	4.237
04 10 79	POMPAALAR-EİÇER	KG	18.710	527.244	291.940
04 10 85	DİĞER POMPAALARIN AKSAMI VE PARÇALARI	KG	395	527.244	28.180
04 11 55	HAVA,GAZ POMPA,KOMPRESÖRLERİN AKSAMI VE PARÇALARI	KG	51.260	78.976	1.423
04 16 31	BOZULANLARI-İÇİN-ELLEKTRİK	KG	1.536	29.429	19.166
04 16 91	ENJİNATLAR	KG	1.456	29.429	15.862
04 18 42	İFRENÖZLER (SOT SEPARATÖRLERİ)	KG	14.092	179.517	12.779
04 18 51	SİVİLAKIN FİLTRESİNE,TAŞIYESİNE MANİSUS ÇİHAZLAR	KG	432	90.160	208.750
04 18 61	GAZLARIN FİLTRESİNE,TAŞIYESİNE MANİSUS ÇİHAZLAR	KG	36.180	90.160	2.493
04 18 91	ENJİNATLAR	KG	10.000	34.800	3.490
04 19 11	REYİL AĞIRLIKLI HEKAMİK BASKÖLLER (İHNELİLER)	KG	83	8.069	97.217
04 20 31	REYİL AĞIRLIKLI TAM OTOMATİK TERAZİLER	KG	1.710	8.069	4.719
04 21 33	TÜZ PÖSKÖRTÜCÜLER-DİĞER	KG	857	43.512	50.772
04 21 91	POSKÖRTÜL,DAGITIM,PÖLVERİZE ÇİHAZLARININ PARÇALARI	KG	5.519	43.512	1.684
04 22 20	BAİBELİ KURU SEİZLERİ,İHDUBATI İŞLEYİN MAKİNALAR	KG	249	48.192	193.542
04 23 99	DİĞERİÇİLİN MAKİNA,ÇİHAZLARININ AKSAMI,PARÇALARI	KG	32.920	90.735	2.756
04 25 49	PAİFAA İŞLERNİ,GRANİLLER İÇİN DİĞER MAKİNA,ÇİHAZLAR	KG	4	3.020	755.000
		KG	959	3.020	3.149
		KG	2	528	264.000
		KG	75	528	7.040
		KG	1	254.900	254.900.000
		KG	7.730	254.900	32.941
		KG	220	8.400	38.182
		KG	4	29.800	7.450.000
		KG	10.000	29.800	2.980
		KG	50	203	4.060
		KG	30	2.190	73.000
		KG	622	2.190	3.521

I I R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÜZEN
200 İRME
YILLIK

CTIP	BİRİM	MİKTAR	DÖNER (DOLAR)	ORTALAMA MİRME FİYAT	GENEL İÇİ. K
04 37 22 SAKIYI TIPI DÜZ DİREK MAKİHALARI	ADET	20	10.650	533.500	-
04 38 35 MEKİKLER	KG	5.600	10.650	1.902	-
04 38 45 PUKUNIA, DİREK VE MAKİHALARA YARDIMCI CİHAZLAR DİĞER	KG	600	4.500	7.530	-
04 39 32 ÇAMASIR MAKİHALARI-DİĞER-EVLERDE KULLANILAN	KG	19.530	120.700	6.130	-
04 40 35 EVLERDE KULLANILAN ÇAMASIR MAKİHALARININ PARÇALARI	ADET	2.250	76.768	33.897	-
04 40 35 DİĞER TÜRÜM MAKİHALARI	KG	17.437	76.268	4.374	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	34.200	84.500	2.471	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	107	509.341	4.760.196	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	153.515	509.341	3.318	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	90	440.927	4.099.139	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	140.545	440.927	3.137	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	70	329.647	4.712.100	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	100.210	329.647	3.252	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	212	2.105.760	9.732.830	0.02
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	537.400	2.105.760	3.918	0.02
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	120	447.093	4.066.608	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	148.595	447.093	3.234	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	117	630.750	5.391.026	0.01
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	192.740	630.750	3.273	0.01
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	55	331.480	6.026.909	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	154.700	331.480	2.163	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	96	302.139	3.157.698	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	95.895	302.139	3.161	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	1.407	23.668	15.417	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	19.610	108.335	5.509	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	6	116.935	7.112	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	400	9.966	1.666.333	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	6	9.986	24.965	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	7.000	282.340	47.036.667	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	262	282.340	19.879	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	243	16.326	64.221	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	50.703	87.405	399.651	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	35.246	140.002	2.757	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	100	158.926	4.509	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	362	2.600	26.000	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	85	7.124	19.600	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	13.503	2.281	26.835	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	362	9.499	1.521	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	100	4.921	26.240	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	304	4.921	45.625	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	13.308	418.522	12.015	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	55.184	418.522	31.449	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	235	126.914	7.584	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	ADET	19.193	126.914	540.060	-
04 45 36 DİĞER DİVERSAL TÜRÜM TEZGAHLARI (KODLU-OTOMATİK)	KG	19.193	126.914	6.613	-

I H R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÜZEN
208 IRAN
YILLIK

CTIP	BIRIM	MIKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BIRIM FIAT	GENEL İÇİ. 2
05 01 91	KG	172	959	5,576	-
05 01 96	KG	39,837	311,599	7,822	-
05 02 91	KG	13,865	64,665	4,664	-
05 03 19	KG	20,600	20,600	1,332	-
05 03 19	KG	4,000	89,336	22,324	-
05 03 21	KG	46,400	49,336	1,925	-
05 06 20	KG	250	8,313	33,252	-
05 06 20	KG	1,375	0,313	6,046	-
05 06 91	KG	464	4,220	9,116	-
05 09 19	KG	2,164	15,663	7,228	-
05 09 31	KG	210	2,390	11,321	-
05 09 31	KG	337	1,000	2,767	-
05 09 32	KG	100	680	6,800	-
05 10 21	KG	20,236	96,160	4,752	-
05 10 21	KG	100	950,000	9,500,000	0,01
05 10 31	KG	16,561	950,000	57,364	0,01
05 10 31	KG	3,320	5,755,147	1,729,311	0,06
05 10 31	KG	31,453	5,755,147	182,976	0,06
05 10 31	KG	3,635	1,300,343	357,728	0,03
05 10 31	KG	8,643	2,989,099	345,840	-
05 10 31	KG	700	12,700	18,143	-
05 10 31	KG	143	580	6,895	-
05 10 31	KG	52,756	118,108	2,239	-
05 10 31	KG	922	91,180	22,972	-
05 10 31	KG	17,669	77,086	4,363	-
05 10 31	KG	4,955	91,115	16,370	-
05 10 31	KG	960	11,545	12,026	-
05 10 31	KG	13,830	60,548	4,320	-
05 10 31	KG	600	1,080	1,800	-
05 10 31	KG	2,110	7,230	3,427	-
05 10 31	KG	11,300	52,332	4,631	-
05 10 31	KG	34,865	68,774	1,973	-
05 10 31	KG	201	53,220	189,395	-
05 10 31	KG	9,140	14,646	1,602	-
05 10 31	KG	20,301	37,628	1,846	-
05 10 31	KG	1,161,600	228,941	0,197	-
05 10 31	KG	36,967	228,941	6,193	-
05 10 31	KG	4,300	7,434	1,740	-
05 10 31	KG	267,111	764,461	2,862	0,01
05 10 31	KG	3,564	14,615	4,101	-
05 10 31	KG	16,858	94,695	5,617	-
05 10 31	KG	534	12,500	23,438	-
05 10 31	KG	6,000	19,649	3,275	-
05 10 31	KG	825	1,244	1,508	-
05 10 31	KG	27,560	75,308	2,723	-
05 10 31	KG	9,337	110,607	11,846	-
05 10 31	KG	9,076	62,403	6,876	-

I I R A C A T
YIL: 1987
NORMAL DÖZEN
208 IRAN
YILLIK

SAYFA: 13

GTIP	BİRİM	MİKTAR	DEĞER (DOLAR)	ORTALAMA BİRİM FİYAT	GENEL ORT.
87 09 95	TRAKTÖRLERİN SASI AKSAMI	KG 97.700	530.657	5,513	0,01
87 06 95	KAFI İKİL VASITLARININ SASI AKSAMI	KG 195.513	959.376	4,907	0,01
87 07 91	FİSA NE SAIT İSYA TAŞIMA VE SAKYOLARIN PARÇALARI	KG 25	100	4,200	-
90 01 11	GOZLUK CAMI	KG 5.040	118.740	23,560	-
90 03 10	MUTAL GOZLUK GERÇEVELERİ	KG 5.190	532.013	102,350	0,01
90 03 30	SURİ PLASTİKTEN GOZLUK GERÇEVELERİ	KG 8.562	887.766	103,687	0,01
90 17 44	BİSGİLİKE KULLANILAN DİĞER EL ALTLERİ	KG 250	1.800	7,200	-
90 21 19	DİĞER TERMOMETRELER	KG 1.342	14.415	10,741	-
90 23 51	DİĞER TERMOMETRELER	KG 914	7.509	8,216	-
90 24 10	MAHOLYERLER	KG 2.057	18.227	8,861	-
90 24 29	SIVI VE GAZLARIN ÖLÇÜMESİNE MAHSUS DİĞER CİHAZLAR	KG 1.332	1.673.938	1,256,710	0,02
90 26 19	FİZİKSEL ARAÇLARIN TAHLİL İÇİN DİĞER ALTI CİHAZLAR	KG 2.500	53.250	21,300	-
90 26 25	AVD METRE-HOLİTRELER-DİĞER	ADDT 1	117	117,000	-
90 26 52	SICAKLIK, H. M. PROSES KONTROL-ÖLÇÜM CİHAZLARI	KG 1	117	117,000	-
90 23 50	DİĞER ELEKTRİK ÖLÇÜM KONTROL, TAILİL CİHAZLARI	ADDT 30	360	12,000	-
90 23 91	ELEKTRİK ÖLÇÜM KONTROL CİHAZLARININ AKSAMI, PARÇA.	KG 1.240	2.168	1,748	-
90 23 95	ULVİFİKAT GÖSTERGELERİNİN AKSAMI VE PARÇALARI	KG 177	2.168	12,249	-
90 23 96	ELEKTRİK ÖLÇÜM KONTROL CİHAZLARININ PARÇALARI	KG 159	3.197	20,107	-
92 12 13	VİDEO BAĞLARI	KG 154	643	4,175	-
92 12 14	BİLGİSAYARLARA KULLANILAN BAĞIT, PLAK, DİSKET V.D.	KG 5.904	92.830	15,723	-
92 12 15	KAYOL HAZIR BAĞIT, SERİT, FILN, TIL, PLAK V.D.	KG 8.712	40.000	4,591	-
94 01 29	DİĞER YADİLERDEN HOHLVALAR	KG 208	2.102	10,106	-
94 03 91	DİĞER MOBLVALARIN AKSAMI	KG 9.636	51.100	5,303	-
94 01 21	DİĞER TIRGALARI	KG 278	1.155	4,155	-
94 01 29	DİĞER DÜĞMELER	KG 8.450	76.500	9,053	-
94 01 29	DİĞER DÜĞMELER	KG 804	7.464	9,284	-
94 01 29	DİĞER DÜĞMELER	KG 3.470	14.718	4,241	-
94 01 11	PLASTİK HADELEPDEH NASTA, CEP DOLMAKALEMLERİ	KG 14	418	29,057	-
94 03 21	PLASTİK HADELEPDEH DOLMA KURSUH KALEMLER	KG 51.553	213.192	4,147	-
94 03 32	TOKİMEZ KALEMLER	KG 1.493	10.027	6,716	-
94 03 35	DİĞER VAZİ KALEMLERİ, KURSUH KALEMİ SAPLARI V.D.	KG 110.803	639.183	5,764	0,01
94 05 11	KURSUH KALEM (AĞAC V.EYA KAGITIAN)	KG 19.024	73.341	3,855	-
94 05 21	KURSUH KALEM KURSUHLARI	KG 530	1.596	3,011	-
94 05 22	PASTİLLER	KG 530	1.596	3,011	-

ULKE TOPLAMI:

ADDT	1.319.543	439.699.260	14,161	4,31
M 3	3.310	10.685.430	9,562	0,18
KG	2.006.396	3.286.713	1,638	0,03
KG	1.377.822.013	439.657.118	0,319	4,31

GTIP

I H R A C A T
 YIL: 1997
 NORMAL DÜZEN
 200 IRAN
 YILLIK

DIRIM	MIKTAR	DEGER (DOLAR)	ORTALAMA DIRIM FIAT	GENEL ORT.
RA5	2.096.255	243.618.621	81,530	2,39
ADET	272.738.084	1.196.887.709	4,308	11,75
TONI	23.614	3.600.000	152,442	0,04
M 3	240.301	8.319.004	28,649	0,08
M	458.594.242	181.858.460	0,307	1,70
KG	14.192.906.403	10.169.049.842	0,716	1,66
M 2	523.749	93.861.420	179,211	0,92

İran'ın Karşılıklı Ticaret Yaptığı Ülkeler
(aylık ortalama)

İran'dan ithalat cıf	USA		Jap.		İtalya		Holl.		B.A.I.	
	1986	1987	1985	1986	1985	1986	1986	1987	1985	1986
Sebze, meyve ve ürünleri	1,684	130	166	208	32	58	62	239	1,231	3,371
Giyilemez post ve deri	188	217	7	3	4,398	5,724	1	-	1	-
Ham yün	83	430	-	2	126	47	263	161	80	32
Ham pamuk	-	-	-	-	-	25	-	-	-	325
Demir cevheri	-	-	158	-	58	-	47	-	12	92
Tekst. ip. elb. ve üretimi	4,061	7,261	353	480	768	1,631	61	118	6,245	15,101
Makine ve nakıl cihazları	210	124	4	-	264	268	48	124	1,023	1,457
Petrol ve ürünleri ve diğer.	8,187	11,050	975	1,379	5,778	7,876	876	925	10,071	24,050
Petrol ve üretimi	54,711	148,725	209,130	122,221	118,556	65,520	38,501	73,747	43,414	19,052

NOT: EIU ülke profilinden alınmıştır.

İran'ın Karşılıklı Ticaret Yaptığı Ülkeler
(aylık ortalama)

	B.Alm. Oc.-Ara.	Jap. Oc.-Ara.	İtalya Oc.-Ara.	UK Oc.-Kas.	Holl. Oc.-Ağ.
İran'a ihr. fob	1985	1986	1985	1986	1987
ünlük üretim	1,220	745	-	-	50
ahıl üretimleri	505	14	-	48	19
petrol ürünleri	887	374	4,961	5,739	1,476
ay.ve bit.yağlar	359	497	12	-	45
imyasal maddeler	12,079	12,486	4,112	5,601	6,957
auçuk üretimi	487	879	2,762	641	103
eks.ip.elb.üretimi	1,477	1,132	9,077	517	435
emir - çelik	12,185	8,135	21,941	3,783	867
emirsiz metaller	1,569	1,975	1,068	1,047	197
etal üretimi	5,431	6,238	797	5,490	972
lektriksiz makine	57,560	57,623	13,960	18,570	15,766
lekt.mak.ve alet.			12,137	7,351	
ol araçları	20,988	10,720	18,603	1,906	1,427
çuklar	-	22	5	46	-
emiler	1,719	931	386	2	-
şnik aletler	5,120	3,995	4,671	1,261	2,853
İçerleri toplam	137,193	124,925	96,754	48,686	23,493

YD: EIU ülke profilinden alınmıştır.

Tablo 41

Dış Ticaret

	Milyon TL			Milyon ABD doları		
	İthalat	İhracat	Dış tic. hacmi	İthalat	İhracat	Dış tic. dengesi
1963	6 216	3 313	1 056	688	368	- 320
1964	4 878	3 697	948	537	411	- 126
1965	5 193	4 174	1 036	572	464	- 108
1966	6 522	4 415	1 209	718	491	- 227
1967	6 217	4 701	1 207	685	522	- 163
1968	6 934	4 468	1 260	764	496	- 268
1969	7 275	4 532	1 338	801	537	- 264
1970	10 348	6 408	1 537	948	589	- 359
1971	17 725	9 090	1 848	1 171	677	- 494
1972	22 346	11 876	2 448	1 563	885	- 678
1973	29 797	18 037	3 403	2 086	1 317	- 769
1974	53 124	21 197	5 310	3 778	1 532	-2 246
1975	68 987	20 075	6 140	4 739	1 401	-3 338
1976	82 941	30 775	7 089	5 129	1 960	-3 169
1977	104 882	31 338	7 549	5 796	1 753	-4 043
1978	113 290	55 358	6 887	4 599	2 258	-2 341
1979	175 505	75 744	7 330	5 069	2 261	-2 808
1980	613 287	221 498	10 819	7 909	2 913	-4 996
1981	1 002 356	530 715	13 636	8 933	4 703	-4 230
1982	1 461 425	937 311	14 559	8 843	5 746	-3 097
1983	2 127 081	1 298 945	14 963	9 235	5 728	-3 507
1984	4 034 897	2 608 332	17 890	10 757	7 133	-3 624
1985	5 994 553	4 252 949	19 301	11 343	7 958	-3 385
1986	7 561 157	5 012 348	18 562	11 106	7 457	-3 649
1987	8 844 331	12 357 565	24 353	14 163	10 190	-3 973

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

EK: 10

MAL TEDARİK VE DAĞITIM MERKEZLERİ
İLE HÜKÜMET TİCARET ŞİRKETİ

1. Procurement and Distribution Center for Textiles
Tel: 627458 Telex: 214027 TBDC-IR
2. Procurement and Distribution Center for Electronic Goods and Equipment
Tel: 651074 Telex: 214027 TBDC-IR
3. Procurement and Distribution Center for Wood and Paper
Tel: 893840 Telex: 214030 BWDC-IR
4. Procurement and Distribution Center for Metals
Tel: 831532 Telex: 212335 MBDC-IR
5. Procurement and Distribution Center for Machineries and Spare Parts
Tel: 852660 Telex: 214024-5 MFPB-IR
6. Procurement and Distribution Center for Electric Goods and Equipment
Tel: 849843 Telex: 213983 FLCN-IR
7. Procurement and Distribution Center for Chemical Materials
Tel: 828936 Telex: 214023 CBDC-IR
8. Procurement and Distribution Center for Food Stuffs
Tel: 854848 Telex: 214028 FBDC-IR
9. Procurement and Distribution Center for Tools
Tel: 837627-9 Telex: 21402 TGBC-IR
10. Procurement and Distribution Center for Plastic Materials
Tel: 836314 Telex: 214022 BMBC-IR
Government Trading Corporation (G.T.C.)
Tel: 837121-5 Telex: 212369 GTC-IR 213842 GTC-IR
11. Procurement and Distribution Center for Light Industry Production Hafiz Ave.
12. Procurement and Distribution Center for Industrial Machineries
13. Procurement and Distribution Center for Building Equipment.

Kaynak: Ministry of Commerce, Iran.

- 29 -

GIDA MADDELERİ İTHALATI İLE İLGİLENEBİLECEK KURULUŞLAR

- 1- Bazarganiye Dowlatiye Iran (P.D.C.)
Ave. Sepahod Obahah 185 (Devlet Ticaret Kurumu)

Tehran - Iran
Tel : 824699 - 837121
Teleks : 212 369 GTC IR
213 842 GTC IR
- 2- Edareye Tanvoniye Kole Artesh (ETKA)
Ave. Emam Khomeyni, Bastion (Ordu Kooperatif Kurumu)
Tehran - Iran
Tel : 643260 - 669827
Teleks : 212 445 ETKA IR
- 3- Taavoniye Masraf Sepah
Ave. Amirabad (Karegar) Nabshe Dr. Patemi
Tehran - Iran (Ordu Pazarları)
Tel : 654836
Teleks : 212 300 INCH IB Satt. : Sepah coop.
- 4- Sazemane Emkan (İşçi Tüketim Kooperatifleri Birliği)
Ave. Azadi Khoshe Sohormalı Sazemme Emkan
Tehran - Iran
Tel : 930717
- 5- Sherkate Taavoniye Sahar ve Roosta :
Ave. Ferdovicazefune- Shar ve Rousta 3 fl.
Tehran - Iran (Devlete ait Süpermarketlerin ihtiyaçlarını
karşıllayan kurum)
Tel : 302544
Teleks : 212 480 URCD IR
- 6- Islamic Economic Organization
Ave. Ferdowsi. Khandan Str.
Tehran-Iran
Teleks : 214 057 IEO IR
- 7- Food Procurement Distribution Center (PDC)
Ave. Apadannye Charbi. Ave. Mahnaz No: 169
Tehran - Iran
Tel : 854747 - 854848
Teleks : 214 028 SPDC IR

Imports : Electronic equipment, radio and TV.

DEAN COMPANY LTD.

Passage Farhang, Tehran.
Imports : Textiles and fabrics.

DEHNOW INDUSTRIAL CO.

370, Takh-Jamshid Ave. Tehran.
Imports : Tools and hardware.

DILJEET CO., LTD.

Saray Omid, Tehran.
Imports : Major import houses and general trading firms.

DILJECT CO., LTD.

P.O. Box 2041, Tehran.
Imports : Machine tools and accessories.

EDUCATIONAL EQUIPMENT INDUSTRIES INC

Karaj Exclusiv Road, Rangeen St., Tehran.

Phone : 944940/41

Telex : 213913 eei ir

Imports : Machineries.

E. FARSHI BUYING SERVICE

P.O.Box 391, Tehran.
Imports : Textiles and fabrics.

EHSANI MOUSA

Ferdowsi Ave., Sevom Esfand Ave., Behnia St., No.6 Tehran.

Imports : Building and construction materials and supplies.

EISCOT COMPANY LTD.

510, Kooshesh Kar Bldg. Pamenar Avenue, Tehran.

Phone : 842641/313399/950023-9

Imports : Building materials, household appliances, foodstuffs.

ELI JAMSHID and SONS

P.O. Box 393, Tehran.
Imports : Giftware, novelties and home accessories.

ENGINEERING F.M.

6/54 Karim Khan Zand Ave., Tehran.

Imports : Air conditioning and refrigeration equipment.

FALIK COMPANY LTD.

12 Mohebban St. Cimetri Ave., Narmak, Tehran.

Imports : Appliances, household.

FARAJ MOSSHEFI

214, Saraye Hafez Ave.
Bouzarjomehri Ave. Tehran.
Imports : Tools and hardware.

FARAVARD TRADING and MFG. CO. LTD.

8, Sharif St., Iranshahr South Ave. Tehran.

Phone : 820212/828903

Telex : 2667 abguineh

Cable : faravard

Imports : Building materials, general merchandise, hardware.

FARZANEH CO., LTD.

323, Ferdowsi Ave. Tehran.

Imports : Electrical equipment and supplies.

FATTAL TRADIG COMPANY

11, Bokhara Street, Saadi N.Ave. Tehran.

Imports : Lighting fixtures, lamps and accessories.

FRICO CO., LTD.

380, Bahar Sq., Takhte Jamshid Ave., Tehran.

Imports : Air conditioning and refrigeration equipment.

FRISMARCH COMPANY LTD.

P.O. Box 44-16, Najm Abadi Street, Tehran.

Phone : 778762

Imports : Household appliances.

GALLASA CO., LTD.

21, Berlin Street, Tehran.

Imports : Jewelry and imitation jewelry.

GENERAL ABZAR COMPANY LTD.

445, Sepah Avenue, Meydane, Muzeh, Tehran.

Imports : Pumps and compressors.

G. and N. COMMERCIAL CENTRE

P.O. Box 1859, Tehran.

Imports : Major import houses and general trading firms.

GOLDSTORE MOMTAZ COMPANY

156, Shirvani Street, Naderi Ave. Tehran.

Imports : Pumps and compressors.

GRAY MACHENZIE and CO., LTD.

Ferdowsi Avenue, Tehran.

Imports : Major import houses and general trading firms.

HADJ ABASSE AI

Saray Trharsoug, Kermanshahr.
Imports : Textiles and fabrics.

HADJ SALEM SALEMI

Khorramshahr.

Imports : Textiles and fabrics.

HAI ALI TAVAKKOLI

23, 2nd fl., Saraye Behrooz. W. Bouzarjomehri Avenue, Tehran.

Phone : 538196/26981

Cable : kakosak tavakkoli

Imports : Ironware, electrical equipment, chemicals, glass products.

HAJDI ESTAHANEHI

Saray Hajeh-Dowleh, Tehran.

Imports : Giftware, novelties and home accessories.

HASSAN NOOR

52, Kouye Arasteh Ramsar St., Shah Reza Ave., Tehran.

Imports : Cosmetics and beauty supplies.

H.M. ALI AKBAR SADAGHIANI

Saray Djadid, Tabriz.

Imports : Textiles and fabrics.

HOSSEIN HAGHAYEGH KELISHADI

95, Amir Kabir Ave. Tehran.

Imports : Leather and vinyl goods, handbags and travel accessories.

INTERNATIONAL ENTERPRISE CORPORATION

598 S. Ferdowsi Ave, Tehran.

Phone : 319940/852179

Telex : 213636 tpba

Imports : Fruit trays used in packing fruits in boxes.

INTERNATIONAL INTERCHANGE COMPANY

22, Hashiar Street, Tehran.

Phone : 885777/833912

Cable : interchange

Imports : Sporting goods, educational equipment, cosmetics.

INTERPART CO.

Corner 6th St. and Pakistan Ave. Tehran.

Imports : Agricultural machinery and implements.

IRAN ARRABEH

32, Arak Ave. Tehran.

Imports : Agricultural machinery and implements.

IRAN ELECT. and WATER SUP. CO.

West Iran Nouin Avenue, Tehran.

Please refer this publication to your business contacts

Ek:2

İCARET BAKANLIĞINA BAĞLI OLAN ALIM VE DAĞITIM MERKEZLERİN
LISTESİ

- Chemicals & Plastic P.D.C.
- Ave. Sepahbod Gharany No.1 Döposit T.B.T
- Tel : 822022 - 4
- 827203 - 5
- Tlx: 214023 - CPD.IR
- 25 - 29 30/01 - 30/03 31 - 34
-
- Electrical Machinery, Equipment and Parts P.D.C.
- Ave. Dr.A. Shariyati Malek Str. No. 33
- Tel: 850491 - 850173
- 854956
- Tlx: 214635 - ELCM.IR
- 213983 - ELCM.IR
- 85/01 - 85/03 - 85/05 - 85/06 - 85/07 - 85/10
- 85/11 - 85/12 - 85/16 - 85/17 - 85/19 - A
- 85/20 - 85/23 - 85/25 - 85/26 - 85/27 - 85/28
-
- Electronic Equipment P.D.C.
- Blv. Keshavarz Döposit Pars Hospital No.156
- Tel: 650066 - 651197
- Tlx: 214026 - EIPC.IR
- 30/04 - 30/05 - 34/07A - 37/01 - 40/12 - 40/13A
- 60/06B1 - 60/06B2 - 70/14A - 70/17 - 70/19 - 71/07
- 83/07B - 84/31 - 32,33,34,35 - 84/51,52,53,54,55
- 85/02 - 85/04 - 85/13,14,15 - 85/18,19 - 85/21,22
- 85/24 - 90-91-92-94-95
-
- Food P.D.C.
- West Khoramshahr No. 212
- Tel : 869074-77
- Tlx : 214028 - FPDC.IR
- 214039 - FPDC.IR
- Fasıl 1- Fasıl 24 Kadar
-
- Industrial Machinery and Equipment P.D.C.
- Emam Khomeyni Sqr. Estakhr Ave. No. 1
- Tel : 674069
- Tlx : 214040 - IMCPDC.IR
- 84/10 - 84/16 - 84/18A - 84/18B - 84/14J - 84/19 - 84/20
- 84/27 - 84/30 - 83/36 84/50 - 84/56 ... 84/61 -
- 84/65 -
-

Paper And Wood P.D.C.

Ave. Karegar Oposit of Park Laleh

Tel : 933655 - 937776 - 934777

920781

Tlx : 214030 - PWPC.IR

44...49

Metal P.D.C.

Ave. Vali-E- asr Ave Ghobadiyan No:3

Tel : 899036

Tlx : 212335- MPDC.IR

72 -73 73/10B1 - 73/10B2 - 73/11 - 73/12 - 73/16 - 73/17

73/18A - 73/18b - 73/20 - 73/21 - 73/23 - 73/31B - 73/34B1

74 ...81

Stractural Metal P.D.C.

Ave Sepahbod Gharaney Ave. Shahid Nousa Kalantari No.6

Tel : 893121

Tlx : 212141 SHIA.IR

73/07 - 73/10B1, B2 - 73/11 - 73/12 - 73/16 - 73/17 - 73/18A1

73/18B2 - 73/20 - 73/21 - 73/23 - 73/30

Textile P.D.C.

Ave. Bokhargest Oposit Asia Hospital

Tel : 629232

628019

Tlx : 214027 - TPDC.IR

214037 - TPDC.IR

50 den 63 kadar

Tools P.D.C.

Ave Sepahbod Gharaney No. 139

Tel : 837626 -29

Tlx : 214034 - THPC.IR

214021 - THPC.IR

68/04 - 68/06 - Fasil 71

Light Industry P.D.C.
North Aban, Ave.Abdo No. 66
Tel : 897566
895965
Tlx : 214258 LPDC.IR
41 - 42 - 43 - 40/14 64 den 68 kadar
Fasıl 96 den 99 kadar - fasıl 93

Machinery and Mechanical Appliances P.D.C.
Blv. Keshavarz Soheyl Str. No. 11
TEL : 658072 - 4
Tlx : 214024 - MSPP.IR
214284 - MSPP.IR
68/14 - 84/06 den 84/10 86 den 89 kadar

Not : P.D.C. procurment and distrubution Center
(Alım ve Dağıtım Merkezi)
A: Merkezin Adi
B: Merkezin Adresi
C: Tarife No.suna göre istigal konusu

(TABLO: 115)
İTİHALAT VE İHRACATINDA İSLAM ÜLKELERİNİN PAYI (%)

ÜLKELER	1981		1982		1983		1984		1985		1986	
	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat
İran	14,2	11,9	19,7	28,7	33,0	41,3	40,2	29,1	33,8	31,7	10,4	21,7
İrak	43,4	28,6	37,3	22,2	25,6	12,1	23,8	31,2	30,4	28,2	36,0	21,2
S.Arabistan	11,4	9,6	13,3	13,0	7,3	13,9	5,5	12,6	6,0	8,2	8,2	13,7
Kuveyt	3,0	3,0	2,1	3,2	4,0	3,3	2,5	3,5	2,6	3,4	9,8	4,6
Lübya	21,9	22,6	23,0	8,5	21,4	7,0	16,9	4,7	16,6	1,7	13,7	5,2
Mısır	0,1	3,7	-	5,3	0,7	2,7	0,1	4,7	0,2	4,1	0,8	5,6
Ürdün	0,7	4,9	0,2	3,8	0,3	4,2	0,2	3,6	0,3	3,4	0,4	6,5
Cezayir	1,0	1,6	0,3	4,5	2,1	4,8	2,7	4,3	4,3	3,2	1,5	6,8
Diğer	4,3	13,8	3,9	10,8	5,0	10,7	8,1	10,3	5,8	16,1	19,2	14,7
İslam Ülkelerinin	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam Üç Üçer-	40,3	41,8	43,0	47,9	40,1	46,0	36,2	42,0	33,0	42,8	19,2	35,0
retinüzdeki Payları												

Kaynak: D.I.E. "Üç Üçer İstatistikleri"

(TABLO: 123)
OECD ÜLKELERİNDE İŞSİZLİK ORANLARI

ÜLKELER	1984	1985	1986	1987
A.B.D.	7,5	7,2	7,0	6,7
JAPONYA	2,7	2,6	2,8	3,2
ALMANYA	8,2	8,3	7,8	7,5
FRANSA	10,0	10,2	10,5	11,2
İNGİLTERE	11,6	11,8	11,8	11,5
İTALYA	10,3	10,6	11,2	11,5
KANADA	11,3	10,5	9,7	9,3
OECD AVRUPA	10,7	10,9	11,0	11,0
TOPLAM OECD	8,4	8,3	8,2	8,2

Kaynak: OECD, Economic Outlook, December, 1986.

1987 yılında özellikle Avrupa ülkelerinde işsizlik oranında bir değişme olmayacağı düşünülürse, OECD ülkelerinde korumacılık eğiliminin devam edeceğini söyleyebiliriz.

1986 yılında OECD ülkelerinde görülen en olumlu gelişme enflasyon oranında görülen önemli ölçüdeki azalmalardır. Nitekim, gerek enflasyon oranı ve gerekse enflasyon beklentisi OECD ülkelerinde son yirmi yılın en düşük noktasındadır. OECD ülkeleri ile ilgili enflasyon oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

(TABLO: 124)
OECD ÜLKELERİNDE ENFLASYON ORANLARI

ÜLKELER	1984	1985	1986	1987
ABD	3,3	3,5	2,2	3,0
JAPONYA	2,1	2,2	0,8	0,0
ALMANYA	2,5	2,1	-0,3	0,7
FRANSA	7,2	5,5	2,2	2,0
İNGİLTERE	4,8	5,2	4,0	4,5
İTALYA	6,8	6,0	3,8	3,0
TOPLAM	5,0	4,5	2,7	3,0

Kaynak: OECD, Economic Outlook, December, 1986

Enflasyon oranının OECD ülkelerinde 1986 yılında önemli ölçüde düşmesi bu ülkelerde bütçe açıklarının nisbi olarak azalmasından ve petrol ve diğer hammadde fiyat-

E K L E R

SAYFA

1- İRAN'IN 3 AYLIK EKONOMİK GÖSTERGESİ.....	124
2- SENELER İTİBARI İLE DÖVİZ GİRİŞ, ÇIKIŞLARI (İRAN)	126
3- YILLAR İTİBARI İLE HÜKÜMETİN BÜTÇESİ	127
4- 1984-85 BÜTÇESİNDE İKTİSADİ SEKTÖRLER İÇİN KAYNAK- LAR.....	128
5- İRAN İMALAT SANAYİNE SEÇİLMİŞ MALLARIN ÜRETİMİ....	130
6- İRAN'IN TÜRKİYE'YE İHRAÇ ETTİĞİ MAL GRUPLARINA GÖRE.....	133
7- TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRAÇ ETTİĞİ LİSTE MAL GRUP- LARINA GÖRE.....	134
8- İRAN'IN KARŞILIKLI TİCARET YAPTIĞI ÜLKELER (AYLIK ORTALAMA).....	148
9- DIŞ TİCARET DENGESİ (SENELER İTİBARI İLE TÜRKİYE)	150
10- İRAN'DA TEDARİK VE DAĞITIM MERKEZLERİ.....	151
11- İTHALAT VE İHRACATTA İSLAM ÜLKELERİNİN PAYI(%) (TÜRKİYE).....	157
12- OECD ÜLKELERİNDE İŞSİZLİK ORANLARI VE OECD ÜLKE- LERİNDE ENFLASYON ORANLARI.....	158

K A Y N A K Ç A

KİTAPLAR

- BAHTİYARİ, Said : Etles'e Ekamel Gitaşınası, Tahran
5. b., 1986
- DEBİRHANE'YE SURAY'E
HEMAHENGİ TEBLİGAT DOLET : Kararnaye'e Dolet Cumhuri'e İslamiye İran, Tahran, 1983
- DEDE, Ahmet : İran Dış Pazar Araştırması, Pamukbank T.A.Ş., 1987
- GÖKSU, Ekrem : Enerji Kaynakları II., (Petrol Ekonomisi), İstanbul, İTÜ Maden Fak. 1984.
- İDAR'E UMUR'E TEBLİGAT İSLAMİY'E İRAN : Destaverdha, Tehevvölat ve Pişrefha, İrşad'e Cumhur'e İslamiye İran.
- MÜESSESEY'E MUTALAAT VE PROJEHAY'E
BAZERGANİ : Aşenayı Ba Cenbehay'e Hukuku Bazerganiye khareci, İstelahat'e Bazergani Beynelmeleliy'e INCOTERMZ
- SEZEMEN'E BÜTÇE : Salnameye Ameriy'e Cumhuriye İran
- ŞENGEZER, İskender : İhracatçılar İran Hakkında Bilgiler
Pamukbank TAŞ, Ocak 1985.
- THE CENTRAL BANK OF THE
ISLAMIC REPUBLIC OF İRAN : Economic Reportanel Balance Sheet,
İran, 1983.

TÜRKİYE SINAYİ KALKINMA
BANKASI

: İran Dış Pazar Etüdü (Gıda Tekstil
demirçelik ve İnşaat Malzemesi Sek-
törleri), İstanbul, Müş.Hiz.Md. Ha-
ziran 1985.

MAKALELER .

HOT, İnci : "İran dış Pazar Araştırması", İGEME
İstanbul Daire Bşk.lığı Araş. ve
Proje Grubu, 1987.

İHRACATÇILAR DERNEĞİ : "5. İran Dış Ticareti ve Türkiye
ile Ticari İlişkileri", Araş.Böl.
Nisan, 1984.

İRAN- TÜRKİYE 9 Aralık 1983-1988 Masa Toplantısı, Semineri (Karma
Ekonomi) Özeti, Tahran.

TC. TAHRAN BÜYÜKELÇİLİĞİ
EKONOMİ VE TCARET MÜŞAVİRLİĞİ: "İran Genel Ekonomik Durumu ve
Türkiye İle Ticaret İlişkileri
1988 Yılı Raporu", Haziran 1988

TÜRKİYE DIŞ TİCARET DERNEĞİ : "Türkiye'nin İran'a İthalat-İhra-
catı hakkında İstatistikî Değerler".
OTİM.

TAHRAN MERKEZ BANKASI : "1985 Raporu".., Tahran.

GAZETELER ve DERGİLER

- DURUM DERGİSİ : "Dış Ticaret Yurt İçin de Yurt dışında Türkiye", Dış Tic.Derneği İş Bankası 1987 Mayıs, Temmuz,Eylül
- İTTILAAT GAZETESİ : "savaş İran'ın Ekonomik Planlamasını Zorluyor", Çev: M.Süheyla Süer Tahran, 12.12.1986
- KEYHAN GAZETESİ : "İran'ın İthalat-İhracat Rejiminde Önemli Değişiklikler". İran, 1989.
- RESMİ GAZETE : "88/12925 nolu karar", 13.7.1988
- TAHRAN TİMES : 21. Feb.1985
- _____ : 23.Feb. 1985
- _____ : 25. Feb. 1986
- _____ : 2 Marc.1986